145126

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EV YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

KIRSAL BÖLGE VE ŞEHİR MERKEZİNDE YAŞAYAN 5-6 YAŞ GRUBU ÇOCUĞA SAHİP ANNE-BABALARIN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

- 145126 -

Arzu ÖZYÜREK

Ankara-2004

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EV YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

KIRSAL BÖLGE VE ŞEHİR MERKEZİNDE YAŞAYAN 5-6 YAŞ GRUBU ÇOCUĞA SAHİP ANNE-BABALARIN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Arzu ÖZYÜREK

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN

Ankara-2004

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Arzu ÖZYÜREK'e ait "KIRSAL BÖLGE VE ŞEHİR MERKEZİNDE YAŞAYAN 5-6 YAŞ GRUBU ÇOCUĞA SAHİP ANNE-BABALARIN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARININ İNCELENMESİ" adlı çalışma jürimiz tarafından değerlendirilerek Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: .....
Yrd. Doç. Dr. Serap DEMİRİZ

Üye: .....
Yrd. Doç. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN (Danışman)

Üye: .....
Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜVEN

ÖZET

Bu çalışma; kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların, çocuklarına karşı tutumlarının, yerleşim birimi ve demografik özelliklere göre oluşan farklılıkları incelemek amacıyla yapılmıştır. Örneklem, 2000 Yılı Devlet İstatistik Enstitüsü Karabük ili 5-6 yaş nüfusu bilgileri dikkate alınarak ve rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Kırsalda yaşayan 117 ve kentte yaşayan 264 olmak üzere 5-6 yaş grubu çocuğa sahip 381 anne-baba araştırma kapsamına alınmıştır.

Araştırmada çocuğa ve ailesine ilişkin bilgileri elde edebilmek için 'Aile Bilgi Formu', anne-baba tutumlarını belirlemek için Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (Parental Attitude Research Instrument-PARI) kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizleri, bilgisayar S.P.S.S. 10.0 (Statistical Package for Social Sciences) programıyla yapılmıştır. Değişkenler arasındaki farklılıkları belirlemek için çift boyutlu ve çift yönlü Varyans analizi kullanılmıştır. İstatistik çalışmalarında 0.05 düzeyinde anlamlılık aranmıştır (Büyüköztürk,2003: 39-62).

Anne babaların çocuklarına karşı tutumları, yaşanılan bölgenin kırsal bölge veya kent olmasına göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Kırsal bölgedeki anne ve babaların kentsel bölgedeki anne ve babalara göre daha koruyucu ve daha katı/sert disiplin tutumlarını benimsedikleri belirlenmiştir. Demokratik/eşitlik tutumu ise yerleşim birimine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Buna rağmen PARI ölçeği puanlarına göre kentte yaşayan anne babaların kırsaldaki anne babalara göre daha demokratik tutuma sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca, anne-babaların eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklarına karşı demokratik tutumlarının arttığı, aşırı koruyuculuk ve sert/katı disiplin tutumlarının azaldığı belirlenmiştir. Genel olarak kırsal ve kentte yaşayan annelerin babalara göre daha demokratik tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okulöncesi dönem, anne-baba tutumları.

ABSRACT

This studying had been done for examining the attitudes of parents that has 5-6 years children group against as the demogratic specialities and settling unit of in city-center and country-side. The sample of this study had been choosen; based on the 5-6 years population knowledge of state statistic İnstitude of Karabük province 2000, and with the change exampling method. İt had been taken for examine 117 parents from countryside and 264 parents from city-center (n=381) that had 5-6 years children group.

İn the research a family knowledge form for obtaining the knowledge about the parents and Parental Attitude Research İnstrument (PARI) had been used for obtaining family attitude measurement. Analizing of the given data had been done by computer S.P.S.S 10.0 (Statistical Package for Social Sciences) program. To find the differences between the variance, double-dimensional and double-way variance analysis had been used. 0,05 level meaning had been searched in the statistics studying.

The attitudes of the parents to their children had been found out differences according to the place where they live in a city or countryside. İn the countryside parents determined that they acted more protective strick and discipline that the city-center.Democratic attitudes hadn't indicated a significant difference according to settling unit. However according the PARI points, the parents in the city-center had more democratic attitude than the parents live in countryside. Beside this as the cultural level increase had observed that their attitudes had become more democratic but least excessively protective and strick discipline. Generally, it had determined that mothers have got more democratic attitude than fathers in both country-side and city-center .

Key words: Pre-school term, parents attitudes.

ÖNSÖZ

Tez konusu seçiminden itibaren, araştırmamın her aşamasında desteğini ve yardımlarını esirgemeyen değerli danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN'e teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Araştırma verilerinin analizi ve değerlendirilmesindeki yardımlarından dolayı Yrd.Doç.Dr.Şener BÜYÜKÖZTÜRK'e teşekkür ederim.

Veri toplama aşamasında, ölçeklerin ebeveynlere ulaştırılması ve toplanmasında yardımcı olan öncelikle Safranbolu Anadolu Meslek ve Kız Meslek Lisesi mensubu arkadaşlarıma teşekkür ederim. Değerli meslektaşlarım Esin ALTINKAYA, Fatma TAŞÇI, Yasemin ÇEBİ, Fatma SEYFİ, Nazan SAYIN, Ayla ALTINDAĞ, Yasemin SOYDEMİR, Fatma ÜNAL, Ayfer TORAMAN, Fatma UYGUR, Özcan ÖZDEMİR, Semiha ORHAN, Şehribani ÇAKIL, Ali Rıza SARSIK, Nilgün ŞELİMAN, Aynur ERDOĞAN ve Zeynep Banu GÜNDÜZ'e; AKTAR Ailesi'ne teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimine beni teşvik eden, iki yıllık yoğun çalışma temposuna benimle birlikte katlanan eşim Yrd.Doç.Dr.Dursun ÖZYÜREK'e desteğinden dolayı sonsuz teşekkürler...

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET i

ABSRACT ii

ÖNSÖZ iii

İÇİNDEKİLER iv

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ vi

TABLOLAR LİSTESİ vii

1. GİRİŞ 1

1.1. Anne-Baba Tutumları 2

1.1.1. Demokratik Tutum 4

1.1.2. Otoriter Tutum 5

1.1.3. Serbest (İlgisiz) Tutum 6

1.1.4. Aşırı Hoşgörülü Tutum 7

1.1.5. Koruyucu Tutum 8

1.1.6. Tutarsız Tutum 9

1.2. Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Gelişim Alanlarına Etkisi 10

1.2.1. Kişilik Gelişimi 11

1.2.2. Fizik ve Psiko-Motor Gelişim 14

1.2.3. Zihin ve Dil Gelişimi 14

1.2.4. Sosyal-Duygusal Gelişim 16

1.3. Anne-Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler 18

1.3.1. Ailenin Sosyo-Demografik Özellikleri 19

1.3.2. Anne-Babaların Kendi Yetiştiriliş Tarzları 23

1.3.3. Anne-Babaların Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri 25

1.3.4. Çocuğun Mizaç Özellikleri 27

2. KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR 29

3. ARAŞTIRMANIN AMACI 51

3.1. Temel Problem 52
3.2. Alt Problemler 52

4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ 54

5. VARSAYIMLAR 56

6. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR 56

7. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ 57

7.1. Evren ve Örneklem 57
7.2. Veri Toplama Yöntemleri 58
7.3. Veri Toplama Araçları 58
7.4. Verilerin Analizi 59

8. BULGULAR VE TARTIŞMA 62

8.1. Ebeveynlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular 62
8.2. Anne Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörlere İlişkin Bulgular 68

9. SONUÇLAR 103

10. ÖNERİLER 107

KAYNAKÇA

EKLER

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.: Aktaran

Çev.: Çeviren

Diğ. : Diğerleri

N: Örneklem Sayısı

P: Önemlilik Değeri

PARI: Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (Parental Attitude Research İnstrument).

S: Standart Sapma

S.P.S.S:Veri analizinde kullanılan paket program (Statistical Package for Social Sciences).

Yay. Haz.: Yayına Hazırlayan

X: Aritmetik Ortalama

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo **Sayfa no**

Tablo 1. 2000 Yılı Nüfus Sayımına Göre Karabük İli 5-6 Yaş Grubu Çocuk Sayısı 57

Tablo 2. Anne ve Babaların Yaşlarına Göre Dağılımları 62

Tablo 3. Anne ve Babaların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları 63

Tablo 4. Anne ve Babaların Mesleklerine Göre Dağılımları 65

Tablo 5. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları 66

Tablo 6. Çocukların Doğuş Sırasına Göre Dağılımları 66

Tablo 7. Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları 67

Tablo 8. Ailede Yaşayan Diğer Bireylerin Olma Durumuna Göre Dağılımları 68

Tablo 9. Anne ve Baba PARI Puanlarının Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları 69

Tablo 10. Anne PARI Puanlarının Anne Yaşı ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları 73

Tablo 11. Baba PARI Puanlarının Baba Yaşı ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları 75

Tablo 12. Anne PARI Puanlarının Anne Eğitim Durumu ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları 76

Tablo 13. Baba PARI Puanlarının Eğitim Durumu ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları 79

Tablo 14. Kentte Yaşayan Annelerin Meslekleriyle PARI Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları 82

Tablo 15. Kentte Yaşayan Babaların Meslekleriyle PARI Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları 84

Tablo 16. Kırsalda Yaşayan Babaların Meslekleriyle PARI Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları 85

Tablo 17. Anne PARI Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları 86

Tablo 18. Baba PARI Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları 88

Tablo 19. Anne PARI Puanlarının Çocuğun Doğuş Sırası ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları 91

Tablo 20. Baba PARI Puanlarının Çocuğun Doğuş Sırası ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları 93

Tablo 21. Anne PARI Puanlarının Çocuğun Kardeş Sayısı ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları 95

Tablo 22. Baba PARI Puanlarının Çocuğun Kardeş Sayısı ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları 97

Tablo 23. Anne PARI Puanlarının Ailedeki Diğer Bireyler ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları 99

Tablo 24. Baba PARI Puanlarının Yerleşim Birimi ve Ailedeki Diğer Bireylere Göre Varyans Analizi Sonuçları 101

1. GİRİŞ

İçinde yaşadığı çevrenin bir parçası olan birey, doğduğu andan itibaren bu çevrenin etkisinde kalmaktadır. Farklı etkileşimler nedeniyledir ki her bireyin kendine özgü bir kişiliği vardır. Okulöncesi dönemde, çocuğun özellikle kişilik ve sosyal gelişimi onun en yakın çevresini oluşturan ailesinden etkilenmektedir.

Aile, küçük bir toplum olarak, büyüyen çocuk için çevre ve topluma doğru uzanan bir köprü görevini yapar. Bu nedenle aile, özellikle önemli bir sosyal deneme alanıdır. Aile içindeki yaşantı da diğer kişilerle olan çeşitli ve karşılıklı ilişkilerle belirlenir. Böylece çocuk erken çağlarda farklı alışkanlıkları, yetenekleri ve düşünceleri olan farklı yaş gruplarında ve farklı cinsiyetteki kişilerle birlikte yaşamaya alışır. Çocuk kendini akrabalar, komşular, ev halkı ve oyun arkadaşlarından oluşan bir çevrede bulur. Bu ortam çocuğun topluma uyumunu kolaylaştırır. Fakat, çocuğun topluma uymasındaki değişmez dayanak, asıl görevi yüklenmesi gereken 'aile'dir (Wechselber ve Puyn,1993:15).

Çocuk doğduğu andan itibaren içinde yaşadığı aile ortamından etkilenmektedir. Çocuğun anne-babayı algılayışı, diğer insanları algılayışına temel oluşturabilmekte; anne ve babalar çocuğun doğuştan getirdiği kişilik özelliklerinin dışında çocuğunu etkileyebilmektedir. Çocuk edilgen değil, çevresiyle sürekli etkileşen, durmadan değişen canlı bir varlıktır. Anne-babanın tutumuna göre çocuk ya topluma uyum sürecinde karşılaştığı güçlüklerin üstesinden gelir ya da kalıcı sorunlar ortaya çıkar. Uyumlu ilişkiler içinde, güvenli bir aile ortamında sevgi ve anlayışla büyüyen çocuk olgunlaşır, kişilik kazanır, güven duygusu pekişir ve desteklendikçe özsaygısı artar. Anlayış gördükçe hoşgörülü olmayı, sorumluluk aldıkça bağımsız davranmayı öğrenir. Anne-baba ilişkilerini örnek alarak cinsel kimliğini kazanır, paylaşmayı öğrenir, eş ve ana baba olma sanatına hazırlanır (Çıkrıkçı,1999:35;Yörükoğlu,2000:84,85).

Erikson'a (1982) göre; ilk olarak anne-çocuk ikilisi arasında başlayan ilişki çocuk büyüdükçe aile dışındaki çevreyle giderek artmakta, çocuğun kişiliği ve topluma uyumu üzerinde anne-baba tutumunun etkisi ise önemini korumaya devam

etmektedir. Anne-babaların çocuklarına karşı tutumlarında, çocukların psikolojik ihtiyaçlarını ve gelişim düzeylerini dikkate almaları, çocukların psikolojik sağlıkları açısından gerekli görülmektedir. Çocuklar için çok önemli olan anne ve babaların kendilerine karşı tutumları, çocukların ya dünyayı yaşamaya değer ve güvenilir bir yer olarak algılamalarına ya da dünyanın nefret edilecek, korku dolu, güvensiz bir yer olduğu şeklinde bir inanç geliştirmelerine neden olmaktadır (Akt. Kaya,1994:5).

Anne-babaların çocuk yetiştirme sorumluluğunu yerine getirmeleri, büyük ölçüde çocuk yetiştirmeye yönelik olumlu tutumlar geliştirmelerine bağlıdır. Bu konuda yapılan çeşitli araştırmalar, belirli anne-baba tutumlarının çocuğun davranışlarında ne denli etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Savran ve Kuşin, 1995:181; Güngör,2000:7,8).

Çocuk yetiştirme konusunda UNİCEF ve Latin Amerika Episkopal Konferansı tarafından gerçekleştirilen araştırmalar, birçok anne-babanın çocuk gelişimine ilişkin yeni bilgileri bildiklerini, ancak bu bilgilerin genellikle uygulanmadığını göstermektedir. Yapılan araştırmalar annelerin bilgilerinin tutumlarından daha iyi olduğunu vurgular niteliktedir (Ata,1987:84; Bellamy,1999:72-73).

Anne -babaların çocuklarına karşı olan tutumları onun yaşamını önemli ölçüde etkileyecektir. Anne-babaların bilerek ya da bilmeyerek, çeşitli etkenler sonucu geliştirdikleri çocuk yetiştirme tutumları çeşitli başlıklar altında gruplanabilir.

1.1. Anne-Baba Tutumları

Tutum; yaşantı ve deneyimler sonucu oluşan, ilgili olduğu nesne ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici veya dinamik bir etkiye sahip ruhsal ve sinirsel yönden hazır olma durumudur. Bir insanın her hangi bir olaya veya bireylere karşı geliştirdiği tutumlar, onun kişiliği doğrultusunda şekillenmektedir. Bireyler anne-baba olduklarında da çocuk yetiştirmeye ilişkin belirgin tutumlar geliştirmektedirler (Savran ve diğ.,1995:171).

Ailede anne veya babanın çocuklara karşı tutumu ilk günden itibaren çocuk üzerinde derin ve kalıcı izler bırakır. Çocuğun özellikle kişilik gelişimi üzerinde etkisi bulunan anne-baba tutumlarını çeşitli otoriteler değişik yönlerden ele alarak açıklamışlardır.

Yavuzer (1992), en yaygın anne baba tutumlarını aşırı koruma, hoşgörü sahibi olma, aşırı hoşgörü ve düşkünlük, reddetme, kabul etme, baskı altında bulundurma, çocuklara boyun eğme ve çocuk ayırımı şeklinde ele almıştır (Yavuzer,1992:141-144).

Arı ve diğerleri (1995), anne baba tutumlarını otoriter, serbest ve demokrat tutum olarak gruplamışlardır (Arı ve diğ.,1995:23).

Yörükoğlu (1995), çocuğa karşı tutumları baskıcı tutum ve davranış, aşırı hoşgörülü tutum ve yaklaşımlar, demokratik tutum ve davranışlar olarak ele almıştır (Yörükoğlu,1995:32).

Jensen ise anne- baba tutumlarını şöyle gruplamıştır:

1- Düşük sevgi desteği gösteren;

a) İhmal eden, b) Katı kontrollü, c) Endişeli ve sinirli, d)Aşırı otoriter anne-babalar.

2-Yüksek sevgi desteği gösteren;

a) Aşırı koruyucu, b) Toleranslı, c) Demokratik, d) Kuralcı anne-babalar (Akt.Demiriz,1997).

Bazı ebeveynler için hoşgörülü olmak kolay, fakat kararlı olmak zordur. Bu genellikle aşırı müsamahakarlığı doğurur. Bazı ebeveynler ise, kararlılığı kolay bulup hoşgörüyü unuturlar. Bu ise genelde aşırı sertliği beraberinde getirir. Her iki durum da çocuk için sağlıksızdır. Ne sertlik ne de müsamahakar olmak çocukların mutlu, katılımcı, yetenekli gençler olmaları için gerekli olan yaşamsal becerileri geliştirmelerine yardımcı olacaktır (Nelsen,Lott ve Glenn,2002:17).

Anne-baba-çocuk arasındaki etkileşim çocuğun davranışlarını biçimlendirmeyi gerçekleştirirken gelecekteki davranışları üzerinde de etkili olur. Özellikle kişiliğin oluşumuna anne-baba tutumlarının etkisi, çocuğa uygulanan ödül ve cezalar yoluyla somutlaşır. Çocukluk döneminde maruz kalınan aşırı reddedici ve küçük düşürücü tutumlar, ceza verirken ana-babaların cezaya eşlik eden itici davranışları, çocuğun fiziksel veya psikolojik baskı altında tutulması, çocuğun altını ıslatma ve cinsel oyunlarının tepkiyle karşılanması, aşırı koruyucu tutumlar, ana-babaların birbirine karşıt düşen istekleri, tutarsızlıkları ve boşanmış ailelerde ana-baba arasında boşandıktan sonra bile devam eden çekişmeler çocukta sorunların oluşmasına neden olabilmektedir (Alisinaoğlu ve Ulutaş, 2000:15-19; Yeşilyaprak, 1989:105-117).

Buna göre anne-baba tutumları ; 1. Demokratik tutum, 2. Otoriter tutum, 3. Serbest (ilgisiz) tutum, 4. Aşırı hoşgörülü tutum, 5. Koruyucu tutum ve 6. Tutarsız tutum olarak ele alınabilir.

1.1.1. Demokratik Tutum

Demokratik tutumda, ailenin tutumu sevgi ve bağımsızlık temelleri üzerine oturmuştur. Anne-babalar çocuğa söz hakkı tanır, kararlarına saygı duyar, onunla işbirliğine girer, çocuklarını desteklerler ve bu çocukların daha bağımsız, dışa dönük, yaratıcı oldukları gözlenir. Evde genellikle dostluk havası hakimdir (Arı ve diğ.,1995:24).

Demokratik tutum, çocuğa verilen şartsız sevgi ve saygıyı, çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı olmayı, çocuğa her konuda iyi bir rehber olmayı davranışlarına yansıtmış anne-babaların, çocukla ilişkilerini yansıtmaktadır. Demokratik ortam ve yaklaşım çocuk için en olumlu olanıdır. Dengeli davranış örüntüsü içinde, ailede karşılıklı hak ve sorumluluklarla birlikte bazı kurallar da vardır. Kişiler bunların bilincindedir. Çocuğa gösterilen sevgi onu bağımlı kılmayan, ölçülü ve kişiliğin dengeli gelişmesine fırsat verici bir yaklaşımdır. Bu tutum içinde yetişen çocuklar kabul edilip cesaretlendirildikleri, özerk yetiştirildikleri, esnek kurallar içinde

oldukları içindir ki; daha çok kendilerine güvenirler, kendini kontrol etme ve sosyal açıdan yeterlidirler, daha iyi okul performansı gösterirler ve yüksek düzeyde kendilerine saygıları vardır (Kırkıncıoğlu,1995:32;Savran ve diğ.,1995:171; Öğretir,1999:27; Güngör,2000:7,8).

Steinberg L. ve arkadaşları (1990) tarafından yapılan çalışmada, ailesini güven verici, tutarlı ve demokratik olarak algılayan öğrencilerin akademik başarılarının, ailesini güven vermeyen aile olarak algılayan öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Richards, M. ve arkadaşları (1991), 72 kız ve 67 erkek öğrenci üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda destekleyici anne-baba tutumu gösteren ailelerin çocuklarının cinsiyet farkı olmaksızın özgüvenlerinin yüksek olduğunu saptamışlardır (Akt.: Özcan,1996:144).

1.1.2. Otoriter Tutum

Otoriter tutumda çocuk sürekli bir denetim ve baskı altındadır. Anne-baba, çocuktan kurallara sıkı sıkıya uymasını bekler. Bu tutumda ceza ön planda yer alır, davranış esnekliği yoktur. Çocuğun haklarının en aza indirgendiği dikkat çeker. Çocuk her yaptığı şeyde yanlış yapma korkusu duymaktadır. Otoriter anne-baba tutumunda; çocuğuna istenilen şekilde davrandığı sürece sevgi veren, çocuktan mutlak itaat etmeyi bekleyen, istek ve emirlerinin tartışmasız bir biçimde yerine getirilmesini isteyen, çocukla ilgili her türlü kararı kendi veren anne-baba ilişkisi temel alınmıştır (Arı ve diğ.,1995:24; Savran ve diğ.,1995:171). Arı ve diğerleri (1995), çalışmaları sonucunda; annelerin otoriter olma düzeyleri arttıkça çocuklarında problem görülme oranının da arttığı bulmuşlardır. Annelerin serbestlik düzeyi arttıkça çocukların problemlerinin azaldığı, demokrat olma düzeyi arttıkça çocuklarında problem görülme oranının azaldığı bulunmuştur (Arı ve diğ.,1995:24).

Çocuğun doğumdan itibaren tüm sorumluluğunu anne yüklenmekte olduğu için, küçük çocuklar otorite olarak anneyi görmektedirler. Bu durum toplumumuzda babanın halen, annenin evdeki yükünü paylaşmamasından dolayı çocukların evde otorite olarak babayı kabul etmemeleri şeklinde açıklanabilir. Babası otoriter olan ve az ilgilenilen çocuklarda utangaçlık, çekinme gibi kişilik özelliklerine daha sık

rastlanmaktadır. Bazı babalar çocuğu çok kısa sürede kontrole sokmak için aşırı baskı yaparlar. Bu yanlışa düşmemek için babaların çocukların gelişim özelliklerini bilmeleri, çocuğun bulunduğu yaş özelliğine göre davranmaları gerekmektedir. Bir çocuğu becerebileceğinden daha kısa bir sürede kontrol altına almak için baskı yapmak pek çok sorun yaratabilir. Çocuk bu baskılar karşısında tırnak yeme, korkular gibi tepkiler gösterebilir (Güngörmüş, 1989:120 ; Üstün, 1989:104 ; Dodson,1991:58).

Ailevi kontrolde ısrarların etkisiz kalması, çocukta anti-sosyal davranışları artırabilir. Ebeveynler tamamen yönlendirme yaptıkları zaman çocuk, okulda anti-sosyal davranışlar göstermeye başlar. Bu durum akranlarıyla ilişkilerinde başarısızlığa neden olur ve çocuğun reddedilmesine kadar gidebilir. Dishion ve arkadaşları (1991), 10-12 yaş çocukların anti-sosyal davranışları üzerine ebeveynlik uygulamalarının etkilerini araştırmışlardır. 10. yaşta zayıf ebeveynlik ve etkisiz disiplinin 12. yaşta bir anti-sosyal akran grubuna doğru çekilmeye neden olduğu vurgulanmıştır (Akt.:Schneider,1993:56,57).

Otoriter tutum içinde yetişen çocuklar, yaşantıları ebeveynleri tarafından kontrol edildiği, kurallar esnek olmadığı için az iletişime sahip, daha az bağımsız, korkak, huysuz, rekabetten uzak ve hassas olabilmektedirler. Özellikle kız çocukları pasif kalarak daha bağımlı olurken, erkek çocuklar isyankar ve saldırgan tavırlar sergileyebilmektedirler (Öğretir, 1999:27 ;Yavuzer, 2001:116-131).

1.1.3. Serbest (İlgisiz) Tutum

Serbest tutumda çocuğa sayısız haklar tanınmıştır. Çocuğun davranışlarına sınır çekilmez, çocuk da kurallara uymaz ve kurallara yalan, yanlış gözü ile bakar. Çocuk anne-babadan çekineceği yerde, anne-baba çocuktan çekinir. Bu tutumun çocuk merkezli olduğu görülür. Bu tutumla yetişen çocuklar itaatkar değildir, sorumsuz, bencil ve şımarıktırlar (Arı ve diğ.,1995:24).

Çocuklara daha az rehberlik edildiği ve ebeveynlerin kısıtlamaları olmadığı için daha saldırgan, isyankar, ben merkezli ve düşüncesiz davranışlar

sergileyebilmektedirler. Bazı olaylar içinde de aktif, sempatik ve yaratıcı olabilmektedirler (Öğretir, 1999:27).

1.1.4. Aşırı Hoşgörülü Tutum

Anne-babanın çocuklarına karşı hoşgörü sahibi olmaları, çocukların bazı kısıtlamalar dışında, arzularını diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin vermeleri anlamına gelir. Anne-babanın hoşgörüsünün normal bir düzeyde gerçekleşmesi, çocuğun kendine güvenen, yaratıcı, toplumsal bir birey olmasına yardım eder. Anne-baba davranışlarıyla, çocukların davranışları arasındaki ilişkileri konu alan araştırmalara göre baskıcı olmayan, esnek ve hoşgörülü anne-babalar çocuklarda olumlu duygusal, toplumsal ve bilişsel gelişmeye yol açmaktadırlar. Aşırı hoşgörü ve düşkünlük ise, çocuğu bencil yapar. O, daima diğerlerinin dikkatini çekmek ve kendisine hizmet edilmesini ister. Böyle çocuklar ev içinde ve dışında çok zayıf bir sosyal uyum gösterirler. 'Gevşek tutum' da denilebilecek eğitim biçiminde, çocuk ailesi tarafından kendisine verilen sınırsız hakları başkalarını ve çevreyi rahatsız etme şeklinde uygulayabilir. Bu tutumda, çocuklarına çağdaş eğitim verdiklerini zanneden anne ve babalar hoşgörü ile boş vermeyi birbirine karıştırmış durumdadırlar (Özdinç ve Spock,2000;Yavuzer,2001:116-131).

Aşırı hoşgörüde, çocuk neyin doğru, neyin yanlış olduğunu hiçbir zaman öğrenemez, hayatta hep itilen, anti-sosyal davranışları olan çocuk oluşur. Aşırı hoşgörülü bir tutum içinde büyüyen çocukların, özdenetimden yoksun, doyumsuz, kurallara uymada güçlük çeken, hep almaya alışmış ve dolayısıyla da paylaşma ve işbirliği yönünden yetersiz oldukları söylenebilir. Anne-baba tarafından abartılmış sevgi gösterisi ve çocukla aralarında sağlıklı bir iletişimin olmamasından dolayı çocuk doyumsuz bir birey haline gelir. Yetişkin olduklarında da toplumun vermediği hakları kendilerine tanımaya kalkışırlar. Bu tür çocuklar okuldaki kurallar karşısında hayal kırıklığına uğrarlar ve kolay uyum sağlayamazlar (Özeri, 1994:60; Kırkıncıoğlu,1995:32 ; Fındıkçı, 1988:21-23).

1.1.5. Koruyucu Tutum

Anne babanın aşırı koruması, çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen göstermesi anlamına gelir. Bunun sonucu olarak çocuk, diğer kimselere aşırı bağımlı, kendine güveni olmayan ve duygusal kırıklıkları olan bir kişi olabilir. Bu bağımlılık, çocuğun yaşamı boyunca sürebilir ve aynı koruma duygusunu eşinden bekleyebilir (Yavuzer,2001:117-130).

Aşırı korunan çocuklar her şeylerini anneden istemeye yönelirler. Kendi başına karar vermekten aciz, sormadan bir şey yapamayan ve girişim yeteneklerinden yoksun olurlar. El becerilerini geliştiremedikleri için beceriksiz ve sakar olurlar. İstediklerini ağlayarak ister, verilmezse verilene kadar ağlar ve aşırı inatçı olmaya yönelirler. Ruhsal gelişmeleri de engellenmiş olduğundan büyüdüklerinde de aşırı kızıp sinirlenen kişilikler geliştirebilirler. Bu tutum çocuğun otonom bir birey olmasını engeller, sosyal gelişimini zedeleyerek bağımlı bir kişi olmasına sebep olur. Çocuk kendisini gruba kabul ettirmek için, bazen toplum dışı ve isyankar davranışlara başvurabilir. Çocuğun yaşamı boyunca sürebilen bağımlılık, psiko-sosyal olgunluğu olumsuz açıdan etkiler ve çocuğun kendi kendine yetmesine olanak vermez (Navaro, 1989:123; Özeri, 1994:60).

Aşırı ilgi ve düşkünlük, çocuğun kendisiyle ilgilenilmesine, yaşam savaşından kaçmasına ve onu koruyanlar olmadığında kendini açıkta ve yalnız hissetmesine neden olacaktır. Anne-babaların, özellikle kız çocuklarına karşı daha koruyucu bir tutum içinde olmaları, çocukların kendilerini savunmalarını bile etkileyebilmektedir (Yavuzer, 2001:117-130).

Parker (1983), çocuklukta aşırı koruyuculuk ile yetişkin yaşamdaki psikiyatrik bozukluk arasındaki ilişkiyi sistematik olarak araştırmıştır. Buna göre; aşırı denetim ve baskı, sevgi azlığı ile birlikte bulunduğu zaman çocukları çok olumsuz etkilemektedir. Ana babanın aşırı koruyuculuğu, çocukta ileride duygusal problemlere ve depresyona yatkınlık yaratmaktadır. Sevgi azlığı çocuğun kendine saygı duygusunun gelişimini bozarken, aşırı sınırlama ise çocuğun bağımsızlık ve toplumsal yeterlilik duygularını engellemektedir. Tüm bunlar ise sonuçta kişinin

yaşamda karşılaştığı streslerle başa çıkabilmesini ve uyumunu zedelemektedir (Akt.: Ekşi,1990:44-45).

Şendoğdu (2000)'nun çalışmasında; annelerin aşırı koruyuculuk düzeyi arttıkça, çocuklarını döverek cezalandırma oranlarının arttığı çocuklar tarafından algılanmıştır. Annenin bebeğe tutumunu algılayışları ile aşırı koruyucu anne boyutunu benimsemeleri arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Aşırı koruyucu annelerin, çocuğu uslu olması gibi bir koşula bağlı olarak sevdiği tespit edilmiştir (Şendoğdu,2000).

Araştırmalar, geleneksel Türk ailesinin utangaç ve içe dönük, itaatkar, uyumlu ve çocuklarında bağımlılığı besleyen ve destekleyen bir yaklaşımda olduğunu göstermektedir. Bu özelliklerin oluşmasını destekleyen tutumlardan bir tanesi de anne-baba ve aile büyüklerinin aşırı koruyuculuğudur (Navaro,1989:121).

1.1.6. Tutarsız Tutum

Tutarlılık, konulan kuralları ve onların sonuçlarını takip etmek anlamına gelmektedir. Anne-baba tarafından bir kural konmuşsa ve bunun etkileri görülmek isteniyorsa söylediklerini uygulamaya çalışmalıdırlar. Özellikle kararlar alınıp uygulamada başarısız olunursa çocuklar da sınırları aşmayı çok kolay öğrenirler. Tutarsız olmak, ebeveynlerin en çok düştükleri durumlardan biridir. Sebep ne olursa olsun bir düzen ve tutarlılık oluşturulmaması çeşitli davranış bozukluklarına neden olabilir (Stede,1998:15).

Yavuzer'e göre, bu tutumda çocuğun eğitim ve gelişimi olumsuz olarak etkilenir. Anne-babanın çocuğun yanında çocukla ilgili konularda birbirini eleştirmesi, anne veya babanın isteklerini yaptırmak için; önce yumuşak tonda konuşması, sonra sesini yükseltmesi, çocuğun istenileni yerine getirmemesi halinde dövülmesi, ardından özür dilenmesi gibi durumlar tutarsızlık örneğidir. Mussen ve arkadaşları, çocukların aileleri tarafından hangi davranışlarının kabul edilebilir olduğu konusunda emin olmayışları durumunda kendi kişiliklerinden şüphe etmeye

başlayacaklarını, sevgi ve güven yerine güvensizlik hissedeceklerini vurgulamışlardır (Akt.Demiriz,1997:14).

Tutarsız tutumda, anne-baba çocuklarına sertleşme gösterseler de kararsız davrandıklarından çocuklarını fazla etkileyemezler. Tutumları aşırı hoşgörü ile sertleşme arasında gidip gelir. Tutarsızlık anne ve babanın ayrı ayrı her gün değişmesi olabildiği gibi, anne ve babanın birbirine çok aykırı ceza ve eğitim davranışlarının çatışması şeklinde de olabilir (Özdinç ve Spock,2000).

Anne-babaların isteklerinde ve kontrol metotlarında tutarsız olmaları, çocuk için duygusal bir tahrip yaratır. Yetişkinin çocuğa yalan söylememeyi öğretmesine rağmen, başkasına küçük bir yalan söylemesiyle çocuğun aklı karışmaktadır. Çocuk bu durumla kendi egosunu korumak için söylediği yalan arasındaki farkı anlayamamaktadır (Zembat ve Unutkan,2001:33;Yavuzer,1992-267,268).

Anne babalar için en büyük güçlük tutarlı ve istikrarlı davranmak olmaktadır. Ebeveyn bir karar alıp harekete geçtiğinde, istikrarlı davranıp onu sonuna kadar sürdürmelidir. Sağlam bir kişiliğe sahip, gelecekte doğru kararlar alabilen, olaylar ve durumlar karşısında kararsızlık yaşamayan bir çocuğa sahip olmak isteyen anne-baba kesinlikle çocuğuna tutarlı davranmalıdır. Eğer anne-baba, aynı davranışlara farklı zamanlarda farklı tepkiler gösteriyorsa çocuk doğru olanı bulmak için bocalayacak, zamanla iyi ve kötüyü ayırt edemez duruma düşebilecektir (Keser,2000; Altay,2002:48).

1.2. Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Gelişim Alanlarına Etkisi

Çocukla kurulacak sağlıklı bir ilişkide, çocuğun gelişim dönemi özelliklerini bilmek gerekmektedir. Çocuğun büyürken farklı gelişim özellikleri göstermesi, çocukla kurulan iletişimi etkilemektedir. Eğer anne-babalar çocukların gelişim özelliklerini bilirlerse, çocuklarının yaptıkları davranışları değerlendirme ve onlarla sağlıklı bir iletişim kurmada başarılı olabileceklerdir. Bunun yanında, anne-babaların çocuklarını oldukları gibi kabul etmeleri de önemlidir. Ebeveynlerin, çocukların

kendilerinin küçük bir modeli olmadıkları, kendilerine özgü bireyler oldukları gerçeğinden hareket etmeleri gerekmektedir. Pek az anne-babanın her ikisinin de birlikte sorumluluğu üstlendiği görülür. Çocuklarının olumlu olduğu kadar olumsuz davranışlarının eğitimsel sorumluluğunu üstlenen ve kendi tutum ve davranışlarını gözden geçiren; birbirleriyle görüş birliği içinde ve tutarlı davranıp davranmadıklarını irdeleyen anne-babaların çocukları oldukça şanslı çocuklardır (Arıcak,1997:20-23; Akyol,2003:10).

Anne baba tutumlarının çocuğun kişilik gelişimi, zihin ve dil gelişimi, fizik ve psiko-motor gelişimi, sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri olabilmektedir. Çocuğun gelişim özelliklerinin bilinmesi, çocuğun davranışları karşısında hangi tutumun daha olumlu sonuçlar oluşturacağının belirlenmesi açısından oldukça önemlidir.

1.2.1. Kişilik Gelişimi

Çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi bebeklikten itibaren olumlu, tutarlı ve sevgi dolu bir aile içinde serpilip gelişmesine bağlıdır. Bebeğin kişilik özellikleri ana-babanın tutumunu, ana-babanın tutumu ise çocuğun gelişimini etkileyerek onun kişiliğinin ve ruhsal yapısının temellerini oluşturmaktadır (Arı ve diğ.,1995:23).

Lamborn S. ve arkadaşları (1991), 4100 öğrenci ve aileleri üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Bulgulara göre anne-babaların kabul edici ve katılımcı tutumlarının olumlu benlik kavramının oluşmasına, dengeli bir kişiliğin gelişimine yardımcı olduğu; katı ve denetleyici tutumların ise kişilik üzerinde olumsuz etken olduğu sonucuna varılmıştır (Akt.: Özcan,1996:144).

Çocuğun okulöncesi dönemde, etkileşimde bulunduğu kişilerin sayısı artmaktadır. Etkileşimde bulunduğu kişilerin, çocuğa karşı tutumları ve diğer davranışları onun duygusal gelişimini büyük ölçüde etkilemektedir. Dolayısıyla çocuğun mutlu ya da mutsuz olmasında çevresindeki kişilerle kurduğu ilişkilerin

niteliği çok önemli bir rol oynar. Aile içi ilişkilerde doyum sağlayabilen, anne ve babası tarafından desteklenen çocuk uyumlu bir kişilik geliştirerek toplumda olumlu ilişkiler kurup sürdürebilmekte, grup çalışmalarına katılabilmekte, özsaygısını geliştirerek başkalarının haklarına saygı göstermeyi ve sorumluluk almayı öğrenebilmektedir. Sevgi ve güven dolu bir aile ortamında büyüyemeyen, anne ve babası tarafından sürekli azarlanarak sevilmediğini ve istenmediğini hisseden çocuk ise güvensiz bir kişilik geliştirebilmektedir. Karmaşık duygu ve düşünceler içerisinde bunalan ve hiç kimsenin kendisini sevmediği kuşkusuna kapılan çocuk ise büyüklerinin ilgisini çekebilmek için gereksiz davranışlara yönelebilmektedir (Çakmaklı, 1991:37-39; Mangır ve diğ., 1995:81;Senemoğlu, 2002:137) .

Becker'e göre; düzenli, etkili anne-baba tutumunda yüksek düzeyde kurallara uyan çocuklar, demokratik anne-babalardan arkadaş canlısı ve başarılı çocuklar, katı kontrollü anne-babalardan suçlu-kaçak çocuklar, ihmalkar anne-babalardan ihmal edilmiş çocuklar, aşırı koruyucu anne-babalardan kurallara uyumlu ve bağımlı çocuklar, müsamahakar anne-babalardan şımarık çocuklar, otoriter-saldırgan-nörotik anne-babalardan tecavüze uğramış/saldırgan çocuklar, kaygılı-nörotik anne-babalardan ise duygusal bozukluğu olan çocuklar meydana gelmektedir (Akt.: Özeri,1994:61).

Bireye bulunduğu topluma daha sağlıklı, güçlü ve yararlı bir uyum yapmasını sağlayan sağlıklı bir kişilik yapısının gelişiminde, çocuğun yetiştiği aile ortamı önemli bir yer tutar. Aile özel davranımların kazanılmasında rolü olan, övgü ve cezaların kaynaklandığı ve kullanıldığı başlıca ortamdır. Anne-baba çocuk ilişkileri ve çocuk yetiştirme yöntemleri ile kendine güvenen, kendisi ile barışık ve girişimci bireylerin yetişmesi arasında güçlü bir ilişki vardır (Güngör, 2000:7,8).

Yapılan bir araştırmaya göre aile tutumu çocuğun kişilik gelişimini şu şekilde etkilemektedir (Gitmez, 1989:190-191):

Aile Tutumu	**Gelişen Çocuk Davranışı ve Kişiliği**
Reddeden, karşı koyan aileler	Pasif ve yönetilmeye hazır, saldırgan, uyum güçlükleri, güvensizlik duyguları, sinirli, kırıcılıktan hoşlanan, utangaç, inatçı, uyumsuz
Aşırı koruyan, bebekliği sürdüren aileler	İçe dönük, yönetilmeye hazır, güvensiz, saldırgan, kıskanç, uyumu güç, sinirli
Baskıcı, egemen aileler	Bağımlı, utangaç, yönetilmeye hazır, kibar, düzenli, kendine yeterli, sosyal yetersiz, gergin , acımasız, kavgacı, ilgisi olmayan
Pasif, kabulcü ve yönetimi kolay aileler	Saldırgan, dikkatsiz, yönetilmez, bağımsız, kendine güvenli, sosyal ilişki kurucu, karşı koyucu
Dengesiz ve uyumsuz aileler	Saldırgan, nörotik, kıskanç, suça yönelik, sosyal uyumsuz
Hatalı disiplin uygulayan aileler	Kötü uyumlu, saldırgan, karşı koyucu, kıskanç, suça yönelik, nörotik
Uyuşumlu, uyumlu aileler	Yönetilebilir, uyumlu
Sakin, mutlu, uyumlu aileler	İşbirliğine yatkın, çok iyi uyumlu, bağımsız
Çocuğu kabul eden aileler	Kabul görür, güvenli
Çocukla oynayan aileler	Güvenli, kendine yeterli
Mantıksal ve bilimsel yaklaşımlı aileler	Kendine yeterli, sorumlu, işbirliğine yatkın
Tutarlı aileler	İyi uyum
Çocuğa sorumluluk veren aileler	Uyumlu, kendine yeterli, güvenli

1.2.2. Fizik ve Psiko-Motor Gelişim

3-6 yaş arasında çocuğun motor etkinliklerinin gelişim hızı ve esnekliği süratle artmaktadır. Kas, kemik, eklem ve sinir sistemleri gelişim süreci içinde belli bir olgunluk düzeyine ulaştığı zaman, çocuk belli motor hareketleri yapabilir ve bunları tekrarlayarak beceri kazanır. Basit hareketler yavaş yavaş karmaşık becerilerle birleşir. Kişiliğin bütünleşmesi açısından hareket sisteminin geliştirilmesinde yetişkinler olarak; çocuğun serbestçe hareketini sağlayacak güvenli ortam oluşturulmalı, çocuğun çevresi çeşitli nitelikli araçlarla donatılmalı, çocuk gerçek yaşam şartlarıyla karşı karşıya bırakılmalı, sorunları çözmesine fırsatlar tanınmalı ve basit ya da karmaşık hareketleri tam yaptığı zaman uygun şekilde ödüllendirilmelidir (Ülgen ve Fidan,1991:132-139).

Haktanır ve Aktaş (1995), 3-4 yaş grubu 157 çocuğun örneklem alındığı çalışmada çocukların motor gelişim özelliklerini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda; ailelerin çoğunluğunun çocukların yaşlarının gerektirdiği gelişim düzeyini bilmedikleri için çocukların gelişimsel olarak desteklenmeye ihtiyacı olup olmadığının da farkında olmadıklarına, ayrıca eğitim amacıyla ne yapmaları gerektiğini de bilmediklerine dikkat çekilmiştir. Anne-babaların yaş, öğrenim durum ve meslek özellikleri ile ailedeki çocuk sayısı ve çocukların doğum sırasının motor gelişimin araştırmada ele alınan alanları önemli düzeyde etkilemezken; çocuğun yaşı, cinsiyeti ve bir okulöncesi eğitim kurumunda eğitim alma süresinin motor gelişim düzeyini etkileyebildiği saptanmıştır (Haktanır ve Aktaş,1995:139-143).

1.2.3. Zihin ve Dil Gelişimi

Okulöncesi dönemde çocuk, bilişsel gelişim bakımından sembolik işlemler dönemindedir. Duygularını, çatışmalarını, ana-baba ve kardeşlerinden beklentilerini sembolik oyunlar yoluyla ortaya koyabilir. Anne-babası ve öğretmenleri, çocuğu bu oyunları sırasında gözleyerek onun duygularını ve olayları algılayış biçimini tanıyabilirler. Oyun, çocuğa başka bir ortamda açıklayamayacağı duygularını,

fikirlerini açıklama fırsatı verir. Çocuk oyunda düşmanlığını, kızgınlığını özgürce açıklar ve kendini üzen, inciten olaylardan kurtulur (Senemoğlu, 2002:137) .

Çevresel yaklaşımı benimseyen psikologlara göre, dil çevrenin ürünüdür. Bu yaklaşıma göre, çocuğun dil gelişimi daha çok onun çevresine bağlıdır. Aile üyelerinin tavırları ve değerleri, çocuğun sosyal ve duygusal ilişkilerindeki olaylar dil gelişimini şekillendirir. Aile bireylerinin çocukla konuşurken dili kullanma şekilleri taklit etmeye hazır olan çocuğu etkiler. Ama yetişkinlerin çocukça konuşmaları dil gelişimini engelleyicidir. Okulöncesi çocukları kendi anadillerinin genel yapısını bilirler, söylediklerinin doğru ya da yanlış olduğunun farkına varabilirler. Etkiler ne olursa olsun, çocuğun bir dil kullanma ve geliştirme gücü vardır ve buna fırsat tanınmalıdır. Ayrıca, çocuklarla iletişimde sözsüz iletişimin önemi de unutulmamalıdır (Ülgen ve Fidan,1991:152-155;Yavuzer,1992:42-46).

Yaratıcılığın gelişimi, diğer gelişim alanlarından oldukça farklıdır. Doğduğu andan itibaren bebeğin yeni tanıştığı çevre ile uyumunu sağlamak ailenin, özellikle de iletişiminin daha yoğun olduğu annenin görevidir. Bu nedenle anne, ne kadar küçük olursa olsun çocukla oynamalı, ona dokunmalı, onu sesli ve sessiz uyaranlarla tanıştırmalıdır. Oyunlarında sadece anne değil, babası, büyük kardeşleri ve diğer aile üyeleri de rol almalıdır. Oyun sayesinde aile bireyleri birbirleriyle etkileşimde bulunurlar. Aile, çocuğu ile birlikte yakın ve uzak çevresini tanımasına fırsat verici geziler düzenlemeli, çocuğa neye bakması, neyi görmesi, neyi işitmesi gerektiği konularında ona yol gösterici olmalı ve böylece yaratıcılık için çok önemli olan gözlem yapma yeteneği geliştirilmelidir. Aile, bu dönemdeki çocuğun meraklı sorularını bıkmadan ve onun anlayabileceği düzeyde doğru cevaplarla cevaplamalıdır. Çocuğun bulunduğu ortamdaki çevre düzenlemesi çok fazla düzenli olmamalı ve çocuğa düzeni koruması için baskı yapılmamalıdır. Çünkü çocuklar baskı altında kalmazlarsa yaratıcı özelliklerini kullanıp daha üretken olabilirler. Daha esnek ve şekil değiştirebilen bir ortam, çocuğun yaratıcılığını kullanabilmesine olanak tanır (Oğuzkan ve diğ.,1991: 3-9; Ömeroğlu ve Turla,2001:49-53).

1.2.4. Sosyal-Duygusal Gelişim

Çocuk gelişiminde en önemli süreçlerinden biri toplumsallaşmadır. Toplumsallaşma, bireylerin, özellikle de çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri haline geldikleri ve grubun öteki üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreçtir. İnsanın sağlıklı bir hayat sürdürebilmesi, içinde bulunduğu fiziksel ve sosyal çevreye uyum sağlamasına bağlıdır (Zembat ve Ünutkan, 2001:20-27).

2-6 yaş döneminde çocuk çevresini özgürce keşfetmek ister. Bu dönemde ana-babanın çocuk yetiştirme tutumları çok önemlidir. Ana-baba ne çocuğun davranışlarını aşırı derecede kontrol edip kısıtlamalı, ne de çocuğun istediği her şeyi yapmalıdır. Tutarlı ve güven verici bir tutuma sahip olmalıdır. Çocuğun uygun isteklerini gücü ölçüsünde belli bir düzeyde özgürce yapmasına izin vermeli, çocuktan beklentilerini açıkça belirtmelidir. Ana-baba aşırı derecede sınırlandırmadan, ancak tamamen de başıboş bırakmadan uygun bir denge kurarak çocuğun girişimlerini desteklemelidir. Otoriter ve aşırı derecede hoşgörülü ana-babalar, çocukların diğer gelişimleriyle birlikte sosyal gelişimlerini de olumsuz etkiler. Oysa tutarlı ve güven verici ana-baba çocuğun davranışlarını yeteneklerine göre yönlendirir, çocukla demokratik bir ilişki kurar. Bu dönem, çocuğun başkalarını model alma eğiliminde olduğu bir çağdır. Davranışlarını ana-baba ya da kendinden büyüklerin davranışlarına benzetmeye çalışır. Toplumsal ilişkiler ve rollerin büyük bir kısmını bu yolla kazanır (Ülgen ve Fidan,1991:180-203;Yavuzer,1992:135-149).

Okulöncesi dönemde bulunan çocukların en belirgin özelliklerinde biri de içinde yaşadığı çevreye uyum sağlayabilmek için gerekli yetenekleri başarabilme isteğidir. Çocuk doğal bir öğrenme istek ve gereksinimi içerisindedir. Çocuğun kendi kendine yemek yeme, eşyalarını toplama gibi davranışları desteklenmeli, teşvik edilmelidir. Böylece, çocuğun bağımsızlık ve kendi kendini kontrol özelliklerinin temelleri atılabilir. Çok sıkı kontrol ise çocuğun benlik saygısını yitirmesine, kendi yeteneklerine güvenmemesine, kendinden kuşku duymasına ve utanmasına neden olabilir (Yılmaz, 1999:188,189; Senemoğlu,2002:138-140).

Okulöncesi dönemde çocuğun duyguları çeşitlenmiştir. Çevresinde kıskandığı, öfkelendiği, nefret ettiği ve düşmanlık duyduğu kişiler vardır. Korkuları meydana gelmiştir. Üzüldüğü, sıkıldığı olaylarla karşılaşır. Çocuk kardeşleriyle arasında ana-babasının adil olmayan sevgi dağıtımını hemen hisseder ve kıskançlık duygusu gelişebilir. Ayrıca, çevresindeki diğer kişilerin korkularını model alarak öğrenebilir (Ülgen ve Fidan, 1991:180-203; Senemoğlu, 2002:138-140).

Çocuğun sağlıklı gelişiminde temel amaç onun fiziksel ve zihinsel yönden olduğu kadar sosyal ve duygusal yönden de ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Sevgi olgusuna dayanan duygusal gelişim anne-baba çocuk etkileşiminden kaynaklanır. Çocuğun anne ve babası tarafından sevilmesi, sözel olarak desteklenmesi, korunması ve ilgi görmesi duygusal ihtiyaçlarını oluşturmaktadır (Alisinaoğlu ve Ulutaş,2000:15-19).

Çocuğun duyguları doğrudan doğruya gözlenemediğinden değerlendirmesi oldukça güçtür. Yetişkinler çoğu kez çocuğun ifadesinde kendi görmek istediklerini bulurlar. Başka bir deyişle, yetişkinler aynı yüz ifadesini farklı biçimlerde yorumlayabilirler. Bazı yetişkinler tutarlı bir yaklaşımla, çocuğun tecrübeleriyle ilgili bilgilerle görünüşü arasında ilgi kurarak yüz ve vücut ifadesini tanımlarlar. Psikoanalitik görüşe göre, eğer çocuk yaşamın ilk yıllarında anlamlı bir şekilde annesiyle ilişki kurabilmiş, sıcaklığını ve sevgisini hissedebiliyor ise onun kollarında kendini güvende hisseder. Temel güven duygusu geliştiren çocuk ben duygusunun bir yönünü etkili bir şekilde tamamlamış olur. Daha sonra diğer insanlarla olumlu ilişkiler kurma gücünü geliştirir. Eğer böyle bir güven kurulmaz ise ya da bu güven duygusu zedelenir ise herhangi bir ben duygusu geliştirmede güçsüz olacaktır. Böyle bir çocuk daha sonra başkalarına ya aşırı bir şekilde bağlanacak ya da tamamıyla dışarıda kalacaktır. Anne-çocuk ilişkisinde, annenin çocukla olan ilişkisinin niteliği oldukça önemlidir. Çocuk, ağladığı zaman sevgiyle duygusunu paylaşmaya hazır bulunan kişiye ilgi duyar. Böyle bir ilişki anne-çocuk arasında etkili bir bağ kurabilir (Ülgen ve Fidan,1991:162-170).

Sosyal gelişimle ilgili kaynaklarda, bir çocuğun sosyal gelişiminde yalnızca anne değil ebeveynlerin her ikisine de güvenmesinin etkili oluğuna dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte, çekirdek ailenin diğer üyelerinin çocuğun kişiler arası ilişkileri anlamasında açık bir rol oynadığı; özellikle kardeşlerin ve akran ilişkilerinin şekillenmesinde önemli olabileceği vurgulanmıştır (Schneider,1993:38).

1.3. Anne-Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler

Anne-babaların tutumları ve çocuklarıyla kurdukları ilişki biçimi toplumdan topluma, kişilerden kişilere farklılık gösterdiği gibi, aynı toplum ve kültür içinde yaşayan aileler arasında bile farklı şekillerde olabilmektedir. Sosyo-ekonomik düzey, ana babanın yaşı, eğitimi, kişilik özellikleri yanında ailedeki çocuk sayısı gibi değişkenler de ana baba tutumlarını etkilemektedir. Ebeveyn olma süreci; ebeveynin gelişimsel geçmişi, kişiliği, mesleği, evlilik ilişkileri, sosyal çevresiyle olan ilişkileri ve çocuk gelişimi hakkındaki bilgileriyle yakından ilişkilidir (Belsky,1984:84; Kaya,1994:5).

Anne ve babanın, çocuklarına yönelttikleri tutumların sağlıklı olmasını etkileyen bir çok unsur vardır. Bunlar; Anne-babanın doğumdan önce oluşturdukları hayali çocuk beklentilerine doğan çocuğun uygun olup olmayışı, toplumun kültürel değerleri, üstlenilen ebeveynlik rolünden haz duyup duymama, çocukların sahip olduğu kişilik özelliklerinin anne-babayı memnun edip etmeyişi, ann e-babanın çocukluk yıllarında kendi anne-babasıyla olan ilişkileri, aile içinde eşler arasındaki ilişkinin sağlıklı olup olmaması, çocukların sayısı, ailenin ekonomik durumu, anne ve babanın kişilik yapısı ve aile üyelerinin birbirleriyle olan ilişkilerinin olumlu ya da olumsuz olma durumu şeklinde sıralanabilir (Öğretir, 1999:29). Hurlock, ebeveyn tutumlarını etkileyen faktörlere; çocuk sahibi olma arzusu, gebelik süresince fiziksel ve duygusal durum, arkadaşların tutum ve deneyimleri ile kitle iletişim araçlarını da eklemeyi uygun bulmuştur (Şendoğdu,2000:19).

Genel olarak anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen faktörler şu şekilde gruplanabilir;

1- Ailenin sosyo-demografik özellikleri

2- Anne-babaların kendi yetiştiriliş tarzları

3- Anne-babaların çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri

4- Çocukların mizaç özellikleri (Mızrakçı,1994:51).

1.3.1. Ailenin Sosyo-Demografik Özellikleri

Anne-babanın kültürel farklılıkları, eğitim düzeyi ve meslekleri, yaşları, aile içi ilişkiler ve ebeveynlerin sosyal ilişkileri ile çocuğun cinsiyeti, yaşı, doğuş sırası, ailedeki çocuk sayısı, ailenin sosyo-ekonomik durumu ailenin çocuk yetiştirme tutumlarını etkilemektedir (Mızrakçı,1994;Güneysu,1982;Kurç,1989).

Sosyal sınıf ve kültürel farklılıklar, ailelerin çocuk yetiştirme davranışlarında büyük ya da küçük farklılıklara neden olmaktadır. Yerleşim şekilleri, ekonomik ve sosyal koşullar, inançlar ve değerler çocuk bakımında farklılıklara yol açabilmektedir. Kırsal kesimde annenin çocuğuna fiziksel yakınlığı ve çok sayıda hoşgörülü insanın çocuğa bakması nedeniyle, çocuğa sağlanan güvenli fiziksel ve duygusal bağlar kent ortamında tehdit altındadır. Kırsal bölgelerde saygı, itaat ve sorumlu davranışı vurgulayan kültürdeki sosyalleşme, çocuklara küçük işler vererek yaş hiyerarşisi içinde doğal hareketlerle kolaylaştırılır. Kentte çocuğun etrafta dolaşması tehlikeli olabilir, evde hayvan beslemek mümkün olmayabilir. Kırsalda çocuğa nispeten değişmeyen bir çevreye uyması öğretilirken, kentte sosyalleşmede bağımsızlık kazanabilir (Myers,1996:347-369).

Freeman (1998), çalışmasında çocuk bakımı ve eğitimsel uygulamaların tam olarak kültürel değerleri yansıttığını vurgulamıştır. Ebeveynlik, öğretme, erken çocukluk hakkındaki tutumların kültürel deneyimler ve beklentiler tarafından etkilendiğini savunmuştur (Freeman,1998:79-82).

Eğitim bireylere toplumda istendik davranışlar edindirmeyi amaçlar. Dolayısıyla eğitimin her kademesi bireyi bu amaca yaklaştırır. En yüksek kademede

bulunan kişinin çevresiyle uyumunun daha iyi olacağı düşünülür. Bu sebeple anne-babanın eğitim durumu, onların çocuklarına karşı tutumlarının belirlenmesinde etkili olabilecektir. Yapılan araştırmalara göre ilkokulu mezunu olan ebeveyn ile yüksek okul mezunu olan ebeveynin çocuklarına uyguladıkları tutumlar farklılık gösterebilmektedir (Alisinaoğlu ve Ulutaş,2000:15-19).

Korkmazlar (1980), yaptığı bir araştırmada üniversite mezunu anne-babaların çocuklarına ilkokul mezunu anne-babalara göre daha az koruyucu davrandıkları ve bu çocukların çevreden daha bağımsız oldukları sonucuna varmıştır. Jayaradne, T. (1987), anne-baba eğitim düzeyinin çocukların akademik başarısı üzerindeki etkilerini incelemiş ve lise veya üniversite bitirmiş annelerin eğitim düzeyinin kız çocuklarının akademik başarısını olumlu etkilediğini saptamıştır (Akt.: Özcan,1996:144).

Ailenin gelir düzeyinin yüksek olması çocukların daha iyi gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerde genellikle çocukların hareketleri sınırlandırılmakta ve çocuklardan fazla başarı beklenmektedir. Çocukların çok sınırlı öğrenme olanaklarının oluşu, anne-babanın çocukla gerektiği gibi ilgilenememeleri çocukların gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Ülgen ve Fidan,1991:30)

Sosyo-ekonomik durumun yetersiz olması ailenin temel ihtiyaçlarını karşılayamamasına, hayattan tatmin olamamalarına neden olabilmektedir. Bu da aile ilişkilerine gerginlik, sinirlilik, sebatsızlık ve tedirginlik şeklinde yansıyabilmektedir. Araştırmalardan elde edilen ortak bulgulardan biri eğitim ve sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan annelerde koruyucu annelik ve otoriter annelik tutumlarına dikkat çekici düzeyde az rastlanmasıdır. Hollanda'da yaşayan işçi ailelerin hem üst sosyo-ekonomik düzeydeki anneler hem de Türkiye'de yaşayan ve onlarla aynı kökenden gelen kişilere kıyasla bu tutumlara daha çok eğilim gösterdikleri belirlenmiştir. Eğitim düzeyi yüksek olan annelerin, çocuklarına daha demokratik yaklaştıkları, ancak grup ortalamalarının ciddi bir fark yaratmadığı gözlenmiştir. Araştırmacılar bu konuya eğitim düzeyi yüksek kişilerin otoriter ve koruyucu tutumu benimsedikleri, demokratik yaklaşımdan yana oldukları ancak, kendi yetiştiriliş tarzlarının etkisinden

henüz kurtulamamış olabilecekleri şeklinde bir yorum getirmektedirler. Eğitim düzeyi düşük olan annelerin otoriter ve koruyucu tutumları ise geleneksel çocuk yetiştirme tutumlarına bağlı kaldıkları şeklinde yorumlanmaktadır. Öner (eğitim) ve Kozacıoğlu'nun (sosyo ekonomik düzey) grup ortalamaları kıyaslandığında eğitimin sosyo-ekonomik düzeyden daha belirleyici olduğu sonucuna varılmıştır (Şendoğdu, 2000:26-27).

Sosyo-kültürel faktörler ile çocukların matematik yetenekleri arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla, 6-8 yaş arası 402 çocukla yapılan çalışmada anne-babanın eğitim düzeyi arttıkça çocukların matematik yeteneği puanının arttığı; ayrıca kardeş sayasının azalması ve kendine ait bir odasının olması da matematik yeteneğinin artmasıyla doğrudan ilişkili bulunmuştur (Oktay ve Güven,1998:619)

Basket(1984), evde birbirini etkileyen ebeveynler ile onların 4-8 yaşlarındaki ilk doğan ve son doğan çocuklarını gözlemlemiştir ve bazı önemli farklılıklar bulmuştur. İlk doğan çocukların davranışlarını küçük kardeşlerden çok ebeveynlere yöneltmiş oldukları; kardeşler ve ebeveynlerden alınan negatif tepkiler sonucunda daha olumlu anlamlar algıladıkları bulunmuştur. Hops ve Finch (1985), kardeş sayısıyla ebeveynlerin çocukla meşguliyeti arasında negatif bir ilişkisi olmasına rağmen, çocukların kardeş sayısı ile sosyal yetenekleri arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır (Akt.:Schneider,1993:37,38).

Çocukların doğuş sırasının, onların gelişimleri üzerinde önemli etkileri olmakta ve kardeşler arasında farklı kişilik özelliklerinin doğmasına yol açmaktadır. Eşler ilk çocuklarını daha çok kendilerinin bir örneği gibi yetiştirmek ve görmek istedikleri için, ilk çocuk ailede en çok ilgi görendir. İlk doğan çocukların başarıya güdülenmiş, hırslı, kurallara uyan, organize etme yeteneklerinin yüksek olduğu gözlenmiştir. Bunun yanında, ilk çocukların yetişkinlere daha çok bağımlı ve kendilerine güvenlerinin olmadığı görülmüştür. Son doğan çocuklar da önemli ölçüde ilk doğanlara benzemektedirler. Çünkü, onlar da ilk doğan çocuklar gibi fazla ilgi görmekte, her şeyi başkalarından beklemektedirler. Ailedeki diğer çocuklar ise, kendilerini ilk doğanlardan küçük görme eğiliminde olup büyüklerine daha az bağımlıdırlar (Ülgen v e Fidan, 1991:29).

Kardeş sayısı arttıkça çocuk sadece anne-babasının ilgisini değil, odasını, eşyalarını, kitaplığını veya harçlığını paylaşmak zorunda kalmaktadır. Çocuğun tek çocuk olması veya kardeşinin olması onu etkileyebilmektedir. Kardeşler arası kıskançlıklar, anne-babanın ilgisini paylaşamama çeşitli kaygılara neden olabilmektedir. Sargın (1990)'ın lise öğrencileri üzerinde, Aral (1997)'ın da ilkokul öğrencileri üzerinde çalıştığı araştırmaların sonuçlarına göre kardeş sayısı arttıkça öğrencilerinin kaygı düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir . Çocuk doğduğu andan itibaren sevgi ve güven duygusu içinde yetiştirilmeye çalışılmalıdır. Kaygıyı artıracak anne-baba tutumları yerine hoş görülü ve tutarlı tutumlar sergilenmelidir (Alisinaoğlu ve Ulutaş,2000:15-19).

Yapılan çalışmalar karı-koca arasındaki ilişkinin kalitesinin anne-çocuk arasındaki ilişkiyi etkilediğini göstermektedir. Babanın varlığı anne-çocuk arasındaki ilişkinin daha sağlıklı bir platforma oturmasını sağlamaktadır. Eğer karı-koca arasındaki ilişki sağlıklı değilse anne bu boşluğunu doldurabilmek için bütün ilgi ve sevgisini çocuğuna aktarabilmekte bu da çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesini engelleyici bir faktör olabilmektedir. Baba-çocuk ilişkisini araştıran çalışmalara genel olarak bakıldığında babanın çocuğun zeka, psiko-seksüel ve kişilik gelişimini etkilediği doğrultusunda sonuçlara rastlanmaktadır (Güngörmüş,1989:118)

Anne-baba arasındaki iletişim bozukluğundan en fazla olumsuz etkilenen çocuklar olmaktadır. Ailede çocuk sayısı birden fazla olduğunda anne-babanın çocuklara yaklaşımı farklı olacaktır. Büyük çocuk-küçük çocuk ayırımı ile birlikte, bazı anne-babalar fiziği daha güzel olan çocuğa ayrıcalık tanıyarak diğerini ezebilir. Anne-baba çocuklarına eşit sevgi, anlayış ve kurallar koymuşlarsa çocuk ilişkileri daha dengeli ve olumlu olacaktır (Kırkıncıoğlu,1995:31-33).

İnsanlar zamanının yarısından çoğunu çalışarak geçirirler. Ebeveynlerin meslekleri onların kişilik özelliklerini etkileyebilmektedir. Sürekli stresli ortamda çalışan ebeveynler gün boyu gergin ve sinirli olacak ve bunu eve gittiğinde istemeden de olsa çocuğuna yansıtabilecektir (Alisinaoğlu ve Ulutaş,2000:15-19).

Çalışmak isteyen anneler çocuk bakımı ve bir işte çalışmanın aşırı yükü altındadırlar. Anneler toplum içinde yaygın olan, annenin ev dışında çalışmasının çocuğu için bir şekilde zararlı olacağı görüşüne göğüs germektedirler (Ritchie,1982:419; Myers,1996:275). Ülkemizde kadınların gerekli tedbirler alınmadan çalışma hayatına yoğun bir şekilde katılması çocuklarının bakımını ve eğitimini büyük ölçüde güçleştirmektedir. Annenin çalışıyor olması beraberinde bazı dengelerin değişimine yol açabilmektedir. Bu durumla karşı karşıya kalan çocukta duygusal ve sosyal problemler görülebilir. 3-6 yaş grubundaki çocuklar bağımsız davranışlar sergilemeye başlamaktadır. Bu ihtiyacını karşılayabileceği ortamdan yoksun olan çocukta suçluluk duygusu gelişebilir. Çalışan annenin, çocuğu ile yeterince paylaşımda bulunamaması çocukta kırıklık, duygusal açlık ve kendini ifade etmede güçlük yaratabilmektedir (Demiral,1989:29-35;Akan ve Şimşek,2003:16-20).

Aktaş (1995), çalışmasında çalışan annelerin karşılaştıkları sorunları incelemiştir. 163 annenin örneklem alındığı ve anket formu kullanılan çalışmada; annenin işte olduğu saatlerde çocukların bakıcı, büyükanne veya bir okulöncesi eğitim kurumuna bırakıldığı göz önünde bulundurulmuştur. Çalışan annelerce, çocuğun ilgi ve sevgi ihtiyacının karşılanması açısından büyükanneye bırakılması uygun bir çözüm yolu olarak görülmekle birlikte, büyükannelerin geleneksel çocuk bakım ve yetiştirme yöntemleri ile anne-babanın çocuk eğitimi ve dolayısıyla disiplini konusundaki farklı tutumları nedeniyle aynı görüşü paylaşmamaları sonucunda bazı problemlerin ortaya çıktığı vurgulanmıştır (Aktaş,1995).

Ailelerde bazen anneanne, büyükbaba, teyze, dayı, hala ve amca gibi yakın akrabalar da bulunabilir. Bu kişiler çocuğun eğitimine ister istemez müdahale edeceklerdir. Eğitim beraberliği olursa çocuk zarar görmez. Aksi halde anne-babanın koyduğu kurallar bozulur, çocuk şımartılırsa bundan zarar görecektir. Ailedeki diğer bireyler anne-babaya değer vermeli, çocuğun yanında onları küçük düşürücü davranışlarda bulunmamalıdır (Kırkıncıoğlu,1995:31-33).

Büyükanne ve büyükbabaların sürekli torunlarının her istediklerini yapmaları ve onları şımartmaları aile içinde bazı sıkıntılara sebep olabilmektedir. Bazı durumlarda büyükanne ve büyükbaba tarafından aşırı şımartılan çocuğu disipline

etmek amacıyla anne-baba, çocuğa daha katı bir disiplin yöntemi uygulayabilmektedirler. Yine çocuk gelişimi ve eğitimi yönünden yeterli bilgiye sahip olmayan bakıcılar olumsuz faktörler oluşturabilmektedirler. Bakıcının sürekli değişmesi de çocuk için olumsuz bir durum olup, çocukta uyum güçlüğü ve davranış problemlerine neden olabilmektedir (Aktaş, 1995:237-247).

Orta sınıf ailelerin çoğunda önemli bir fonksiyonu olmamasına rağmen büyük anne ve büyükbabalar, finansal zorluklar ve hastalık gibi özel durumlarda ebeveynlerin yerini doldurmada yardımcı olarak kabul edilebilirler. Büyük anne ve büyükbabalar torunlarıyla önemli bir zamanı oynayarak geçirirler, bu yüzden sosyal etkileşim modelleri olarak iş görürler. Aynı zamanda kültürel tarihi, ahlaki kuralları kapsayan ve diğerleriyle etkileşim için ilgili yasakları da naklederler. Ebeveynler ve çocuklar arasında müzakereci veya arabulucu olarak önemli bir tampon görevi görürler. Bu yüzden de ebeveyn-çocuk uyumsuzluğu veya ebeveyn uyuşmazlığının etkilerini potansiyel olarak yatıştırırlar. Bir çok büyükanne ve büyükbabalar çocuğun ebeveynleri için duygusal destek ve rehberlik sağlamada önemli rol oynamaktadırlar (Schneider,1993:39,40).

1.3.2. Anne-Babaların Kendi Yetiştiriliş Tarzları

Anne-baba etkisi, tutumların oluşumunda rol oynayan önemli bir etkendir. Özellikle okulöncesi dönemde çocuk, anne-babasının kendisine çeşitli konularda bilgi verecek, ödüllendirip cezalandıracak tek otorite olarak görür. Böylece anne-baba bu dönemde, çocuğun nelere ilişkin, ne tutum geliştireceğini tayin eden tek faktör olarak belirtilmektedir. Anne-baba etkisi kişilik oluşumunu etkilerken, diğer yandan da nasıl anne ve baba olunacağına dair bir öğreti niteliği taşır. Babalık ve annelik niteliklerine sahip kişiler, büyük bir olasılıkla, bu nitelikleri kendi çocukluğunun ilk yıllarında kazanmışlardır. Bu dönemde çocuk, anne-babasıyla özdeşleşmekte ve onların çocuk yetiştirme tutumu konusundaki davranışlarını kendine model almaktadır. Demokratik ortamda yetişen genç anne-babalar için büyük bir sorun yoktur. Ancak baskıcı bir ortamda daima aşırı korunarak büyütülmüş

anne-babalar, yetiştirecekleri çocukları için büyük bir tehlike oluştururlar (Fındıkçı,1988:21-23;Savran ve Kuşin,1995:181-194).

Eskiden edinilmiş tutumlar, ancak bir öğrenme sürecinin sonucunda değişiklikten geçebilir. Savran ve Kuşin (1995), çalışmalarında anne - babaların çoğunluğunun, kendi ana-babalarının çocuk yetiştirmeye yönelik tutumlarını benimsemediklerini; ancak anne-babaların çocukluk dönemlerinde kendi anne-babaları ile özdeşleşerek onların çocuk yetiştirme özelliklerine uygun olarak çocuklarını yetiştirmeye başladıklarını bulmuşlardır(Savran ve Kuşin,1995:181-194).

Mızrakçı (1994), çalışmasında, annelerin kendi yetiştirilme tarzlarının çocuk yetiştirme tutumlarına etkili olduğunu belirlemiştir. Kişilerin bu konuda babalarından çok annelerinden etkilendiği gözlenmiştir (Mızrakçı,1994).

Okman (1980), ergenler üzerinde yaptığı araştırmada orta sosyo-ekonomik düzeyden olan ergenlik çağındaki çocuklar, ana-babalarının disipline ilişkin tutumlarını demokratik ve eşitlikçi olarak, alt sosyo-ekonomik düzeyden olanlar ise annelerinin tutumlarını baskıcı olarak nitelendirmişlerdir (Okman,1980).

Çoğunlukla köklü ve sabit değerlere sahip, geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olan anne-babalar, çocukları bir problemle karşı karşıya kaldığında kendi-anne-babalarının takınmış oldukları geleneksel yaklaşımları benimsemektedirler. Bundan dolayı da kendi ana-babalarının yapmış oldukları hataları tekrarlamaktadırlar. Çoğu zaman çağa uymayan geleneksel yöntemler yetersiz kalmakta ve ana babalar nasıl davranacaklarını bilemez hale gelmektedirler. Çocuklar şartları çok iyi olan kurumlara gitseler bile zamanlarının büyük bir bölümünü birlikte geçirdikleri aile bireylerinin yaptıkları eğitim hataları ve tutarsızlıklar onları olumsuz yönde etkilemektedir (Demiral,1989:23-35; Yavuzer,1992:112).

1.3.3. Anne-Babaların Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri

Anne-babaların çocuklarına istenilen davranış ve alışkanlıkları kazandırabilmeleri, kendi kendini denetleyen, duygu ve düşüncelerin özgürce ifade

edebilen ve girişimci bireyler olmalarını sağlayabilmeleri, öncelikle onları tanımaları ve onlarla sağlıklı bir iletişim kurmalarıyla mümkündür. Ülkemizde anne ve babalar çocukların zaman zaman baskılı, gevşek ya da koruyucu bir tutum içinde davranmayı yeğlemekte ve çoğunlukla onlarla sağlıklı bir iletişim kurma yolunu seçememektedirler. Böyle bir ortamda da anne ve babanın çocuklarını dinlemeden aşağılama, suçlama ve yargılama gibi kararlar aldıkları çok sık gözlenmektedir. Zaman zaman anne ve babalar çocuklarının ilgi ve yeteneklerinden çok hayal ettikleri modele uygun bir çocuk yetiştirme çabası içinde görülmekte, bu amaçla da çocukların kapasitelerini aşarak yüksek bir beklenti içinde onları eğitmeye çalışmaktadırlar. Dolayısıyla anne ve babalar, bilmedikleri için çocuklarını geleceğe daha iyi hazırlayabilmek ya da çağın ekonomik gereklerine ayak uydurabilmek için bazı yanlışlıklar yapmaktadırlar. İyi bir çocuk yetiştirmek için her anne-babanın gerekli bilgileri edinmeleri vazgeçilmez bir şarttır (Yavuzer,2001:7-12).

Kaya (1994), çalışmasında 3-6 yaş grubu çocukların geçirdikleri bazı bedensel ve psiko-sosyal gelişim aşamaları ve ihtiyaçları hakkında annelere bilgi vererek onlarda istenmedik tutumların azalmasına yardımcı olmayı amaçlamıştır. Çalışmada deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Araştırma bulgularına göre eğitim etkinliğinden sonra annelerin istenmedik tutum düzeylerinde istendik yönde bir fark meydana gelmiş, fakat bu farkın eğitim almayan anneler ile karşılaştırıldığında anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür. Eğitim alan gruptaki annelerin puan dağılımları, annelerin bir kısmının eğitimden çok yararlandığını bir kısmının ise hemen hiç yararlanmadığını göstermiştir. Bunda kişisel özelliklerin önemli rol oynadığı düşünülmüştür. Bir başka neden olarak ise tutumların çok zor değişen davranışlar olması ve eğitim etkinliğinin kısa süreli olması gösterilmiştir (Kaya,1994:51-55).

Mızrakçı (1994), çalışmasında; bilgi düzeyi arttıkça, yetkin çocuk yetiştirme tutumuna olan eğilimde artış olduğu sonucuna varmıştır. Annelerin çocuklarının gelişim düzeyinin üzerinde ve altında beklenti içinde olmalarının çocuklarına karşı tutumlarını fazla etkilemediği, yalnız eksik beklenti içindeki kişilerin çocuklarına karşı daha koruyucu bir tutum içinde oldukları belirlenmiştir.Araştırma sonuçları

babaların daha çok gördükleri, bildikleri, var olan inançları doğrultusunda çocuklara yaklaştıkları, annelerin ise bu konuda daha çok okuduğu, yenilikleri izlediği ve bunlara uymaya çalıştığı şeklindedir (Mızrakçı,1994).

Savran ve Kuşin (1995), çalışmalarında, çocuk yetiştirme konusunda özel eğitimden geçen anne-babaların demokratik davranma özellikleri artarken, aşırı koruyucu ve baskıya dayalı eğitim özelliklerinin düştüğü; ters orantılı olarak, özel eğitimden geçmeyen ana-babaların demokratik davranma özellikleri düşerken, aşırı koruyucu ve baskı-disiplin özelliklerinin arttığını bulmuşlardır (Savran ve Kuşin,1995:181-194).

1.3.4. Çocuğun Mizaç Özellikleri

İnsanların mizaçları birbirinden farklıdır. Mizaç, bireyin tepkide bulunma eğilimi olarak tanımlanabilir. Organizmanın fizyolojik ve kimyasal yapısının mizaç üzerinde etkili olduğu sanılmaktadır. Bireylerin mizaçları arasındaki farklılıklar ikinci aydan sonra görülmeye başlamaktadır. Dolayısıyla mizacın bir kalıtsal yönü olabileceği gibi çevreyle etkileşim sonucu farklılaşabileceği söylenebilir. Bu farklılıklar küçük yaşlarda, yetişkinlere oranla daha azdır (Ülgen ve Fidan,19914:219).

Bireysel farklılıkların oluşmasında öğrenmenin de etkisi vardır. Caspi ve arkadaşları (2003), çocukların 3 yaşındaki davranış stillerinin yetişkinlikteki kişilik özellikleri ile ilişkisini incelemişlerdir. Örneklem olarak alınan 1000 çocuk kontrolsüz, ket vurmuş, atılgan, ihtiyatlı ve iyi uyumlu olmak üzere beş tip mizaç sergilemişlerdir. Erken çocukluk mizaç türlerini belirlemede Barley's İnfant Behavior Record, yetişkin kişiliklerini belirlemede Multimensional Personality Questionnaire (MPQ) kullanılmıştır. Çocuklardan 3 yaşında ve 23 yıl sonra geniş kapsamlı kişilik değerlendirme metotları kullanılarak veriler toplanmıştır. Çalışmada 3 yaşındaki çocukların davranış stilleri ile yetişkin kişilikleri arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır (Caspi ve diğ.,2003:495-513).

Yapılan araştırmalarda çocuğun mizacının anneyi etkilediği ve otoriter davranmasına neden olduğu, annelerin annelik rolünden tatmin olmaları ile çocuğun uyum davranışı arasında korelasyon olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmacılar uyumsuz çocukların annelerinin otoriter olabileceği gibi, çocukla baş edemeyeceği duygusuna kapılan pek çok annenin de çocuğu disipline etmekten vazgeçerek ilgisiz anne kategorisine girebileceği fikrini savunmaktadırlar. Ağladığında nefessiz kalan-katılan çocukların ise aileleri tarafından hiçbir zaman disipline edilmediği, ailelerin bu tür çocuklara karşı hoşgörülü davrandıkları belirlenmiştir (Ambert,1992:22).

Öner (1984), araştırması sonucunda çocukluk döneminde kabul gören ve sevilen çocuğun ileride kendini güvende hissedeceği ve yaşamı boyunca karşılaşacağı güçlükleri daha kolay yeneceğini saptamıştır (Akt.: Özcan,1996:144).

Mızrakçı (1994)'nın yaptığı çalışmada, çocukların mizacının anne tutumları üzerinde önemli etkileri olduğu saptanamamıştır. Araştırmada, annelerin çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeylerinin, çocuk yetiştirme tutumlarını bir ölçüde etkilediği saptanmıştır (Mızrakçı,1994).

Chess, 131 çocukla yaptığı bir araştırmada, bir çocuğun mizacı ile ebeveyn-çocuk uyumunun önemi konusundaki bulgularını ortaya koymuştur. Chess'e göre bir çocuğun mizacı, onun ne yapacağını belirlemektedir. Mizaç onun aktivitelerinin düzeyini, yeni ortamlara tepkisini ve duygularını ifade etmesinde yoğunluğu etkilemektedir. Mizaçtaki ya da davranış biçimlerindeki farklılıklar, anne-babanın tutumunun asla bir kalıp gibi her çocuğa tamamıyla oturmamasının temel nedenidir (Eberlein,1996:4).

Sonuç olarak, anne-baba tutumları gerek anne-babaların kendi bireysel özellikleri gerekse çocuğa ait özelliklere bağlı olarak çeşitli şekillerde etkilenmektedir. Önemli olan bu faktörlerin etkilerinin bilinmesi ve çocuğun gelişimine olumlu etkisi olanları destekleyecek, olumsuz etkisi olanları en aza indirecek çalışmaların yapılabilmesidir.

2. KONUYLA İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Güneysu (1982), 229 ilkokul dört ve beşinci sınıf öğrencisi üzerinde yaptığı bir araştırmada anne babaların çocuklarına karşı tutumlarını etkileyen etmenleri çocuğun anne baba tutumlarını nasıl algıladıklarını ve algıladıkları tutumun kişilik gelişimlerini nasıl etkilediğini incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, sosyo-ekonomik düzey ile anne baba tutumları arasındaki ilişki önemli bulunmuştur. Alt sosyo ekonomik düzeydeki çocukların, anne babaları tarafından daha az sevildikleri ve daha çok cezalandırıldıklarını düşündükleri görülmüştür. Annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklar anneleri tarafından daha az sevildiklerini algılamaktadırlar. Babaların eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğa karşı sevgi gösterme oranlarının arttığı ve cezalandırmanın azaldığı görülmüştür. Anne-babaların, erkek çocuklarından beklentilerinin daha yüksek olduğu ve bu nedenle de erkek çocukların daha fazla cezalandırıldıklarını bulmuştur (Güneysu,1982).

Ritchie (1982), çalışmasında çalışan annelerin çocuk bakım uygulamaları ve tutumlarını incelemiştir. 4 yaşında çocuğa sahip tam gün veya yarı zamanlı çalışan annelerin çocuk bakımı uygulamaları ve tutumları karşılaştırılmıştır. Çalışma üç yıllık gelişimsel psikoloji sınıf projesi olarak yürütülmüş, konuyla ilgili bilgilendirilen öğrenciler tarafından annelerle görüşme yapılmış ve 180 soruluk bir anket kullanılmıştır. Annelere ailenin demografik özellikleri, babanın çocuk bakımıyla ilgilenme durumu, anne-babanın bebeklik ve çocuklukta ebeveynliği paylaşma durumlarıyla ilgili sorular sorulmuştur. Sonuçta, annelerin çocuk bakımları ve tutumları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yarı zamanlı çalışan anneler, çocuğunun bakımından daha çok zevk aldığını, çocuğuyla ilişkisinin daha iyi olduğunu ve çocuğunun daha mutlu olduğunu belirtmişlerdir. Bu annelerin, çocuğun bakımıyla ilgili daha az endişeli, özsaygısı daha yüksek ve daha gayretli oldukları görülmüştür. Yarı zamanlı çalışan kadınların kocaları çocuk bakımını paylaşmaya daha istekli ve eğilimli, çocuklarıyla daha sevecen bir ilişkiye sahip bulunmuşlardır (Ritchie, 1982:419-425).

Bilal (1984), Kuzgun (1972) tarafından geliştirilmiş olan Ana-Baba Tutum Envanteri'ndeki maddelerden yararlanarak geliştirdiği Anne Baba Tutum Ölçeği ile otoriter ve demokratik olarak algılanan ana-baba tutumlarının lise öğrencilerinin uyum düzeylerine etkisini incelemiştir. Sonuçta anne-babalarını demokratik olarak algılayan çocukların uyum düzeylerinin, otoriter olarak algılayanlara göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı tutumu benimseyen anne ve babaların uyum düzeylerine etkileri birbirinden farklı görülmemiştir. Çocuğun uyumu açısından anne-babanın birlikte demokratik olarak algılanmasının, anne veya babanın birinin demokratik diğerinin otoriter olarak algılanmasına kıyasla daha olumlu sonuçlar doğurduğu görülmüştür. Araştırma bulgularına göre, anneleri demokratik olan çocukların uyum düzeyleri, anneleri otoriter olan çocukların uyum düzeylerinden daha yüksek; babaları demokratik olan çocukların uyum düzeyleri, babaları otoriter olan çocukların uyum düzeylerinden daha yüksek bulunmuştur. Anneleri demokratik olan çocuklarla, babaları demokratik olan çocuklar arasında uyum düzeyi yönünden önemli bir fark bulunmamıştır. Sonuçlar, çocukların kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyleri yönünden demokratik ana-baba tutumlarının, otoriter ana-baba tutumlarına göre daha elverişli koşullar yaratacağı kanısını vurgular niteliktedir (Bilal,1984).

Fischer ve Lazerson (1984), farklı toplumsal sınıflardan ebeveyn davranışlarının çocuklar üzerindeki etkisinin farklı olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırmada, alt sosyo-ekonomik düzey ve orta sosyo-ekonomik düzey ele alınmış, alt düzeydeki ebeveynlerin çocuklarından, orta düzeydeki ebeveynlere göre daha az bağımsız davranış ve başarı bekler görünümde oldukları görülmüştür. Alt düzeydeki ebeveynler çocuklarına itaat etme, otoriteye saygı, temizlik ve düzen gibi değerlere yönelik baskı yaparlarken, orta düzeydeki ebeveynlerin merak, öğrenmeye istekli olma ve kendini kontrol etme gibi konulara önem verme eğiliminde oldukları bulunmuştur (Akt.: Öğretir,1999:39).

Güngörmüş (1986), 60 babasız, 60 babası olan öğrenciyi örneklem olarak aldığı çalışmasında, öğrencilere soru cetveli, Piers Haris Benlik Kavramı Ölçeği ve Problem Tarama Listesi uygulamıştır. Orta 1. sınıfta okuyan çocukların benlik kavramları üzerinde baba yoksunluğunun etkilerini belirlemek ve bu öğrencilerin

sorunlarının hangi alanlarda yoğunlaştığını saptamak amacıyla yaptığı çalışmada, babası olan çocukların babası olmayanlara oranla daha olumlu bir benlik kavramına sahip oldukları bulunmuştur. Babasız grupta problem sayısının daha fazla olduğu görülmüştür (Güngörmüş,1986) .

Buz (1987), çalışmasında ebeveynlerin 5-6 yaş çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemlerinin neler olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmada anasınıfına devam eden 300 çocuğun ebeveynleri örneklem olarak ele alınmış ve ölçme aracı olarak anket kullanılmıştır. Bulgulara göre, ebeveynlerin öğrenim durumlarının çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemlerinde farklılığa neden olduğu, öğrenim durumu yüksek olan ebeveynlerin çocuklarını daha çok sözel ödüllendirme yöntemleriyle ödüllendirdikleri belirlenmiştir. Ebeveynlerin ekonomik yönden alt, orta veya üst grupta olmalarının ve çocukların cinsiyetlerinin, çocuklarını ödüllendirme yönteminde az da olsa etkili olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemlerinde ise, öğrenim durumu yüksek olan ebeveynlerin yüz ifadesi veya sözel cezalar kullandıkları, öğrenim durumu orta olan ebeveynlerin sözel ceza verdikleri ve öğrenim durumu düşük ebeveynlerin ise dayak gibi fiziksel cezalandırma yöntemleri ile sözel cezaları kullandıkları görülmüştür. Sonuçta ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemlerini öğrenim durumlarının önemli derecede etkilediği, bunu ikinci derecede ekonomik durumun, çok az da olsa çocuğun kız-erkek oluşunun takip ettiği bulunmuştur (Buz,1987).

Akbaba (1988), demokratik, ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumlarıyla benlik tasarımı, zamanı kullanma ve başkalarıyla yakınlık kurma diye adlandırılan kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla yaptığı çalışmada, 112 üniversite 3. sınıf öğrencisini örneklem olarak almıştır. Ana babaların çocuklarına karşı tutumlarını ölçmek için Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen 120 maddelik Ana-Baba Tutum Envanteri ile Baymur (1968) tarafından geliştirilen 60 ifadeden oluşan Benlik Tasarımı Envanteri kullanılmıştır. Araştırmada deneklerin zamanı kullanma ve başkaları ile yakın ilişki kurabilme seviyelerini tespit için, Shostrom tarafından geliştirilmiş ve Kuzgun tarafından Türk toplumuna uyarlanmış 150

maddelik Kişisel Yönelim Envanteri kullanılmıştır. Sonuçta, ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumunun birbiriyle yakından ilişkili olduğu, buna karşılık demokratik ana-baba tutumunun bu iki tutumdan farklı olduğunu bulunmuştur. Demokratik ana-baba tutumu ile olumlu benlik tasarımı arasında pozitif bir ilişkinin bulunmasına karşılık, aynı benlik tasarımı ile ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumları arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Demokratik ana-baba tutumunun bir çok kişilik özellikleri üzerine olumlu etkileri olmasına rağmen bazı kişilik özellikleri üzerine de olumsuz etkiler yaptığı, ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumlarının bazı kişilik özellikleri üzerine olumsuz etkileri açık bir şekilde ortaya konmuştur. Fakat bu tür tutumların her zaman kötü tutumlar olduğunun söylenemeyeceği vurgulanmıştır (Akbaba,1988).

Özmen (1989), araştırmasında 5-8 yaşları arasındaki anneleri veya babaları ölmüş çocukların kişilik özelliklerini incelemiştir. Bu amaçla çocukların aileleri ve sınıf öğretmenlerine birer anket formu dağıtılmıştır. Örneklemi oluşturan 136 çocuğun aileleri ve öğretmenleri ile görüşülmüş, veriler khi kare yöntemiyle analiz edilmiştir. Bulgular, 5-8 yaş çocuklarının bazı kişilik özelliklerinin anne veya babanın ölümünden etkilendiğini göstermiştir. Ana ya da baba sevgisinden yoksun kalan çocuğun kişiliğini geliştirmesine fırsat verilmesi, yetişkinlerin tutum ve davranışlarıyla, özelliklerine, cinsiyetlerine uygun toplumsal rollerin uygulanışında olumlu model olmalarının gerektiği vurgulanmıştır (Özmen,1989).

Çağlayan Atilla (1989), baba yoksunluğu ve yokluğuna bağlı olarak görülen davranış bozukluklarını incelemiştir. Ankara il merkezindeki üst ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki anaokullarına giden üç-altı yaş grubundaki babası ölen, anne ve babası boşanmış, babası evi terk etmiş ya da babası sık sık uzun süreli iş gezilerine giden 123 çocuk örneklem alınmıştır. Baba yokluğu ve yoksunluğu olan erkek çocukların yaş dikkate alınmaksızın aşırı hareketli olduğu, kız çocuklarının ise gece yalnız kalmaktan korktuğu bulunmuştur. Babanın ölümünde kız çocuklarının, erkek çocuklara göre daha fazla tepki verdikleri, anne-baba boşanması durumunda erkek çocukların yemek seçtiği, kız çocuklarının ters ve inatçı olduğu, öfke nöbetlerinin olduğu ve babanın işi nedeniyle ayrıldığında ise erkek çocuklarının aşırı hassas ve içli olduğu bulunmuştur. Genel olarak tüm yaş gruplarında kız çocuklarının erkek

çocuklara göre daha fazla etkilendiği bulunmuştur. Çocukların çoğunluğunun aşırı hareketli olduğu görülmüştür (Çağlayan Atilla,1989).

Üstün (1989), çalışmasında 5-11 yaşları arasındaki çocukların anne-babalarının otoritesini algılama farklarını incelemiştir. Örneklem olarak 116 ilkokul ve 88 anaokulu öğrencisi alınmış, yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Çocukların engelleyici ve aktif otorite grubunda ele alınan anne-babalarının koyduğu kurallara uymanın doğru olduğu görüşünde birleştikleri bulunmuştur. Çocukların küçük yaşlarda evde otorite olarak anneyi, daha büyük yaşlarda ise hem anne hem de babayı seçtikleri, tek başına otorite olarak babayı kabul etmedikleri bulunmuştur. Çocukların tüm kuralların nedenlerinde otoritenin varlığını kabul etmeyi seçtikleri ve nedenini düşünmeden otoritenin kuralı ne ise ona uymayı tercih ettikleri bulunmuştur (Üstün,1989).

Yeşilyaprak (1989), anne baba tutumlarının gençlerin denetim odağının içsel ya da dışsal oluşu üzerindeki etkisini araştırmıştır. Ankara'da yaşayan farklı sosyo-ekonomik düzeyde rastlantısal olarak seçilen 665 genç örneklem olarak alınmıştır. İçsel ya da dışsal denetimliliği ölçmek için Nowicki-Strickland Denetim Odağı Ölçeği kullanılmıştır. Anne-babalar ile ilgili bilgiler ise gençlerin algılamalarına dayanarak geriye dönük rapor alma yöntemiyle, çocukluk dönemini yansıtacak bir şekilde saptanmıştır. Bu amaçla Algılanan Anne-Baba Davranışları Envanteri kullanılmıştır. Sonuç olarak, incelenen anne-baba tutumlarında çocuğa ilgi-şefkat gösterme, onun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olma ve tutarlı bir disiplin yöntemi uygulamanın kişiliği olumlu etkileyerek gencin içsel denetimli olmasına yol açarken, aksine koruyuculuğun, fiziksel ve duygusal ceza yöntemleri uygulamanın kişiliği olumsuz etkileyerek gencin dışsal denetimli olmasına neden olduğu saptanmıştır. Genel olarak anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik gelişiminde sadece denetim odağı açısından değil, diğer kişilik özelliklerinin kazanılması açısından da kritik bir öneme sahip olduğu düşünüldüğünde ilgili araştırma bulguları bu yönden bütünsel bir sonuç göstermiştir (Yeşilyaprak,1989).

Berber (1990), sosyo ekonomik faktörlerin, ana-baba tutumlarının ve öğrencilerin özlük niteliklerinin, okul başarılarına etkilerini incelediği çalışmasında

246 lise son sınıf öğrencisini örneklem olarak almıştır. Bulgulara göre, köy doğumlu olma ile şehir doğumlu olma ve okul başarısı arasında bir fark bulunmamıştır. Anne-babanın mesleği ile okul başarısı arasında bir farklılık bulunmazken, anne-babasının eğitim seviyesi düşük olan öğrencilerin okul başarıları, anne-babanın eğitim seviyesi yüksek olan öğrencilerin okul başarılarına göre daha farklılaştığı bulunmuştur. Gelir seviyesi yüksek olanların düşük olanlara göre daha başarılı oldukları görülmüştür. Ailedeki birey sayısı arttıkça öğrenci başarısının düştüğü görülmüştür. Ana-baba tutumlarının demokratik ve otoriter olmasının, öğrencilerin okul başarılarını etkilemediği bulunmuştur (Berber,1990).

Özdemir (1991) yaptığı çalışmada, 'Anne-Çocuk Eğitimi Programı'nın anneler üzerindeki etkisini incelemiştir. 45 anne deney grubu ve 30 anne kontrol grubu olarak alınmış, sonuçlar 86 sorudan oluşan bir görüşme formu ve Ebeveyn Tutum Ölçeği ile test edilmiştir. Ebeveyn Tutum Ölçeği demokratik veya otoriter çocuk yetiştirme tutumları, çocuklarla özdeşleşme, uyma ve sosyal hareketlilik gibi bazı psiko-sosyal ölçümler için kullanılmıştır. İki yıllık anne eğitim programı sonrası, programa katılan annelerin çocuklarıyla ilişkilerinde farklılık gösterdikleri, onlarla daha çok konuştukları ve disiplinde cezalandırmadan çok, neyin doğru olduğunu açıkladıkları görülmüştür. Annelerin çoğunluğu çocukların yanlış bir davranışına karşılık verirken onların niyetini göz önünde bulundurduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca eşleriyle ilişkilerinin değiştiği, şimdiki durumlarıyla ilgili daha olumlu değerlendirmede bulundukları gözlenmiştir. Beklenmeyen bir veri olarak programa katılan annelerin katılmayan annelere oranla çocuklarının daha itaatkar, söz dinler olmalarını arzu ettikleri saptanmıştır. İki grup arasında eğitilmiş annelerin lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Özdemir,1991).

Güngörmüş (1992), çalışmasında babanın çocuğun zekası, akademik başarısı ve benlik kavramı üzerine etkilerini incelemiştir. İstanbul ili içinde kalan ilkokulların %10'u örneklem alınmıştır. Ön çalışmada 1464 öğrenci alınmış ve buna göre belirlenen kriterlere göre kinci çalışma için çocuklar seçilmiştir. Bu aşamada düşük gelire sahip 70 ve yüksek gelire sahip 70 çocuğun babası ile çalışılmıştır. Gruptaki çocukların yarısını kız, yarısını erkekler oluşturmuştur. Ölçekleri cevaplayan

babaların sayısı sadece 96 olmuştur. Ölçme aracı olarak PARQ (Parental Acceptance and Rejection Qestionare), PAQ (Personality Assesment İnventory), WİFAM (Piers-Harris Self Concept Scale for children) ölçekleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, babayla birlikte zaman geçirmenin kızların IQ' sunu etkilemediği, fakat babayla daha az zaman geçiren erkek çocukların kelime ve sözel IQ' sunda daha başarılı oldukları bulunmuştur. Ailevi reddedilmeyi algılayan çocuklar kendini kavrama, akademik başarı ve zeka düzeyinde negatif etkilenmişlerdir. Babalarıyla daha fazla aktivitede bulunan çocuklar diğerlerinden daha başarılı bulunmuşlardır (Güngörmüş,1992).

Steinberg ve arkadaşları (1992), 14-18 yaşlarındaki sosyo ekonomik ve etnik olarak heterojenliğe sahip yaklaşık 6400 adölesanı örneklem olarak aldıkları çalışmada, okul başarısında ailevi ilgi ve otoriter tutumun etkisini araştırmışlardır. Örneklem grubu farklı sosyo-ekonomik düzeyler, farklı etnik kökenler, farklı aile yapıları ve farklı topluluklardan öğrenci örnekleri bulunan okullardan seçilmiştir. Veriler 1987-88 ve 1988-89 öğretim yılları arasında, okul yöneticileri gözetiminde öğrencilerin doldurdukları kendini tanıtım formu ile toplanmıştır. Bulgular, otoriter ebeveynliğin okulla daha çok ilgilenme ve daha iyi bir okul performansı için rehberlik ettiğini göstermiş ve gencin okul başarısında otoriter ebeveynliğin pozitif etkisi olduğunu düşündürmüştür. Ev ortamında otoriter bir ebeveyn ilgisi olduğunda, gencin okul başarısını artırmanın çok daha olası olduğu vurgulanmıştır. Sonuçlar, otoriter ebeveynliğin yüksek okul yıllarında gencin okul başarısı ve performansında anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir (Steinberg ve diğ.1992:1266-1281).

Aile Araştırma Kurumu tarafından (1995), 1992-1993 yılları arasında Türkiye genelinde yapılan uygulamalı bir araştırmada, ailelerin mevcut çocuk eğitme ve yetiştirme tarzlarının nasıl olduğunu tespit etmek, konuyla ilgili kurum ve kuruluşların çocuğa, aileye ve eğitime yönelik politikalar oluşturmalarına temel teşkil edebilecek verileri belirlemek amaçlanmıştır. Bunun için tüm Türkiye'deki çocuklu aileleri temsil eder nitelikte bir örneklem seçilmiştir. Araştırmanın kapsamına 5-12 yaş grubunda çocuğu bulunan tüm aileler alınmıştır (n=6.156.813). Araştırmada, binde bir örnekleme ile 6.156 aile ele alınmıştır. Araştırma 11 il

merkezi, 22 ilçe merkezi ve 58 bucak/köy olmak üzere toplam 91 yerleşim yerinde yürütülmüştür. Veri toplamada 124 soruluk mülakat formu kullanılmıştır. Ailelerin %80'i çekirdek aile niteliğinde olup kırsalda bu oranın %70'e düştüğü görülmüştür. Annelerin çocuklarına oyuncak toplama, kardeşe bakma, sofra toplama, yatak toplama ve basit ev işlerine yardım etme konusunda sorumluluk verdikleri, hangi sorumluluk türü söz konusu olursa olsun genel olarak kız çocuklarına erkek çocuklarına oranla daha fazla sorumluluk yüklendiği bulunmuştur. Çocuk sayısı arttıkça söz hakkı tanımama eğilimin arttığı, eğitim düzeyi arttıkça giyim kararında çocuğa söz hakkı tanıma oranının da arttığı bulunmuştur. Komşu ziyaretlerinde beklenen davranışlarda, annenin eğitim düzeyi arttıkça gerek aşırı müdahale, gerekse hiç müdahale etmeme yönündeki uç davranışların güç kaybettiği, yaşanan yer kırda ve az gelişmiş yörelerde yer aldıkça ılımlı müdahale eğiliminin azaldığı görülmüştür. Çocuk sayısı arttıkça, annenin eğitim düzeyi düştükçe, kırsal ve gelişmemiş yörelere gidildikçe çocuk eğitiminde sıkı disiplinin çok gerekli olduğu yönündeki görüşün güçlendiği bulunmuştur. Türkiye'de annelerin ağırlıklı bölümünün, çocuklarını 'yetkin' çocuk yetiştirme tarzında, yani yakın ilgi ve sevgiyle denetimin bir arada olduğu, değerlerine uygun ya da yakın biçimde yetiştirdiği bulunmuştur. Çocuk-baba ilişkisinde anne vasıtasıyla elde edilen veriler, babaların yarısının çocuğa karşı bazen sert, bazen yumuşak davrandığını göstermiştir (araştırma9.html,1995).

Dinçer (1993), anaokuluna devam eden beş yaş çocuklarının yaratıcı düşünmeleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada, örneklem olarak 23 kız 27 erkek çocuk ve 44'ünün anne ve babalarını alınmıştır. Veri toplama aracı olarak Torrance Yaratıcı Düşünme Testi, PARI ve bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmada, aile tutumlarından aile içi çatışma ile yaratıcılık ve yaratıcılığın akıcılık ve orijinallik boyutları arasında negatif bir ilişki bulunmuş, ana-baba tutumları ile çocukların yaratıcı düşünmeleri arasında olumlu bir ilişki bulunamamıştır. Annelerin çalışma durumuyla çocukların yaratıcılığı arasında anlamlı bir fark bulunmazken, babaların öğrenim düzeyi ve yaratıcılık arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Üniversite mezunu babaların çocukları ilkokul mezunu babaların çocuklarından anlamlı olarak daha yaratıcı bulunmuşlardır.

Ailedeki çocuk sayısı ile yaratıcılık puanları ve boyutları arasında anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir (Dinçer,1993).

Hatunoğlu (1994), lise son sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada ana-baba tutumları (demokratik, otoriter, ilgisiz) ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 328 öğrencinin örneklem alındığı çalışmada, Kuzgun'un geliştirdiği Ana-Baba Tutumu Envanteri kullanılmıştır. Deneklerin gösterdikleri saldırgan davranışlar Saldırganlık Ölçeği ile ölçülmüştür. Bulgular saldırgan ana-baba tutumları ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu göstermiştir. Otoriter ana-baba tutumunda yetişen bireyler katı, kuvvet uygulayıcı ve ihtiyaçlarına karşı bir duyarsızlığın var olması nedeniyle, demokratik ve ilgisiz ana-baba tutumlarına oranla daha fazla saldırganlık eğilimi göstermişlerdir. Demokratik, otoriter ve ilgisiz ana-baba tutumlarında sözel saldırganlığa sahip bireylerin sayısının diğer saldırganlık alt boyutları ile ilgili davranışlara sahip olan bireylerden fazla olduğu görülmüştür. Cinsiyet ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı, ekonomik durumun ise bireylerin saldırganlık düzeylerini etkilediği sonucuna varılmıştır (Hatunoğlu,1994).

İnman-Amos ve arkadaşları (1994), çalışmalarında ebeveynler arası ve ebeveyn-çocuklar arası sevgi tutumlarındaki benzerlikleri araştırmışlardır. Yapılan çalışmada genç yetişkin çocuklar ve onların ebeveynlerinden oluşan 86 aile örneklem alınmış ve bu ailelerde benzer ebeveyn-çocuk sevgisi keşfedilmiştir. Ölçümlerde nüfus bilgilerinin benzer olduğu, sevgi tutumları, ebeveyn-çocuk ilişkisinin niteliği, çocukların kendini ifade etmesi ve ebeveynlikle ilgili olumlu tutumlar belirlenmiştir. Sonuçlar, ebeveynler arasında sevginin olduğunu, çok az olarak da ebeveynler ve çocuklar arasında benzer sevgi tutumunun olduğunu göstermiştir. Ebeveynlerin ailevi ilişkileri, ebeveyn-çocuk ilişkileri ve kendi ilişkilerindeki tutumların çocuklarının başkalarıyla ilişkilerinin gelişiminde etkili olabileceği vurgulanmıştır (İnman-Amos ve diğ.,1994:456-461).

Özeri (1994), çalışmasında annenin çocuk yetiştirme tutumlarının çocuğun suça yönelik adalet gelişimi ve göreve yönelik adalet gelişimini etkileyip etkilemediğini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada, annelere PARI ölçeğini, beş

yaşındaki çocuklarına ise suça yönelik adalet ölçeği ile göreve yönelik adalet ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, annelerde en fazla demokratik tutumun olduğu belirlenmiştir. Anne tutumlarının çocuğun suça yönelik adalet gelişimini anlamlı şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Çocuğun cinsiyeti ve çocuğun kaçıncı çocuk olduğu ile göreve yönelik adalet gelişimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Sonuç olarak anne tutumlarının çocuğun adalet gelişimini etkilediği tespit edilmiştir. Bu nedenle çocuğa uygulanan tutumun daima demokratik olması gerektiği yargısına varılmıştır. Böylece çocuğun erken adalet gelişimi desteklenmiş ve çocuğun beklenen düzeyden daha ileride bir adalet gelişimi göstermesinin sağlanmış olacağı vurgulanmıştır (Özeri,1994).

Yücedağ (1994), çalışmasında 16 yaşındaki 691 lise ikinci sınıf öğrencisi örneklem olarak almıştır. Öğrencilere Ön Bilgi Formu, Anne-Baba Davranışları Envanteri, Problem Tarama Listesi uygulanmıştır. Ergenlik dönemindeki bireyin problemleriyle çocukluğunda (yaklaşık 5-12 yaş) anne-babası tarafından gösterilen davranışlar arasındaki ilişkilerin bulunması amaçlanan çalışmada aynı zamanda anne-babaların eğitim seviyelerinin ergenlik dönemi problemleri açısında fark gösterip göstermediği araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, anne-babaların eğitimsiz olmalarının ergenlik dönemi problemleri üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Çocuklukta duygusal cezalandırma ve ilgi-şefkat gösterme davranışlarının ergenlik problemleri üzerinde etkisi dikkat çekmiştir (Yücedağ,1994).

Savran ve diğerleri (1995), İstanbul ili sınırları içinde yaşayan okulöncesi dönem çocuğu olan 53 anne, 52 babayı örneklem olarak aldıkları çalışmada, tarama modeli kullanarak ana-babaların kişilik özellikleri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Veri toplama aracı olarak Adjective Check List (ACL) ve PARI Ana-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda; koruyucu ana-babalık tutumları ile başarma, şefkat gösterme, yakınlık ve kendini suçlama özellikleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Örneklem grubu en az lise mezunu olduğu için demokratik davranma özelliği olumlu bulunmuş, baskı ve disipline dayalı eğitim tutumunun düştüğü ortaya konmuştur. (Savran ve diğ.,1995:171-180).

Brody ve arkadaşları (1996), çalışmalarında, ebeveyn-çocuk etkileşiminin ve evli olma durumunun ebeveynler arası ilişkiye ne gibi katkıları olduğunu incelemişlerdir. Örneklem olarak, 10-12 yaş arası (84 kız, 86 erkek) 170 çocuk ele alınmıştır. Veri toplamada; etkisiz ebeveyn-çocuk iletişimi, çocukların niteliklerinin ebeveyn davranışlarına etkileri, ebeveynlik uygulamaları, olumsuz evlilik ilişkileri ve evlilik ilişkilerinde çatışma-destek durumlarının yer aldığı bir model test kullanılmıştır. Etkisiz ebeveyn-çocuk iletişiminde çocukların niteliklerinin de önemli olduğu görülmüştür (Brody ve diğ,1996.408-421).

Şıngır (1996), çalışmasında anne-babanın çocuklarına uyguladıkları ceza ile çocukların anne ve babaya karşı sevgisi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Örneklem olarak ilkokul 1. ve 2. sınıf 300 öğrenci ele alınmış ve Fiziksel Ceza Ölçeği kullanılmıştır. Sonuçta, ceza gören çocukların cinsiyeti ile anneye duyulan sevgi arasında bir fark olmadığı, buna karşılık babaya duyulan sevgi arasında fark olduğu bulunmuştur. Kız çocuklarının ceza alsalar da almasalar da babalarını erkek çocuklara göre daha fazla sevdikleri bulunmuştur (Şıngır, 1996).

Tokol (1996), 3-6 yaş arası çocukların genel gelişimleri ile anne-baba tutumlarını incelemiştir. Orta sosyo-ekonomik düzeye sahip 69 okulöncesi eğitim alan, 69 okulöncesi eğitim almayan çocuk örneklem alınmıştır. Araştırmada Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) ve Anne-Baba Tutum Ölçeği (PARI) kullanılmıştır. Sonuç olarak okulöncesi eğitim alan çocukların genel gelişimlerinin okulöncesine devam etmeyen çocuklara göre daha yüksek olduğu, okulöncesi eğitim alan çocukların anne-baba tutumlarının koruyucu, geçimsiz ve baskıya yönelik olduğu bulunmuştur. Anne-babaların eğitim düzeyi ve ailelerin kalabalık olması ile çocukların genel gelişim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Farklı dil gelişimine sahip olan çocukların anne-babalarının baskı-disipline dayalı çocuk yetiştirme tutumları birbirinden anlamlı şekilde farklı bulunmuştur. Faklılık üst düzeyde dil gelişimi gösteren çocukların aleyhine ortaya çıkmıştır (Tokol,1996).

Demiriz (1997), 9-12 yaş çocuklarında yaşın, cinsiyetin ve sosyo-ekonomik düzeyin ana-baba tutumunu algılama ile benlik kavramı arasındaki ilişkiyi etkileyip etkilemediğini incelemiştir. İlkokula devam eden 9-12 yaşındaki 200 kız ve 200

erkek çocuğu örneklem olarak alınmıştır. Çocukların ana-baba tutumlarını nasıl algıladıkları hakkında bilgi toplamak için Lynda Jackson'ın geliştirdiği 'Family Attitudes Test', çocukların benlik kavramını değerlendirmek için de Piers-Harris'in geliştirdiği 'Piers-Harris Children's Self Concept Scale' kullanılmıştır. 9-12 yaş çocukların ana-baba tutumlarını algılamalarında belirgin fark olduğu, bunun da annenin koruyuculuğu, cezalar, anne-baba tartışmaları gibi durumlar yanında benlik kavramı puanlarıyla da ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Yine, kızlar ve erkekler, alt ve üst sosyo-ekonomik düzey arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Buna göre, ana-baba tutumlarının çocuklarının benlik kavramını önemli ölçüde etkilediği sonucuna varılmıştır (Demiriz,1997).

Kochanska (1997), anneler ve çocukları arasındaki uyum düzeyini incelemiştir. Anneler ve çocukları arasındaki ilişkiler gözlem ve anne ifadelerine başvurma şeklinde iki kez incelenmiştir. İlk incelemede 26-41 aylık 103 çocuk ve anneleri, ikinci incelemede ise 99 çocuk ve anneleri ele alınmıştır. Anne-çocuk ilişkisinde annenin güç kullanması, annenin kendi ifadesi ve çocuğun annenin kurallarını benimseme derecesine göre araştırılmıştır. Sonuç olarak, özelikle erken çocukluk döneminde başlayan karşılıklı anne-çocuk iletişiminin yüksek olduğu durumlarda, annelerin daha az güce başvurduğu, çocukların kurallara daha çabuk uyum sağladığı bulunmuştur. Empatik görüşü fazla olan annelerin çocuklarıyla daha rahat bir ilişki kurdukları gözlenmiştir (Kochanska,1997:94-112).

Tınaz (1997), çalışmasında aile yapısı ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada Aile Tanıma Formu, Aile Yapısını Değerlendirme ve Sıfat Tarama Listesi kullanılmıştır. 13 yaş ve üzeri iki çocuğa sahip 60 çekirdek aile ve bu ailelerdeki 240 birey örneklem olarak alınmıştır. Bulgulara göre, aile sistemleri tek tek bireylerin sahip olduğu kişilik özelliklerinin düzeyleri ile ilişkili olduğu kadar, üyelerin kişilik özellikleri bakımından benzerlikleriyle de ilişkili bulunmuştur. Ailenin iletişim ve doyum düzeyi ve tüm psikolojik yapılar, daha çok anne ile anne ve kız çocuklarının kişilik özellik düzeyleriyle ilişkili bulunmuştur. Babanın kişilik özellikleri ise ailenin daha çok birlik, yönetim ve yetkinlik düzeyleriyle ilişkili bulunmuştur (Tınaz,1997;503-522).

Çivitçi (1998), lisede öğrenim gören kız ve erkek ergenlerin, çocukluk dönemlerine ilişkin (yaklaşık 5-12 yaş arası) olarak anne ve babalarının bazı davranışlarını algılamaları ile kendini kabul düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 194 kız ve 207 erkek lise öğrencisi örneklem olarak alınmıştır. Kendini Kabul Envanteri ve Algılanan Anne-Baba Davranışları Envanteri kullanılmıştır. Lise öğrenimi gören kız ergenlerin kendini kabul düzeylerinin çocukluk dönemlerindeki hem annelerinin hem de babalarının davranışlarıyla ilişkili olduğu, erkek ergenlerin kendini kabul düzeylerinin ise daha çok babalarının davranışlarıyla ilişkili olduğu görülmüştür (Çivitçi,1998).

Özenç (1998), çalışmasında demokratik ve otoriter olarak algılanan anne ve babaların genç yetişkinlerin durumluk mizah tepki düzeyine etkisini incelemiştir. 114 üniversite öğrencisi örneklem alınmış, ölçme aracı olarak Durumluk Mizah Tepkisi Ölçeği ve Anne-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Sonuçta anne-babaların algılanan tutumları ile durumluk mizah tepkisi arasında ilişki olmadığı saptanmıştır. Ayrıca, cinsiyete göre durumluk mizah tepki düzeyi arasında fark olmadığı bulunmuştur (Özenç,1998).

Tuzgöl (1998), araştırmasında ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin cinsiyet, yaş, okul türü, anne-babanın öğrenim durumu ve ailenin gelir düzeyine göre saldırganlık düzeylerini incelemiştir. Örneklem olarak 465 lise 1-2.sınıf öğrencisi alınmış ve Saldırganlık Ölçeği ve Ana-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Bulgulara göre, ana-baba tutumu ve cinsiyet değişkenlerinin saldırganlık düzeyine ortak etkileri anlamlı olmakla beraber, özellikle cinsiyetin saldırganlık düzeyine temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Erkeklerin saldırganlık düzeylerinin kızlara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Ana-baba tutumu ile yaş ve ana-babanın öğrenim durumu değişkenlerinin saldırganlık düzeyine ortak ve temel etkileri anlamlı bulunmamıştır. Ana-baba tutumu ve ailenin gelir düzeyi değişkenlerinin saldırganlık düzeyine ortak etkileri anlamlı bulunmakla beraber, ailenin gelir düzeyinin saldırganlık düzeyine temel etkisi anlamlı bulunmuştur (Tuzgöl,1998).

Volling ve Elins (1998), ebeveyn tutumlarını incelemişlerdir. Çalışmada sağlıklı evliliği olan, okulöncesi dönem ve daha küçük çocuğa sahip 60 aile örneklem olarak alınmış, veriler anket yoluyla toplanmıştır. Ailede en az iki çocuk olmuş olması (2-6 yaşlar arası büyük çocuk ve 12 aylığa kadar daha küçük çocuk) kriteri aranmıştır. Sonuçta, farklı davranışlara sahip anne-babalar arasında daha fazla uyum olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin farklı davranışları ile çocuk kayırma tutumu ilişkilendirilmiştir. Anneler ve babaların, küçük çocuklardan çok büyük kardeşi disipline etmeye meyilli oldukları görülmüştür. Uyumlu bir evliliğe ve en az iki çocuğa sahip ailelerde baba büyük kardeşe daha fazla disiplin uygularken, annelerin iki kardeşe de eşit disiplin uyguladığı bulunmuştur. Disiplindeki farklılık, küçük olan kardeşten çok büyük kardeşin disipline edilmesi yönünde bulunmuştur. Kayırmanın rapor edilmediği durumlarda ise, anneler küçük olan çocuğu kayırma için önemsemez bir eğilim göstermişlerdir (Volling ve Ellins,1998:1640-1656).

Ersoy (1999), 6 yaşında 60 kız ve 60 erkek (Toplam 120) çocuğun anne ve babasını örneklem aldığı çalışmasında, anne-babaların cinsel eğitim konusundaki bilgi ve tutumlarını incelemiştir. Veriler görüşme yoluyla toplanmıştır. Çocukların cinsiyet farklılığının anne babaların konu ile ilgili tutum ve görüşleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çocuklarının cinsiyetine göre, anne babaların bilgi ve tutumları sadece cinsel eğitimi çocuğa kimin vermesi gerektiği konusunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermiştir. Bu sonuca göre, kız çocuğuna eğitimin uzman tarafından, erkek çocuğuna ise anne baba tarafından verilebileceği belirtilmiştir. Bu konu dışında kız ve erkek çocuğun eğitiminde ayırım gözetilmediği bulunmuştur (Ersoy,1999).

Öğretir (1999), araştırmasında alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 6 yaş çocuklarının sosyal oyun davranışlarıyla anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Örneklemi anaokuluna devam eden altı yaşındaki 32 kız ve 32 erkek çocuk oluşturmuştur. Araştırma sonucunda altı yaşındaki çocukların sosyal oyun davranışlarıyla anne-baba tutumlarını, sosyo-ekonomik düzeyin, cinsiyetin, kardeş durumunun ve annenin çalışma durumunun etkilediği tespit edilmiştir. Anne-baba

tutumlarının çocukların sosyal oyun davranışlarını önemli ölçüde etkilediği görülmüştür (Öğretir,1999).

Weiss ve diğerleri (1999), yaptıkları çalışmada iki ve üç yaşındaki Latin çocuklarında davranışsal ve duygusal problemlerin ortaya çıkışında aile ve kültürel değerlerin etkilerini incelemişlerdir. Zor hayat şartlarından gelen, zihinsel ve sağlık problemleri olan bu çocukların ailelerinin yoksul ve alt kültür düzeyinde oldukları görülmüştür. Çoğunlukla çocukların davranışsal ve duygusal problemlerinin ortaya çıkış nedeni depresyon ve sosyal geri çekilmişlikle ilişkili bulunmuştur. Merkez Amerika'dan göç etmiş, aileleri pasif boyun eğme gibi öğrenilmiş stratejilere sahip ebeveynlerin çocuklarının daha büyük risk altında olduğu görülmüştür. Bu ebeveynlerin aile etkileşimlerinde daha başarısız oldukları bulunmuştur (Weiss ve diğ.,1999:287-301).

Akyıl (2000), araştırmasında algılanan anne-baba çocuk yetiştirme davranışlarının Türk ergenlerin sosyal anksiyeteleri üzerindeki etkisini ve özellikle sosyal anksiyeteyi etkileyen davranışları incelemiştir. 13 yaşındaki 145 ve 16 yaşındaki 139 öğrenci örneklem alınmıştır. Veri toplamada EMBU (yetiştirilme anılarım), IIS (Kişilerarası Durum Envanteri) ve STAI-T (Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri) kullanılmıştır. Aynı zamanda, deneklerin yaş ve sosyo-demografik değişkenlerin bu davranışlar ve sosyal anksiyete üzerindeki etkisi incelenmiştir. Sonuçlar, annenin aşırı korumacılığının ve babanın duygusal sıcaklığının sosyal anksiyeteye en fazla etki eden çocuk yetiştirme davranışları olduğunu göstermiştir. Ayrıca, annelerini 'yüksek ilgi-düşük koruma' olarak algılayan deneklerin sosyal anksiyete puanlarının 'yüksek ilgi-yüksek koruma' ve 'düşük ilgi-düşük koruma' olarak algılayan deneklerden daha az olduğu bulunmuştur. Sürekli kaygı üzerinde etki yapan davranışların ise annenin reddi ve aşırı korumacılığı olduğu saptanmıştır. Annenin çalışma durumunun erkek deneklerin sosyal anksiyetesi üzerinde etkili olduğu görülmüştür (Akyıl,2000).

Daggett ve diğerleri (2000), çalışmalarında, ebeveynin sağladığı çocuk bakımı ve çocuklara karşı tutumları, çocuk davranışı ile ilgili beklentileri, yaşam hakkındaki tutumları ve ebeveynlerin çocuklarını algılayışları arasındaki ilişkileri

incelemişlerdir. 1-5 yaş çocuğu olan 80 anne örneklem olarak alınmıştır. Veri toplamada Home Observation Measurement of the Environment ölçeği kullanılmıştır. Annelerle çocuklarının yaramazlığının şiddeti ve kasti davranışlarına bakışları, gelişimsel beklentileri, yaşamla ilgili mevcut tutumları ve çocuklar için sert ebeveynlik uygulamalarını algılayışları hakkında görüşme yapılmıştır. Çocuklar için sert ebeveynlik, yaşam hakkında olumsuz tutumlar ve gerçek dışı gelişimsel beklentilere sahip annelerin, kendi çocuğu hakkında olumsuz tutumlara sahip oldukları bulunmuştur. Bu tutumların düşük nitelikli ev ortamı koşullarıyla ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Sonuçların davranış ve anne-babalığa özgü sosyal kavramayı anlamada yapısal bir yaklaşımı desteklediği savunulmuştur (Daggett ve diğ.,2000:187-199).

Yılmaz (2000), araştırmasında eşler arasındaki uyumun ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin çocukların akademik başarıları ve benlik algıları ile olan ilişkilerini farklı yaş gruplarını ele alarak incelemiştir. Örneklem olarak 188 ilköğretim 4-5.sınıf, 173 lise 1-2.sınıf ve 173 üniversite 1-2-3.sınıf öğrencileri ele alınmıştır. Anne-baba tutum boyutları ayrı ayrı incelendiğinde, kabul-ilgi boyutunun, ilköğretim dönemindeki öğrencilerde akademik yeterlilik, sosyal onay ve davranıştan hoşnut olma alt ölçeklerini ve toplam benlik algısını, lise öğrencilerinde ise davranıştan hoşnut olma ve yakın arkadaşlık alt ölçeklerini ve toplam benlik algısını, psikolojik özerklik boyutunun ise lise öğrencilerinde akademik yeterlik ve bütünsel özdeğer alt ölçeklerini ve toplam benlik algısını oluşturmada anlamlı katkıları olduğu görülmüştür. Bulgular annenin algıladığı eşler arasındaki uyum ile çocukların algıladıkları uyum arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Her üç yaş grubunda da eşler arasındaki uyum, benlik algısının sadece bazı alt ölçeklerinde tek başına anlamlı bulunmuştur. Annenin eğitim düzeyinin, çocukların çeşitli alanlardaki yeterliği ile olumlu ve güçlü ilişkisi olduğu bulunmuştur (Yılmaz,2000).

Çakır (2001), lise son sınıf öğrencilerinin kimlik statü farklılıklarını algılanan anne-baba tutumu, anne-babanın eğitim durumu ve aile tipi açısından incelemiştir. Örneklemi Ankara ili üç devlet okuluna devam eden 176 erkek ve 227 kız öğrenci oluşturmuştur. Veriler Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği (EOM-EİS-

2) ve Anne-Baba Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Bulgular, ergenlerin kimlik statülerinin anne-baba tutumları, babanın eğitim düzeyi ve cinsiyet ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu, ancak aile yapısı ile kimlik statüsü arasında bir bağlantı bulunmadığını göstermiştir. Başarılı ve bağımlı kimlik statüsü açısından anne-babasını demokratik olarak algılayan öğrenciler, anne-babasını ihmal edici olarak gören öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek puanlar almıştır. Diğer taraftan bağımlı kimlik statüsünde anne-babasını izin verici olarak algılayan öğrencilerin, anne-babasını ihmal edici olarak algılayan öğrencilere göre, babası lise mezunu olan öğrencilerin, babası üniversite mezunu öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek puan aldıkları görülmüştür (Çakır,2001).

Gökçedağ (2001), lise öğrencilerinin anne-baba tutumlarının okul başarısı ve kaygı düzeyi üzerindeki etkilerini incelemiştir. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 205 lise öğrencisi örneklem olarak alınmıştır. Bulgulara göre, sürekli kaygı düzeyi, akademik başarı ve anne-baba tutumları arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Anne-baba tutumlarından otoriter tutum puan ortalamaları yüksek olanların sürekli kaygı düzeylerinin yüksek ve akademik başarılarının düşük olduğu görülmüştür. Demokratik tutum puan ortalamaları yüksek olan öğrencilerin ise sürekli kaygı düzeylerinin düşük ve akademik başarılarının yüksek olduğu bulunmuştur. Yani, okul başarısı ile sürekli kaygı düzeyi ve otoriter tutum arasında negatif bir ilişki, demokratik tutum arasında pozitif bir ilişki görülmüştür. Sürekli kaygı düzeyi ile demokratik tutum ve okul başarısı arasında negatif bir ilişki, otoriter tutum arasında pozitif bir ilişki görülmüştür. Sosyo- ekonomik düzeyi düşük olan semt okullarında otoriter tutumun hakim olduğu, sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olduğu ve akademik başarılarının düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe akademik başarının arttığı, sürekli kaygının azaldığı ve demokratik tutumun yaygınlaştığı görülmüştür. Anne-babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe demokratik tutum puan ortalamaları artmakta, akademik başarı düzeyi yükselmekte, sürekli kaygı düzeyi düşmekte olduğu bulunmuştur. Ailelerdeki çocuk sayısı arttıkça otoriter tutum gösterme oranının arttığı dikkat çekmiştir (Gökçedağ,2001).

Kağıtçıbaşı, Sunar ve Bekman (2001), düşük gelirli Türk anne ve çocuklarda erken müdahalenin etkilerini incelemişlerdir. Çalışmanın başlangıcında 3-5 yaşlarında 280 çocuk ele alınmıştır. 1.çalışmada anne merkezli, çocuk merkezli ve erken müdahalenin iki farklı türünün etkilerinin 4 yıl test edilmesini kapsamıştır. 2. çalışma ise proje sonrası 19 ay çalışmanın takibini kapsamıştır. Anne eğitim programı İsrail HIPPY (Home İnstruction Program for Preschool Youngsters) projesinin Türkçe uyarlaması ve Mother Enrichment Programından oluşmuştur. Cognitive Programda eğitim materyalleri anneye haftalık olarak verilmiş, çocuğuyla nasıl kullanacağı öğretilmiş ve anne çocuğuyla günde en az 15-20 dakika çalışmıştır. Anne eğitim programı ise sağlık, beslenme, disiplin, ebeveyn-çocuk ilişkileri, oyun aktiviteleri ve çocukların gelişimsel ihtiyaçları gibi konularda bölgesel koordinatör rehberliğinde grup toplantılarını kapsamıştır. Annelerin görüşleri Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ), okul başarısı yıl sonu not ortalaması ile, duygusal problemler Goodenough's Draw-A-Person testi ile ölçülmüştür. Katılımcıların demografik özellikleri, çocuklarına karşı tutumları ve beklentileri, çocukların davranışları, annelerin kendilerini algılayışları, dünya görüşleri, aile içi statüleri ve genel aile ilişkileri hakkında ayrıntılı bir görüşme yapılmıştır. 4. yılın sonunda yapılan değerlendirmede eğitim verilen anneler ve babaların çocuklarıyla daha uyumlu, anlayış ve işbirliği içerisinde oldukları, fiziksel ceza kullanımlarının daha az olduğu bulunmuştur. Anne-çocuk ilişkileri kısıtlı olmayan ailelerce daha pozitif bir atmosfer rapor edilmiş, genel aile ilişkileri ve aile üyelerinin yakınlığı eğitilmemiş annelere oranla daha yüksek oranda bulunmuştur. Eğitim sonunda aile ilişkileri daha iyi ve daha anlamlı bulunmuştur (Kağıtçıbaşı, Sunar ve Bekman, 2001:333-361).

Sarper (2001), çalışmasında yetiştirme yurdunda yetişen çocuklar ile ana-baba yanında yetişen çocukların denetim odaklarını incelemiştir. Yuvalarda ve ailesinin yanında yaşayan 10-11 yaşlar arasındaki toplam 130 çocuk örneklem olarak alınmıştır. Çocuk yuvasında yaşayan çocukların dışsal denetim düzeylerinin ailesi ile yaşayan çocuklarınkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Gruplar arasındaki cinsiyet etkileşimi anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur. Cinsiyet değişkeninin denetim odağını etkileyip etkilemediği incelendiğinde çocuk yuvasında

kalan erkek çocukların denetim odağı düzeylerinin yüksek olduğu ortaya konmuştur. Elde edilen bulgular temelde aile ortamından ayrı yaşamanın, ana-baba yoksunluğunun denetim odağı üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Aileden ayrı yuvada yaşama, dışsal denetimli olmada temel değişken olarak görülmüştür (Sarper,2001).

Kehale (2002), çalışmasında kendilik algısı, algılanan anne-baba davranışları ve empatik beceri düzeyleri ile bunlar arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Okulöncesi Öğretmenliği Programına devam eden 132 birinci sınıf ve 112 dördüncü sınıf öğrenci örneklem alınmıştır. Veri toplamada Piers-Harris Öz-Kavram Ölçeği (WİFAM), Algılanan Anne-Baba Davranışları Envanteri (AAD) ve Empatik Beceri Ölçeği (EBÖ) kullanılmıştır. Kendilik algısı düzeylerinin sınıflara göre, anne veya baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Annenin eğitim düzeyi yükseldikçe annelerin amaçlarına ulaşmada yardımcı olma davranışı daha fazla algılanırken, bu durum baba davranışlarına bakıldığında ilkokul ve önlisans mezunlarının bu davranışı lisans mezunu olan ve diğer seçeneğine giren babalardan daha fazla gösterdikleri algılanmıştır. Tutarlı disiplin boyutunda baba davranışlarının, baba eğitim durumuna göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu davranışı en çok gösterenlerin önlisans mezunu, en az gösterenlerin ilkokul mezunları olduğu saptanmıştır (Kehale,2002).

Connolly ve O'Moore (2003), kendinden küçükleri ezen, güç gösterisinde bulunan çocukların aile ilişkilerini ve kişiliklerini incelemişlerdir. Okula giden bir grup kız ve erkekte psikolojik sorunlar ve bu çocukların aileleriyle ilişkileri araştırılmıştır. Çalışma, 113'ü kontrol grubu olmak üzere 6-16 yaş arası 228 çocuğu kapsamıştır The Eysenk Personality Questionnaire Junior ve Family Relations Test kullanılmıştır. Sonuçlar, güç gösterisinde bulunan, kendinden küçükleri ezen çocukların diğer çocuklara göre kendileri için daha olumsuz durumlar ifade ettiklerini ve daha fazla oranda duygusal ket vurma sergilediklerini göstermiştir. Bu çocukların anneleri, babaları ve kardeşleriyle de değişken ve birbirine zıt bir ilişki sergiledikleri görülmüştür. Diğer taraftan kontrol grubu, diğer aile üyeleriyle pozitif ilişkiler sergilemiştir. Bulgular güç gösterisinde bulunan çocukların aileyle olumlu

ilişkiler kurma ve erken kimlik kazanma ihtiyacına dikkat çekmiş, çocuğun davranışında kişilik ve ailevi ilişkilerin geniş bir rolü olduğunu göstermiştir (Connolly ve O'Moore,2003:559-567).

De Fruyt ve Vollrath (2003), çalışmalarında, benzer özelliklere sahip iki merkezdeki ebeveynler arası uyumda çocuğun cinsiyetinin etkisini incelemişlerdir. Örneklem olarak yaşları 5,6 ve 14,4 arasında değişen çocuklar ve ebeveynleri alınmıştır (144 Flaman ve 205 İsviçreli ebeveyn). Ölçme aracı olarak Hierarchical Personality İnventory for Children kullanılmıştır. Bulgulara göre, ebeveynler arasında anlaşma durumu çocuğun cinsiyetinden etkilenmemiştir. İlave bir bulgu olarak, anne ve babaların çocukluk dönemi davranışlarıyla ilgili bilgilerinin benzer olduğu görülmüştür (De Fruyt ve Vollrath,2003:289-301).

Eisenberg ve arkadaşları (2003), 9-10 yaşlarındaki 89 kız 91 erkek olmak üzere 180 çocuğu örneklem olarak aldıkları çalışmada, çocukların içsel kontrolü, kendi ego kontrolleri ile ebeveynlik ilişkilerini incelemişlerdir. Çocukların ego kontrolü için Child Behavioral Questionnaire (CBQ) kullanılmıştır. Çocukların anaokulunda ziyaret edildiği, 2 veya 4 yıl sonra anket uygulandığı boylamsal bir çalışma yapılmıştır. Sonuç olarak, çocukların duygusal ifadelerinin yetişkinler tarafından anlaşılması ile çocuğun ego kontrolü arasında ilişki olduğu görülmüştür. Ailedeki bireylerin çocukların duygularını doğru adlandırmaları, yakın veya anlamlı ebeveynlik ilişkileri ile çocuğun ego kontrolü doğru bir orantı göstermiştir. İlaveten, çocukların ego kontrolü pozitif ebeveynliği de ortaya çıkarmıştır (Eisenberg ve diğ.2003:875-895).

Khaleque (2003), çalışmasında yetişkin çocukların cinsiyet tercihleri ve çocukluklarında algılanan ailevi kontrol arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 80'i heteroseksüel eğilimli 87 yetişkin (73 kadın, 14 erkek) örneklem alınmıştır. Heteroseksüel eğilimi olanların çocukluklarında ailevi kontrollerinin diğerlerine göre, anlamlı şekilde daha düşük olduğu bulunmuştur. Genç yetişkinlerin davranışı ve cinsiyet tutumları ile ilgili araştırmalar geleneksel olarak anne-çocuk ilişkisinde yoğunlaşmıştır. Bu çalışmada, yetişkinlik ve çocukluk esnasında anne ve babanın

çocuk davranışlarını kontrolü incelenmiş, çocuklukta algılanan babaya özgü kontrolün cinsiyet tercihinde etkili olduğu görülmüştür (Khaleque,2003:755,756).

Levine Coley (2003), çalışmasında düşük gelirli Afrika kökenli Amerikalı kız çocukların yaşamlarında babaların rollerini incelemiştir. Örneklem olarak 302 anne-kız çifti alınmıştır. Veriler, anne ve kızlarıyla bireysel olarak yüz yüze görüşülerek toplanmış, adölesan dönemdeki kız çocuklar bir anket doldurmuşlardır. Sonuçlar kız çocuklarının babalarından uzaklaşma ve kızgınlık durumlarını algılamaları onlar için daha büyük duygusal ve davranışsal problemler oluşturduğunu göstermiştir. Halbuki iletişim ve güven algılamaları aynı sonucu vermemiştir. Bu ilişkiler babaların kızları ile iletişim düzeyine göre farklılık göstermiştir. Baba-kız ilişkisinde iletişim azlığı ve yüksek düzeyde kızgınlık ve güvenin adölesan dönemdeki kızların özellikle psiko-sosyal problemleriyle ilgili olduğu bulunmuştur (Levine Coley,2003:867-875).

Liyanage, Prince ve Scott (2003), okulöncesi çocuklarda davranış problemleri ve anne-çocuk aktiviteleri arasındaki ortak değerleri incelemişlerdir. 3,5 yaş çocuğa sahip 800 anne örneklem alınmıştır. Veri toplamak için The Behaviour Problems Check List (BCL), Parent-Child Joint Activity Scale (PJAS), zihinsel sağlık durumlarını ölçmek için General Health Questionnaire (GHQ), sosyal problemleri ölçmek için The Social Problems Questionnaire kullanılmıştır. Diğer demografik özellikler direkt sorularla elde edilmiştir. Çalışma sonucunda, okulöncesi çocuklarının davranış problemleri, anne-çocuk aktivitelerinin düşük seviyede olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Ailede sosyal problemlerin varlığı ile çocuklarda davranış problemleri ve anne-çocuk etkinliklerinin düşük seviyede olması arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur (Liyanage,Prince ve Scott,2003:1037-1048).

Rodriguez (2003), çalışmasında ebeveynlerin disiplin uygulamaları ve çocuk istismarı sonucu çocukların duygusal fonksiyonlarındaki farklılıkları incelemiştir. Rastgele yöntemle seçilen iki okuldan 8-12 yaşlarında 42 Yeni Zelandalı çocuk ve ebeveynleri örneklem olarak alınmıştır. Ebeveynlere 160 maddelik The Child Abuse Potential Inventory ölçeği uygulanmış, farklı senaryolar oluşturularak ebeveynlerin disiplin uygulamaları gözlenmiştir. Çocukların anksiyete, depresyon ölçümleri için anket formu kullanılmış ve veriler ebeveyn tepkileriyle karşılaştırılmıştır. Sonuçlar,

katı disiplin uygulamaları ve daha yüksek istismar puanına sahip ebeveynlerin çocuklarında anksiyete belirtilerinin daha fazla olduğunu göstermiştir. İstismar potansiyeli yüksek olan ailelerde çocuklarda depresyon belirtileri ve bazı olumsuz durumlar da izlenmiştir. Sonuçlar tam olarak teşhis edilemeyen istismar durumunda dahi eziyet gören çocuklarda benzer duygusal güçlüklere işaret etmiştir (Rodriguez,2003:809-817).

Yalçınkaya ve Şanlı (2003), yaptıkları çalışmada, aile içinde çocukların kararlara katılımını incelemişlerdir. İlköğretim okullarındaki 6-7 ve 8. sınıftaki 11-16 yaş grubu 424 öğrenci örneklem olarak alınmış, veriler araştırmacı tarafından geliştirilen anket yoluyla toplanmıştır. Aile içinde karar vermede anne-baba ile çocuklar arasında en çok "çocuğun fikirlerinin sorulmaması" durumunda sorun yaşanmakta olduğu bulunmuş ve bu durumun otoriter ana-baba tutumundan kaynaklanabileceği yorumu yapılmıştır. Sorun yaşandığı durumlarda ise, çocukların tepkilerini 'kızarak', ikinci sırada ise 'ağlamak' ve 'odasına kapanmak' şeklinde gösterdikleri bulunmuştur. Sorun yaşandığı durumlarda çocukların görüşlerine göre anne-babaların sorun ile ilgili herhangi bir açıklama yapmadıkları, tepkisini 'döverek' gösteren anne-babaların oranlarının ise çok düşük olduğu bulunmuştur. Anne-babalar ile çocuklar arasında çoğunlukla izlenecek TV programları ve çocuğun eve geliş-gidiş saatleri ile ilgili sorun yaşandığı belirlenmiştir (Yalçınkaya ve Şanlı,2003).

3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Çocukluk yıllarında karşılaşılan olumsuz herhangi bir durum, yalnız o dönemle sınırlı kalmaz. Gençlik yıllarında ve yetişkinlikte zaman zaman ruhsal gerginliklere ve davranış bozukluklarına sebep olabilir. Anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkiler düzenli ve aile içindeki yaşam ahenkli ise, çocuğun bakımı sevgi ve anlayışla yapılıyorsa, çocuk güven içinde yaşadığı bir aile ortamına sahipse duygusal, sosyal ve zihinsel yönden de sağlıklı olacaktır. Dolayısıyla sağlıklı aile ortamı, sağlıklı çocuk, sağlıklı nesiller de sağlıklı ve mutlu bir geleceğin teminatı demektir (Keser,2000; Arı ve diğ.,1995:23-38).

Çocuğun yetiştiği ailenin yapısı, genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi onun ilk sosyal deneyimlerini, dolayısıyla duygusal ve toplumsal gelişmesini etkileyecektir. Çoğunlukla sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi yüksek olan aile çocuklarının, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi daha aşağıda olan ailelerden gelen çocuklara oranla, daha başarılı bir sosyal gelişim gösterdikleri savunulur. Evlerinde yakın bir ilgiyle demokrasinin birleştiğini gören çocuklar etkin, özgür ve arkadaşlarıyla ilişkilerinde başarılı çocuklar olmaktadırlar. Dengeli, duygusal ve toplumsal etkileşimin güçlü olduğu aile ortamında yeterli güven, sevgi ve sevecenlik içinde büyüyen çocuklar, gelişimleri için gerekli deneyimleri elde edebilirler (Yavuzer,1992:135-148).

Toplumun içerisinde onun özelliklerini taşıyan aile, çocuğunu yetiştirirken toplumsal gelişmeyi dikkate almak durumundadır. Anne-babalarından mutlaka farklı bir geleceğe ait olmaları gerçeği, çocukların toplumsallaşmasında ailenin önemle dikkate alması gereken eğitsel bir ilkedir. Bu nedenle çocuklar, aileleri tarafından gelecekte yaşayacakları bir toplumun üyesi olarak düşünülmelidir. Çocuğun iyi beslenmesi ve iyi bakımı tek başına yeterli değildir. Çocukların huzurlu bir aile ortamında yaşamaları gerekir. Çocukların kendilerine güvenli, girişken, sorumluluk almasını bilen ve aktif bir kişilik yapısında olması, ailenin toplumsallaştırıcı rolüne bağlıdır. Bu nedenle aile bireylerinin aşırı koruyucu olmaktan, fiziksel ya da

duygusal ceza yöntemleri kullanmaktan ve çocuğa baskı yapmaktan kaçınması gerekmektedir (Fındıkçı,1988:21-23; Doğan, 1990:26-30).

Toplumsal etmenlerin kişilik üzerindeki etkilerini ilk ve en yoğun bir biçimde aile ortamında görmek mümkündür. Diğer bir deyişle kişiliğin biçimlenmesinde en önemli çevresel etken ailedir. Aile içinde, anne-baba ile çocuk arasındaki ilişkinin özünü oluşturan 'çocuk yetiştirme yöntemleri' bu etkiyi belirler. Çocuk yetiştirme yöntemleri, anne-baba ile çocukları arasındaki tüm etkileşimleri kapsamaktadır. Bu etkileşimler; anne-babanın tutum, değer, ilgi ve inançlarının ifadesiyle birlikte bakım ve eğitim davranışlarını içine almaktadır (Yeşilyaprak,1989:105-114).

Bu araştırmada; kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların, çocuklarına karşı tutumlarının kırsal kesimde veya kentte yaşama durumları ve demografik özelliklerine göre farklılığını incelemek amaçlanmıştır.

3.1. Temel Problem

Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş çocuğa sahip anne-baba tutumları nasıldır ve anne ve baba tutumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.2. Alt Problemler

Araştırmada, şu alt amaçlara ulaşmak hedeflenmiştir:

1. Araştırmaya katılan örneklem grubunun demografik özellikleri nedir?

a)Yaş dağılımları nasıldır?
b)Eğitim durumları nedir?
c)Meslekleri nedir?
d)Çocuk sayısı ve çocuklarının cinsiyetleri nedir?
e)Ailede yaşayan diğer bireyler var mıdır?

2. Anne-babaların çocuklarına karşı tutumları nasıldır?

   a) Kırsal bölgede yaşayan anne babaların çocuklarına karşı tutumları nasıldır?

   b) Şehir merkezinde yaşayan anne-babaların çocuklarına karşı tutumları nasıldır?

   c) Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan anne-baba tutumları arasında ne gibi farklar vardır?

3. Anne-babaların çocuklarına karşı tutumları

   a)Yaşanılan bölgeye,

   b)Anne-babanın yaşına,

   c) Anne-babanın eğitim düzeyine,

   d) Anne-babanın mesleğine,

   e) Çocuk sayısı ve cinsiyetine, ve

   f) Ailede yaşayan diğer bireylere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4. Annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile babaların çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı fark var mıdır?

4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Her çocuk bir toplumda doğar ve o toplum tarafından belirlenmiş kuralları ve sosyal rolleri öğrenmek zorundadır. Çocuğun yakın çevresi onun gelişiminde ve bakımında önemli rol oynar. Çocuğa sağlanan yakın çevrenin olumlu ya da olumsuz etkisi, büyük oranda aile üyelerinin tutum ve davranışlarına bağlıdır.

Her dönemde çocuğun gelişimi ve eğitiminden sorumlu olan aile, okulöncesi dönemde de çocuğun yaşamındaki en etkili sosyalleştirme kurumu olarak önemini korumaktadır. Anne-babanın ve aile içindeki diğer bireylerin çocukla olan etkileşimi, ona olan yaklaşımları ve çocuğa verilen değer çocuğun aile içindeki yerini belirler. Kendi içinde ve yaşadığı toplumla uyum içinde, istendik davranışlara sahip çocuklar yetiştirmek, çocukların gelişim özelliklerini ve ihtiyaçlarını bilip, bunları doğru şekilde karşılamaya çalışmakla mümkündür. Bu nedenle anne-babalar veya çocuğun bakım ve eğitimini üstlenen diğer kişilerin büyük bir sorumluluk aldıklarının bilincinde olmaları gerekmektedir. Sağlıklı ve mutlu bir çocukluk mutlu bir yetişkin olmanın, dolayısıyla sağlıklı bir nesilden oluşan toplumun temel taşı olacaktır.

Her anne-babanın bilerek ya da bilmeyerek çocuklarına karşı tutumları değişik olabilmektedir. Bazı çocuklar daha çok sevilmekte, bazılarına baskı yapılmakta, bazıları istenmeyen çocuk olarak görülmekte, bazılarına ise daha çok hoşgörü gösterilmektedir. Bütün bu tutumlar çocuğun hem kişiliğinin hem de sosyal gelişiminin değişik biçimler kazanmasına neden olmaktadır (Yavuzer,1992:136-138; Fındıkçı, 1988:21-23).

Anne-babaların çocuğa karşı tutumları ve bu arada kullandıkları disiplin yöntemleri anne-babaların kişilik özellikleri, aile yaşantıları, çocuğun kendi özellikleri ve içinde bulunulan toplumun geleneksel çocuk yetiştirme inançlarından etkilenmektedir. Toplumumuzda çocuk eğitimi yaklaşım ve tutumları henüz geleneksel, kontrol ve otoritenin üst düzeyde tutulduğu, sevgi ve eğitim adına çocuğun birçok hareket ve davranışlarının anne-baba tarafından yönlendirildiği düzeyden çıkamamıştır. Araştırma sonuçları, geleneksel çocuk eğitimi tutumlarının ülkemizde, çevreye uyum, otoriteye koşulsuz ve sorgusuz saygı ve otorite ile saygı

adına büyüklere koşulsuz uyumu desteklemektedir (Navaro,1989:121; Arı ve diğ.1995:23).).

İnsanoğlu alışkanlıklarına bağlıdır ve tutumlarını, davranışlarını, beğenilerini, inançlarını toplumsal çevresine en kolay uyum sağlama çabasıyla edinmiştir. Başka bir deyişle kültürün uyum sağlayıcı bir işlevi vardır. Çevredeki değişme hızlı olunca yeni durumlara uyum zorlaşır ve kişi eski alışkanlıklarına daha sıkı sarılmak gereği duyar. Ayrıca değişmeye yatkınlık kişiden kişiye, yöreden yöreye ayrılık gösterir. Bu nedenle toplum içinde kültürel değişme değişik kesimlerde ayrı hızla gider. Örneğin, toplumsal değişmeler önce kentlerden başlar kırsal yörelere çok sonra yayılır. Değişme ve yenilik önce varlıklı ve aydın kesimden başlar oradan toplumun diğer katlarına iner. Değişikliklere tepki vermek etkilenmenin başlangıcıdır (Yörükoğlu,2000:21).

Anne-babaların çocuk yetiştirme tutumları toplumdan topluma ve çeşitli demografik özelliklere bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Toplumumuzda kırsal ve kentsel bölgelerde yaşama sınırları köy ve şehir olarak ayrılmasına rağmen, çeşitli çevresel etmenler, hızlı iletişim ve etkileşim bu sınırları en aza indirebilmekte veya tam tersi olabilmektedir. Çocuk yetiştirme tutumlarının olumsuz etkilerini en aza indirmek ve olumlu tutum şekillerini pekiştirmek, sağlıklı ve nitelikli bir nesil yetiştirme çabasına katkıda bulunmada önemli bir adım olacaktır. Bu amaçla önceliklerin belirlenmesi gerekmektedir.

Bu araştırma; yaşanılan çevrenin anne-baba tutumlarına etkisinin, anne ve babaların tutumları arasındaki farklılık veya benzerliklerin belirlenmesi ve çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda yapılacak çalışmalarda bu durumun göze alınarak eğitim planlamalarının yapılması açısından önem taşımaktadır.

5. VARSAYIMLAR

-Bu araştırmada anne-babaların konuyla ilgili soruları cevaplandırırken objektif oldukları ve gerçek durumları yansıttıkları kabul edilmiştir.

-Anne-babaların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik geliştirilen Bilgi Formu, Schaefer ve Bell'in geliştirdiği ve 1978'de Güney Le Comte, Ayhan Le Comte ve Serap Özer tarafından Türkçe'ye adapte edilen Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (Parental Attitude Research Instrument-PARI) anne babaların tutumlarını ortaya koyacak niteliktedir.

-Araştırma evreninden alınan örneklem sayısı evreni temsil edecek niteliktedir.

6. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

-Araştırmanın örneklemi 2000 yılı nüfus sayımı bilgileri dikkate alınarak belirlenmiştir. Örneklem Karabük İli şehir merkezi ile merkeze yakın bir ilçe (Safranbolu) ve merkeze uzak bir ilçe (Yenice) olmak üzere iki ilçe merkezi ve bu merkezlere bağlı köylerde yaşayan 5-6 yaş çocuğa sahip anne-babalarla sınırlıdır.

-Araştırma örneklem grubu 2003-2004 öğretim yılı itibarıyla okulöncesi 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne ve babalarla sınırlıdır.

- Araştırmada yalnızca anne ve babalar dikkate alınmış, ailede yaşayan diğer bireyler dikkate alınmamıştır. Bu nedenle araştırma bulguları anne ve babalardan alınan verilerle sınırlıdır.

- Araştırmada incelenen anne babaların çocuk yetiştirme tutumları 'Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI)'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

7. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu araştırmada kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubunda çocuğa sahip anne-babaların çocuklarına karşı tutumları; yaşanılan yer, çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, ailedeki çocuk sayısı, ailede yaşayan diğer bireyler, anne-babanın yaşı, eğitim durumları, mesleklerine göre incelenmiştir. Aynı zamanda anne tutumları ile baba tutumları arasında tutarlılık olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

7.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırma evrenini Karabük İli şehir merkezleri ve köylerde yaşayan, 5-6 yaş çocuğa sahip anne-babalar oluşturmuştur. 2000 yılı genel nüfus sayımı bulgularına göre araştırma evrenine ait bulgular Tablo 1'de verilmiştir (TC. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü).

Tablo 1. 2000 Yılı Nüfus Sayımına Göre Karabük İli 5-6 Yaş Grubu Çocuk Sayısı

YAŞ GRUBU	Kent	Kırsal	TOPLAM
5 Yaş	2387	947	3334
6 Yaş	2496	923	3419
TOPLAM	4883	1870	6753

Araştırma evreninden %5 hoşgörü ve α=.05 için, kayıplar ve standart sapma terimini oluşturmak için 5-6 yaş grubu çocuğa sahip; 120'si kırsalda yaşayan, 280'i kentte yaşayan 400 ebeveyne ulaşmak hedeflenmiş ve bu sayının %80-90'ınına ulaşmanın yeterli olacağı planlanmıştır. Bu sayının belirlenmesinde kırsal ve şehirde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuk sayısı oranı dikkate alınmıştır. Yüzde oranına göre, tesadüfi olarak belirlenen üç şehir merkezi (Karabük ili, Safranbolu ve Yenice ilçeleri) ve bu merkezlere bağlı köyler ele alınmış (Kapullu, Soğuksu, Bostanbükü, Yazıköy, Ovacuma, Balıkısık); kentte yaşayan 264, kırsalda yaşayan 117 olmak üzere 381 çocuğun ebeveyninden elde edilen veriler geçerli sayılarak örnekleme alınmıştır (Büyüköztürk,2003:1-7).

7.2. Veri Toplama Yöntemleri

Karabük ili şehir merkezinde yaşayan 280 ebeveyn, kırsal kesimde yaşayan 120 ebeveyn olmak üzere toplam 400 ebeveyne ulaşmak hedeflenmiş olmasına rağmen, geri dönüşün tam olmayacağı düşünülerek ölçek 450 adet çoğaltılmıştır. Gerektiğinde ebeveynlere gösterilmek üzere ve okullardan yararlanılması düşünülerek Karabük İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Karabük Valiliği'nden veri toplamak için izin belgesi alınmıştır. Ölçme araçları; ebeveynlerin nasıl dolduracakları açıklanarak Safranbolu ve Karabük'te Kız Meslek Lisesi öğretmenleri, kırsal kesimde ise ilköğretim okullarında görevli okulöncesi, 1. ve 2. kademe öğretmeleri ve okul müdürleri aracılığı ile 5-6 yaş çocuğa sahip ebeveynlere ulaştırılmak üzere dağıtılmıştır. İki haftalık bir süreden sonra formlar istenmiş, eksik doldurulmuş olan bazı formlar tamamlanmak üzere aynı yolla tekrar ebeveyne gönderilmiştir. Bazı formlar ise ebeveynlere şahsen ulaştırılmıştır. Ebeveynlerin yapılan açıklama doğrultusunda formları okuyarak gerekli işaretlemeleri yapmaları istenmiştir.

Ebeveynlerden yüksek oranda katılım sağlanmış olup boş olarak gelen ölçekler başka ebeveynlere ulaştırılmıştır. Katılımı reddeden ebeveynler ise genellikle babalar olmuştur. Formlardan 6'sı babalar cevaplandırmadığı ve 2'si birden fazla şık işaretlendiği için geçersiz sayılmıştır. 61 ebeveynden ise geri dönüş olmamıştır. Şehir merkezinden 264, kırsal kesimden 117 olmak üzere toplam 381 çocuğun ebeveynlerine ait veriler değerlendirmeye alınmıştır. Böylece hedeflenen örneklemin %95,2'sine ulaşılmıştır.

7.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak ailelerin demografik özelliklerini belirlemek için Aile Bilgi Formu (anket) ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (Parental Attitude Research Instrument-PARI) kullanılmıştır.

I-Aile Bilgi Formu (Anket)

Katılımcıların demografik özellikleri ile ilgili bilgiler için araştırmacı tarafından geliştirilen anket formunda; çocuğa, anneye ve babaya ait demografik özelliklerin sorulduğu ve iki bölümden oluşan toplam 9 madde yer almaktadır.

Formun çocuğa ait bölümünde; çocuğun yaşı, cinsiyeti, ailede kaçıncı çocuk olduğu, varsa diğer kardeşlerinin yaşı ve cinsiyeti, ailede yaşayan diğer bireyler sorulmaktadır. Anne-babaya ait bölümünde; ebeveynlerin yaşları, öğrenim durumları ve meslekleri ilgili bilgileri içeren sorular yer almaktadır.

II. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (Parental Attitude Research Instrument-PARI)

Araştırmada seçilen ebeveynlere, çocuklarıyla olan iletişimlerinin boyutlarını ve onlara karşı tutumlarını tespit etmek amacıyla PARI ölçeği verilmiştir. Schaefer ve Bell'in geliştirdiği ve 1978'de Güney Le Comte, Ayhan Le Comte ve Serap Özer tarafından Türkçe'ye adapte edilen ölçeğin kapsamı 60 madde ve beş faktör boyutunu kapsamaktadır. Tüm aile bireylerine uygulanabilen bir testtir. Ölçekte maddeler Schaefer ve Bell tarafından belirlenmiş olan ve boyutları karmaşık olarak takdim edilen bir sırayla verilmektedir. Böylece denekler ölçeği doldururken bu değişik boyutlar hakkında bir tahminde bulunamamaktadırlar. Ölçekte her ifade için katılımcılardan 'çok uygun buluyorum (4 puan)', 'oldukça uygun buluyorum (3 puan)', 'biraz uygun buluyorum (2 puan)' ve 'hiç uygun bulmuyorum (1 puan)' seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmektedir. Ancak, asıl formdaki 2, 29 ve 44. maddeler tersine puanlanır. Her boyutun temsil edildiği alt test için ayrı puan elde edilir. Her alt testten toplam puanın yüksekliği, o boyutta yansıtılan tutumun onaylandığını gösterir.

Ebeveynlerin çocuk bakımı tutumlarını ölçmek için kullanılan PARI' nin Türkçe formu 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar 'Aşırı annelik veya aşırı koruyuculuk', 'demokratik veya eşitlik', 'ev kadınlığını reddetme', 'evlilik çatışması/uyuşmazlığı' ve 'katı disiplin' boyutlarıdır (Öner,1996:538541).

Bu çalışmada 41 maddeden oluşan;

- Aşırı Annelik veya Aşırı Koruyuculuk,
- Demokratik Tutum veya Eşitlik Tanıma,
- Katı/Sert Disiplin, alt ölçekleri kullanılmıştır .

'Aşırı annelik veya aşırı koruyuculuk' toplam değerin %36'sını izah etmektedir. Ebeveynlerde çocuğun bağımsızlık aktivitesini onaylama, çocuğun yaşamındaki zorlanmaları annenin onaylamasını belirten 16 maddeden ibarettir (1,3,4,6,8,9,11,18,19,20,23,24,26,32,35,38 no'lu maddeler).

'Demokratik veya eşitlik' toplam değerin %10'unu izah etmektedir. Çocukla paylaşmak ve eşitlik sağlama, sözle ifade etmeye teşvik etmeyi ebeveynin uygun bulmasıyla ilişkili 9 maddeden ibarettir (2,10,13,15,21,27,30,31,40 no'lu maddeler).

'Sert disiplin' çocuğun tepkilerini bastırma ve sert disiplin, fiziksel cezaya doğru genel ebeveynlik tutumlarını açıklayan 16 maddeden ibarettir (5,7,12,14,16,17,22,25,28,29,33,34,36,37,39,41 no'lu maddeler) (Yalkın,1995:36).

2, 21 ve 30 numaralı maddeler tersine puanlanmıştır (1 için 4, 2 için 3, 3 için 2, 4 için 1 puan).

Schaefer ve Bell (1958); Güney, LeComte ve Özer (1978); Küçük (1987) tarafından yapılan çalışmalarda testin güvenirlik geçerlikleriyle ilgili analizler elde edilmiştir. Küçük (1987), 160 lise öğrencisi ve 138 baba ve 152 anne üzerinden hesaplanan alt test ve standart sapmaları çıkarmıştır. İlk Türkçe çevirisinin iki hafta ara ile yinelenen uygulaması sonucu elde edilen Pearson Momentler Çarpımı korelasyonları .58 ile .85 arasında bulunmuştur (Öner,1996:539,540).

Bu çalışmada, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI)'nin üç alt ölçeği ve 41 maddesinin kullanılması, ölçeğin farklı sosyo-ekonomik düzeyden anneler ve babalara uygulanmış olması ve örneklem sayısının daha fazla olması dikkate alınarak geçerlik/güvenirlik analizleri yapılmıştır. Bu kapsamda yapılan madde analizi sonuçları Ek I - Ek III arasında verilmiştir. Analiz sonuçları

incelendiğinde, PARI ölçeğine ait Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı aşırı annelik/aşırı koruyuculuk faktörü için anne .837, baba .806; demokratik/eşitlik faktörü için anne .412, baba .378; katı/sert disiplin faktörü için anne .789, baba .778 bulunmuştur.

7.4. Verilerin Analizi

Örneklemi oluşturan ebeveynler tarafından cevaplandırılan ölçek verileri kodlanarak bilgisayara girilmiştir. Elde edilen verilerin analizleri, bilgisayar S.P.S.S. 10.0 istatistik programıyla yapılmıştır.

Araştırmada verilerin çözümü için frekans ve yüzdeler çıkarılmış, değişkenler arasındaki farklılıkları belirlemek için çift boyutlu ve çift yönlü Varyans analizi ve bazı durumlarda tek yönlü Varyans Analizi teknikleri istatistik işlemlerde kullanılmıştır. Karşılaştırılan grup sayısı üç ve daha fazla ise, ANOVA sonuçları anlamlı ise gruplar arası farkları belirlemek için Scheffe Testi kullanılmıştır. İstatistik çalışmalarında 0.05 düzeyinde anlamlılık aranmıştır (Büyüköztürk,2003:39-62).

8. BULGULAR VE TARTIŞMA

Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların çocuklarına karşı tutumlarının, yaşanılan yer ve demografik özelliklerine göre incelendiği bu araştırmada, Karabük ili şehir merkezi ve iki ilçe merkezinde (Safranbolu ve Yenice) yaşayan 264 ebeveyn ile bu merkezlere bağlı kırsal kesimde (Kapullu, Soğuksu, Bostanbükü, Yazıköy, Ovacuma ve Balıkısık) yaşayan 117 olmak üzere 381 ebeveyn örneklem olarak alınmıştır.

Araştırmada demografik özelliklere ilişkin bulgular Tablo 2-Tablo 8 arasında, anne-baba tutumlarına ilişkin bulgular Tablo 9– Tablo 24 arasında verilmiştir.

8.1. Ebeveynlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan ebeveynlerin yaş, eğitim durumu, meslekleri, çocukların cinsiyeti, çocukların doğuş sırası, kardeş sayıları, ailede yaşayan diğer bireylerin durumlarına ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 2. Anne ve Babaların Yaşlarına Göre Dağılımları

YAŞ GRUBU		KIRSAL		KENT		TOPLAM	
		N	%	N	%	N	%
ANNE	**26 ve altı**	22	18,8	25	9,5	47	12,3
	27-35	83	70,9	188	71,2	271	71,1
	36 ve üstü	12	10,3	51	19,3	63	16,5
	TOPLAM	117	100.0	264	100.0	381	100.0
BABA	**29 ve altı**	21	17,9	78	29,5	99	26,0
	30-38	60	51,3	148	56,1	208	54,6
	39 ve üstü	36	30,8	38	14,4	74	19,4
	TOPLAM	117	100.0	264	100.0	381	100.0

Tablo 2'ye göre, araştırmaya katılan 26 ve daha alt yaş grubunda bulunan annelerin %18,8'i kırsalda, %9,5'i kentte; 27-35 yaş grubunda bulunan annelerin %70,9'u kırsalda, %71,2'si kentte; 36 ve daha üstü yaş grubundaki annelerin

%10,3'ü kırsalda ve %19,3'ü kentte yaşamaktadır. Araştırmaya katılan 29 ve daha alt yaş grubundaki babaların %17,9'u kırsalda, %29,5'i kentte; 30-38 yaş grubundaki babaların %51,3'ü kırsalda, %56,1'i kentte; 39 ve daha üstü yaş grubundaki babaların %30,8'i kırsalda ve %14,4'ünün kentte yaşadığı görülmektedir.

Annelerin %71,1'inin 27-35 yaşları arasında olduğu görülmektedir. Kırsal bölgede yaşayan 26 ve daha alt yaş grubu annelerin kente göre fazla olması, bu bölgelerdeki küçük yaşlarda evlilik oranının kentlerden fazla görülmesi şeklinde açıklanabilir. Babaların %54,6'sının 30-38 yaş grubunda olduğu görülmektedir.

Yalkın (1994), çalışmasında anne-babaların çocuk gelişimi hakkındaki beklentileri ve çocuk yetiştirme tutumlarını incelemiştir. Çocuk Gelişim Evreleri anketi, PARI ve Denver Gelişim Envanteri kullanılarak yapılan çalışmada, daha önce bir okulöncesi eğitim kurumuna gitmemiş, 1-4 yaş arası 58 çocuk ve anne-babaları örneklem olarak alınmıştır. Annelerin %56,1'inin 20-29 yaş grubunda, babaların ise %78,2'sinin 30-39 yaş grubunda olduğu görülmüştür (Yalkın,1994). Bu bulgu, anne yaşlarının baba yaşlarından daha küçük olduğu bulgusuyla benzerlik göstermektedir.

Tablo 3. Anne ve Babaların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

EĞİTİM DÜZEYİ		KIRSAL		KENT		TOPLAM	
		N	%	N	%	N	%
ANNE	İlkokul	91	77,8	88	33,3	179	47.0
	Ortaokul	11	9,4	26	9,8	37	9,7
	Lise	8	6,8	94	35,6	102	26,8
	Üniversite	7	6,0	56	21,2	63	16,5
	TOPLAM	117	100,0	264	100,0	381	100,0
BABA	İlkokul	46	39,3	32	12,1	78	20,5
	Ortaokul	21	17,9	30	11,4	51	13,4
	Lise	40	34,2	96	36,4	136	35,7
	Üniversite	10	8,5	106	40,2	116	30,4
	TOPLAM	117	100,0	264	100,0	381	100,0

Tablo 3'e göre, kırsal bölgede yaşayan annelerin %77,8'inin ilkokul, %9,4'ünün ortaokul, %6,8'inin lise ve %6'sının üniversite mezunu iken kentte yaşayan annelerin %33,3'ünün ilkokul, %9,8'inin ortaokul, %35,6'sının lise ve %21,2'sinin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Babaların eğitim durumu

incelendiğinde, kırsal bölgede yaşayan babaların %39,3'ünün ilkokul, %17,9'unun ortaokul, %34,2'sinin lise ve %8,5'inin üniversite mezunu iken kentte yaşayan babaların %12,1'inin ilkokul; %11,4'ünün ortaokul %36,4'ünün lise ve %40,2'sinin üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Kırsalda yaşayan anne-babaların eğitim düzeylerinin kentte yaşayan anne-babaların eğitim düzeylerinden daha düşük olduğu, bu durumun ülkemiz genelinde kırsal bölgede okullaşma oranının kent merkezlerine göre daha düşük olması, bu bölgede yaşayan bireylerin eğitime daha az önem veriyor olmalarını düşündürebilir. Ayrıca, aile ekonomisine katkı sağlamak amacıyla, gençlerin eğitimlerine devam etmek yerine yöredeki tekstil fabrikalarında işe girerek çalışma hayatına erken başlıyor olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bulduk ve diğerleri (1992), çalışmalarında değişik anaokullarına devam etmekte olan 6 yaş grubu çocukların antropometrik ölçümleri yoluyla beslenme geçmişlerini değerlendirmişlerdir. Sosyo-ekonomik yönden farklı olduğu düşünülen iki grup oluşturulan çalışmada, örneklem olarak alınan çocukların annelerinin sosyo-ekonomik seviyeleri yükseldikçe eğitim durumlarının da yükseldiği görülmüştür (Bulduk ve diğ.,1992:126-151).

Ömeroğlu (1996), çalışmasında sosyo-kültürel düzeyde (köy-kent) annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını, tutumların annelerin şahsi özellikleri, çocukla olan ilişkileri ve dini yaşantıları ile farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Örneklem olarak 0-6 yaş çocuğa sahip, 50 köy ve 53 kentte yaşayan olmak üzere 103 anne alınmış ve veri toplamada PARI ölçeği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, kentte yaşayan annelerin köydeki annelere göre daha belirgin bir şekilde üst öğrenim düzeyine sahip oldukları bulunmuştur (Ömeroğlu,1996). Bu sonuçlar, araştırma bulgularını desteklemektedir.

Tablo 4. Anne ve Babaların Mesleklerine Göre Dağılımları

MESLEK GRUBU		KIRSAL		KENT		TOPLAM	
		N	%	N	%	N	%
ANNE	Ev Hanımı	111	95,7	202	79,5	313	84,6
	Serbest	2	1,7	16	6,3	18	4,9
	Memur	1	0,9	10	3,9	11	3,0
	Profesyonel (öğretmen, doktor, vb)	2	1,7	26	10,2	28	7,6
	TOPLAM	117	100,0	264	100,0	381	100,0
BABA	Serbest	45	38,5	102	38,6	147	38,6
	Memur	15	12,8	39	14,8	54	14,2
	Profesyonel (öğretmen, doktor, vb)			67	25,4	67	17,6
	İşçi	48	41,0	56	21,2	104	27,3
	Çiftçi	9	7,7			9	2,4
	TOPLAM	117	100,0	264	100,0	381	100,0

Tablo 4'te, kırsal bölgede yaşayan annelerin %95,7'sinin, kentte yaşayan annelerin ise %79,5'inin ev hanımı olduğu; kırsalda %1,7'sinin, kentte ise%6,3'ünün serbest meslek sahibi olduğu; kırsaldaki annelerin %0,9'unun, kentte ise %3,9'nun memur olarak çalıştığı ve kırsal bölgede yaşayıp profesyonel bir mesleğe (öğretmen, doktor vb.) sahip olan annelerin oranı %1,7 iken kentte bu oranın %10,2 olduğu görülmektedir. Kırsalda yaşayan babaların %41'inin, kentteki babaların %21,2'sinin işçi olduğu; kırsalda %38,5'inin, kentte ise %38,6'sının serbest meslek sahibi olduğu; kırsaldaki babaların %12,8'inin, kentte ise %14,8'inin memur olarak çalıştığı ve kentteki babaların %25,4'ü profesyonel bir mesleğe sahip iken kırsaldaki babaların %7,7'sinin çiftçilikle uğraştığı görülmektedir.

Annelerin %84,6'sının ev hanımı oldukları görülmektedir. Kırsaldaki annelerin evin dışında çalışma oranı, kentteki annelere göre daha düşüktür. Kentte çalışma olanaklarının fazla olması, farklı meslek gruplarının çalışma sahalarının bulunması, kent yaşamında ek gelir ihtiyacının artması gibi nedenlerle, kentte yaşayan annelerin evin dışında bir işte çalışma oranlarının fazla olduğu düşünülebilir. Kırsalda işçi olan babaların sayısının fazla olmasının ise, araştırma kapsamına alınan bölgedeki tekstil, demir-çelik fabrikaları ve orman işletmelerinde çalışma olanaklarının bulunması, bu işyerlerinin ulaşım araçlarının kırsal kesimlere servis

sağlaması olduğu; çiftçiliğin ise ikinci derecede bir uğraşı olarak değerlendiriliyor olabileceği düşünülmektedir.

Bulduk ve diğerleri (1992), çalışmalarında üst sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin %52'sinin, alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin %25'inin evin dışında bir işte çalışmakta olduklarını bulmuşlardır (Bulduk ve diğ.,1992:126-151). Bu bulgu ile araştırma bulguları benzerlik göstermektedir.

Tablo 5. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

CİNSİYETİ	KIRSAL		KENT		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%
Erkek	59	50,4	132	50,0	191	50,1
Kız	58	49,6	132	50,0	190	49,9
TOPLAM	117	100,0	264	100,0	381	100,0

Tablo 5'e göre, araştırmada dikkate alınan kırsalda yaşayan 5-6 yaş grubu çocukların %50,4'ünün erkek ve %49,6'sının kız çocuk olduğu; kentte yaşayan çocukların %50'sinin erkek ve %50'sinin kız çocuk olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Çocukların Doğuş Sırasına Göre Dağılımları

DOĞUŞ SIRASI	KIRSAL		KENT		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%
1	62	53,0	148	56,1	210	55,1
2	27	23,1	93	35,2	120	31,5
3	28	23,9	23	8,7	51	13,4
TOPLAM	117	100,0	264	100,0	381	100,0

Tablo 6 incelendiğinde, 5-6 yaş grubu çocukların kırsal alanda %53'ünün, kentte ise %56,1'inin ilk çocuk olduğu; kırsalda %23,1'inin, kentte %35,2'sinin ikinci çocuk olduğu; kırsalda %23,9'unun, kentte ise %8,7'sinin üçüncü çocuk olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları

KARDEŞ SAYISI	KIRSAL		KENT		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%
1	21	17,9	78	39,5	99	26,0
2	60	51,3	148	56,1	208	54,6
3 ve üstü	36	30,8	38	14,4	74	19,4
TOPLAM	117	100,0	264	100,0	381	100,0

Tablo 7'ye bakıldığında, çocukların kırsal bölgede %17,9'uunun, kentte ise %39,5'inin tek çocuk olduğu; kırsalda %51,3'ünün, kentte %56,1'inin iki kardeş; kırsal bölgede %30,8'inin ve kentte %14,4'ünün üç veya daha fazla kardeş oldukları görülmektedir.

Ülkemiz genelinde, kırsal bölgede yaşayan ailelerin daha fazla çocuğa sahip olmaları modern aile planlaması uygulamalarından yeterince faydalanamıyor olmaları veya çocuk sahibi olmayla ilgili geleneksel inanışların sürüyor olması gibi çeşitli nedenlerden kaynaklanıyor olabilir. Kentte yaşayan ailelerin ise, çocuklarının geleceklerini planlama, çocuğun bakımını sağlayacak kişileri bulmada güçlükler ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kaygılarının olması, aile planlaması hizmetlerinden daha kolay faydalanabiliyor olmaları nedeniyle 3 ve daha fazla çocuğa sahip olma oranının düşük çıktığı düşünülmektedir.

Çıkrıkçı (1999), Ankara il merkezinde yaşayan ve resmi banka anaokullarına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarla yaptığı çalışmada, çocuklarının okul olgunluğu ile aile tutumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Veri toplamada bir anket ve Metropolitan Olgunluk Testi kullanılmıştır. Anneleri çoğunlukla yüksek okul mezunu olan çocukların %60,67'sinin tek çocuk olduğu %39,33'nün ise kardeşinin olduğunu bulmuştur (Çıkrıkçı,1999). Bu bulgu araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir.

Tablo 8. Ailede Yaşayan Diğer Bireylerin Olma Durumuna Göre Dağılımları

AİLEDE BAŞKA BİREYLER	KIRSAL		KENT		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%
Var	36	30,8	57	21,6	93	24,4
Yok	81	69,2	207	78,4	288	75,6
TOPLAM	117	100,0	264	100,0	381	100,0

Tablo 8'e göre, kırsalda yaşayan ailelerin %30,8'inin, kentte yaşayan ailelerin ise %21,6'sının birlikte yaşadıkları başka bireylerin olduğu görülmektedir.

Toplumumuzda yaşam şartlarıyla birlikte aile yapısının giderek değiştiği, özellikle kentte yaşayan ailelerde çekirdek aile oranının artmakta olduğu düşünülebilir. Yöreye özgü bir özellik olarak kırsalda ikamet eden ailelerin çeşitli işlerde çalışmak üzere başka şehirlerden göç etmiş olmaları, evlilik hazırlığındaki çiftlerin ayrı evde oturma koşuluyla evliliğe adım atmaları ailede birlikte yaşanılan bireylerin oranının az olmasının nedeni olarak düşünülebilir. Ailede diğer bireylerin varlığının nedenleri ise, aile büyüklerinin aileye çocuk bakımı veya maddi konularda katkıda bulunması, yöreye özgü bir durum olarak aile büyüklerinin yazın köyde-kışın şehirde oturma geleneğini sürdürüyor olmaları, öğrenim çağındaki çocukların okula devam etmek için şehirdeki yakınıyla oturuyor olmaları olarak düşünülebilir.

8.2. Anne-Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörlere İlişkin Bulgular

Bu bölümde, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)'ne ilişkin ortalama ve standart sapmalar, ANOVA sonuçları verilmiş ve bulgular birlikte yorumlanmıştır.

Tablo 9. Anne ve Baba PARI Puanlarının Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	EBEVEYN	KIRSAL			KENT			TOPLAM			ANOVA TESTİ		
		N	X	S	N	X	S	N	X	S	Anne-Baba	Yerleşim Birimi	A.B x Y.B
TOPLAM	Anne	117	115,50	14,98	263	106,71	15,25	380	109,42	15,68			
	Baba	117	113,74	16,33	264	106,08	14,41	381	108,43	15,41	F(1;757)=1,02	F(1;757)=48,11	F(1;757)=0,23
	TOPLAM	234	114,62	15,66	527	106,39	14,82	761	408,92	15,54	P=0,312	P=0,000*	P=0,632
Aşırı Koruyucu Tutum	Anne	117	49,32	7,81	263	44,35	8,73	380	45,88	8,75			
	Baba	117	48,40	8,40	264	44,37	7,83	381	45,61	8,21	F(1;757)=0,47	F(1;757)=48,27	F(1;757)=0,53
	TOPLAM	234	48,86	8,10	527	44,36	8,28	761	45,75	8,48	P=0,490	P=0,000*	P=0,470
Demokratik/ Eşitlik Boyutu	Anne	117	28,26	3,52	264	28,72	3,48	381	28,58	3,50			
	Baba	117	27,72	3,57	264	28,11	3,36	381	27,99	3,43	F(1;758)=4,58	F(1,758)=2,42	F(1;758)=0,17
	TOPLAM	234	27,99	3,55	528	28,41	3,43	762	28,28	3,47	P=0,032*	P=0,120	P=0,897
Katı/Sert Disiplin Boyutu	Anne	117	37,92	7,96	264	33,71	7,37	381	35,01	7,79			
	Baba	17	37,62	8,64	264	33,60	6,94	381	34,83	7,72	F(1;758)=0,12	F(1;758)=48,42	F(1;758)=0,02
	TOPLAM	234	37,77	8,29	528	33,66	7,15	762	34,92	7,75	P=0,722	P=0,000*	P=0,870

*P<0,05

Tablo 9'da anne ve babaların PARI puanlarının yerleşim birimine göre varyans analizi sonuçları verilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde, anne ve baba PARI toplam puanları ile yerleşim birimi arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir {F(1;757)=48,11, P<0,001}. Yani anne ve babaların çocuklarına yönelik tutumları yerleşim biriminden önemli ölçüde etkilenmektedir. Kırsalda yaşayan annelerin PARI toplam puanları (X=115,50), kentte yaşayan annelerin aynı puanından (X=106,71); kırsalda yaşayan babaların PARI toplam puanları (X=113,74), kentte yaşayan babaların yanı puanından (X=105,08) daha yüksektir. Yine, kırsalda ve kentte yaşayan annelerin PARI toplam puanları (X=109,42), babaların puanından (X=108,43) daha yüksektir.

PARI alt boyut puanlarına bakıldığında; anne ve babaların aşırı koruyuculuk puanı ile yerleşim birimi arasındaki {F(1;757)=48,27, P<0,001}ve katı/sert disiplin boyutu ile yerleşim birimi arasındaki fark anlamlıdır {F(1;758)=48,42, P<0,001}. Demokratik/eşitlik boyutu puanı ile yerleşim birimi arasındaki fark ise anlamsızdır {(1;758)=2,42, P>0,05}. Yani anne ve babaların çocuklarına karşı aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin tutumları yerleşim biriminin kırsal veya kent oluşundan etkilenmekte, demokratik/eşitlik tutumları yerleşim birimine göre değişmemektedir.

Ömeroğlu (1996), çalışmasında köy ve kentteki annelerin tutumlarını karşılaştırmıştır. Köydeki anneler, kentteki annelere göre daha koruyucu, daha baskıcı iken, kentli annelerin köylü annelere göre daha demokratik tutum gösterdikleri bulunmuştur. Anne tutumları annelerin yaşı, eğitim ve gelir düzeyine göre farklılık göstermemiştir. Sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan anneler sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan annelere göre daha koruyucu, daha az demokratik ve daha baskıcı tutum göstermişlerdir. Bulgulara göre, sosyo-ekonomik düzey, eğitim düzeyi, çocuğu ile meşgul olup olamama durumları ve kültürel değerlerin anne tutumlarını etkilediği sonucuna varılmıştır (Ömeroğlu,1996:160-169).

Kırsalda yaşayan annelerin aşırı koruyuculuk boyutu puanı (X=49,32) ile babaların aşırı koruyuculuk puanı (X=48,40), kentte yaşayan annelerin aynı puanı (X=44,35) ile kentteki babaların aynı puanından (X=44,37) daha yüksektir. Kırsalda

yaşayan annelerin demokratik/eşitlik boyutu puanı (X=28,26), kentte yaşayan annelerin puanından (X=28,72) ve kırsalda yaşayan babaların demokratik/eşitlik boyutu puanı (X=27,72), kentte yaşayan babaların puanından (X=28,11) daha düşüktür. Kırsalda yaşayan annelerin katı/sert disiplin boyutu puanı (X=37,92), kentte yaşayan annelerin puanından (X=33,71) ve kırsalda yaşayan babaların katı/sert disiplin boyutu puanı (X=37,62), kentte yaşayan babaların puanından (X=33,60) daha yüksektir. Kırsalda yaşayan anne ve babaların kentteki anne ve babalara göre daha koruyucu, daha katı/sert disiplinli ve daha az demokratik tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Anne tutumları ile babaların tutumları arasında demokratik/eşitlik boyutunda anlamlı bir fark vardır {F(1;758)=4,58, P<0,05}. Kırsal bölge ve kentte yaşayan annelerin babalara göre daha demokratik tutuma sahip oldukları görülmektedir.

Peterson ve Hawley (1998), çalışmalarında aile fonksiyonu, ebeveynlik tutumları ve sosyal baskılayıcılar arası ilişkileri incelemişlerdir. Örneklem olarak yeni doğmuş bebeğe sahip 542 ebeveyn ele alınmıştır. Aile fonksiyonu, ebeveynlik tutumları ve soysal baskılayıcıların sayısı arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Anneler her ebeveynlik tutum değeri için erkeklerden daha yüksek skorlar almışlardır. Aile fonksiyonları değerleri ile ebeveynlik ve ekonomik durumun daha iyi olması arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Peterson ve Hawley,1998:221-227).

Genellikle, ailelerde çocuk bakımıyla ilgili sorumluluğun annelerde olduğu bilinmektedir. Çocuğun bakım ve eğitimi konusunda anne daha fazla sorumluluk sahibiyken babalar ekonomik ihtiyaçlarla ilgilenmektedirler. Annelerin çocuklarıyla daha fazla birlikteliği ve işbirliğinin, onların çocuklarına karşı daha koruyucu ve demokratik oldukları ve bu yakınlıktan kaynaklanan çocuklardaki istenmeyen davranışlar karşısında ise daha katı/sert tutumlu oldukları düşünülmektedir.

Evans (1997), Türk babalar üzerinde yaptığı çalışmada, babaların babalık tutumları ile davranışlarını karşılaştırmıştır. İlkokul mezunu 60 baba örneklem olarak alınmış, veri toplamada anket kullanılmıştır. Çalışmada, babaların çocukların fiziksel bakımının annenin işi olduğu, babalara düşen görevin ise, çocuğun eğitimi hakkında

karar vermek, çocuğa zihinsel beceriler öğretmek ve çocuğun bakımını sağlayacak parayı kazanmak olduğunu düşündükleri bulunmuştur. Çocuğun toplumsal değerleri öğrenmesine yönelik görevler babalara göre, eşler arasında paylaşılmıştır. Babaların en önemli buldukları noktalar maddi yönden çocuğa bakabilmek, sevgiyle şefkat göstermek olarak, en az önemli buldukları noktalar ise çocukla oynamak ve onun günlük ihtiyaçlarını karşılamak olarak bulunmuştur. Çoğu babanın ailedeki rollere geleneksel bir tutum içinde yaklaştığı görülmüştür. Ancak, eşi çalışan babaların, çocuğun bakımı ile ilgili bazı görevlerin aileyi etkileyecek kararların verilmesinin eşler arasında paylaşılması gerektiğini düşündükleri, annenin çalışma durumunun babaların görüşlerini etkilediği, yine de bu durumun babaların davranışlarına yansımadığı bulunmuştur (Evans,1997).

Bu bulguların araştırma bulgularına benzer olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Anne PARI Puanlarının Anne Yaşı ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	ANNE YAŞ GRUBU	KIRSAL			KENT			TOPLAM			ANOVA TESTİ		
		N	X	S	N	X	S	N	X	S	Anne Yaşı	Yerleşim Birimi	A.Yx Y.B
TOPLAM	26 yaş ve altı	24	115,33	15,49	46	109,22	13,66	70	111,31,	14,5			
	27-35 yaş	81	115,48	15,34	171	106,06	15	252	109,09	15,71			
	36 yaş ve üstü	12	116	12,32	46	106,61	17,56	58	108,55	16,95	F(2;374)=0,24	F(1;374)=14,38	F(2;374)=0,29
	TOPLAM	117	115,50	14,98	263	106,71	15,25	380	109,42	15,68	P=0,785	P=0,000*	P=0,743
Aşırı Koruyuculuk boyutu	26 yaş ve altı	24	49,54	7,54	46	45,63	8,42	70	46,97	8,29			
	27-35 yaş	81	49,11	8,12	171	44,02	8,6	252	45,65	8,76			
	36 yaş ve üstü	12	50,25	6,59	46	44,33	9,56	58	45,55	9,29	F(2;374)=0,41	F(1;374)=16,57	F(2;374)=0,18
	TOPLAM	117	49,32	7,81	263	44,35	8,73	380	45,88	8,75	P=0,662	P=0,000*	P=0,828
Demokratik/ eşitlik boyutu	26 yaş ve altı	24	27,96	3,51	46	28,33	3,53	70	28,2	3,5			
	27-35 yaş	81	28,48	3,45	172	28,76	3,47	253	28,67	3,46			
	36 yaş ve üstü	12	27,42	4,12	46	28,98	3,52	58	28,66	3,67	F(2;375)=0,59	F(1;375)=2,13	F(2;375)=0,54
	TOPLAM	117	28,28	3,52	264	28,72	3,48	381	28,58	3,5	P=0,551	P=0,145	P=0,579
Katı/sert disiplin boyutu	26 yaş ve altı	24	37,83	8,77	46	35,26	7,25	70	36,14	7,84			
	27-35 yaş	81	37,89	7,97	172	33,41	6,89	253	34,84	7,54			
	36 yaş ve üstü	12	38,33	6,73	46	33,4	9	58	34,34	8,77	F(2;375)=0,34	F(1;375)=13,65	F(2;375)=0,45
	TOPLAM	117	37,92	7,96	264	33,71	7,37	381	35,01	7,79	P=0,708	P=0,000*	P=0,632

*** P <0,001**

Tablo 10'da anne PARI puanlarının anne yaşı ve yerleşim birimine göre varyans analizi sonuçları verilmiştir. Buna göre; Anne PARI puanları ile annelerin yaşları arasında ve anne yaşı ile yerleşim biriminin ortak etkisine göre anlamlı bir fark yoktur (P>0,05). Bu da anne tutumlarının annelerin yaşından etkilenmediğini göstermektedir. Anne yaşı ve PARI'nın her üç alt boyutunda annelerin aldıkları puanlar arasındaki fark anlamsızdır (P>0,05) ve annenin aşırı koruyuculuk, demokratik/eşitlik ve katı/sert tutumlarının anne yaşından etkilenmediği görülmektedir.

Bu bulgu, Tablo 2'de görüldüğü gibi örneklem grubunu oluşturan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin %71,1'inin 27-35 yaş grubunda bulunması, küçük ve büyük yaş grubu anne sayısının az olmasından kaynaklanıyor olabileceğini düşündürmektedir.

Lopez Turley (2003), çalışmasında çocuklarda görülen problemlerin anne yaşıyla olan ilişkisini incelemiştir. 512 aileden gelen 6050 çocuğa sahip 4812 anne ve 1103 çocuğa sahip (tek çocuklu) 1103 anne ile 3-16 yaşlarındaki çocukları örneklem olarak alınmıştır. Çocuklar için Peabody İndividual Achievement Test (PIAT) ve Peabody Picture Vocabulary Test (PPVT) kullanılmış, annelere Achenbach Behavior Problems Checklist'te yer alan 28 soru sorulmuştur. Sonuçta, düşük test skorları alan ve davranış problemleri olan çocukların bu durumlarının annelerinin annelik yaşının genç olmasından dolayı değil, ailevi geçmişi ile ilgili olduğunu göstermiştir. Yaşı büyük annelerden doğan çocuklar, yaşı küçük annelerden doğan çocuklardan daha iyi sonuçlar vermemişlerdir (Lopez Turley,2003:465-474). Bu bulgunun araştırma bulgusunu desteklediği görülmektedir.

Tablo 11. Baba PARI Puanlarının Baba Yaşı ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	BABA YAŞ GRUBU	KIRSAL			KENT			TOPLAM			ANOVA TESTİ		
		N	X	S	N	X	S	N	X	S	Baba Yaş	Yerleşim Birimi	B.Y x Y.B
TOPLAM	29 yaş ve altı	22	114,00	18,35	25	111,72	13,29	47	112,79	15,72			
	30-38yaş	83	113,42	16,10	188	104,98	14,03	271	107,57	15,18	F(2;375)=1,34	F(1;375)=7,61	F(2;375)=0,82
	39 yaş ve üstü	12	115,42	15,23	51	107,35	15,74	63	108,89	15,85	P=0,263	P=0,006*	P=0,438
	TOPLAM	117	113,74	16,33	264	106,08	14,40	381	108,43	15,41			
Aşırı koruyuculuk	29 yaş ve altı	22	48,18	9,70	25	47,08	7,29	47	47,60	8,43			
	30-38yaş	83	48,36	8,31	188	43,82	7,58	271	45,21	8,07	F(2;375)=55,04	F(1;375)=7,05	F(2;375)=0,89
	39 yaş ve üstü	12	49,08	6,90	51	45,08	8,73	63	45,84	8,51	P=0,424	P=0,008*	P=0,409
	TOPLAM	117	48,40	8,40	264	44,37	7,83	381	45,61	8,20			
Demokratik/ eşitlik boyutu	29 yaş ve altı	22	27,68	3,69	25	29,04	2,82	47	28,40	3,29			
	30-38yaş	83	27,66	3,63	188	27,96	3,39	271	27,87	3,46	F(2;375)=0,59)	F(1;375)=1,14	F(2;375)=0,55
	39 yaş ve üstü	12	28,17	3,12	51	28,18	3,47	63	28,17	3,38	P=0,550	P=0,285	P=0,550
	TOPLAM	117	27,72	3,57	264	28,11	3,36	381	27,99	3,42			
Katı/sert disiplin	29 yaş ve altı	22	38,14	8,88	25	35,60	7,64	47	36,79	8,23			
	30-38yaş	83	37,40	8,60	188	33,20	6,56	271	34,48	7,49	F(2;375)=0,94	F(1;375)=10,05	F(2;375)=0,24
	39 yaş ve üstü	12	38,17	9,24	51	34,10	7,82	63	34,87	8,19	P=0,338	P=0,002*	P=0,787
	TOPLAM	117	37,62	8,63	264	33,60	6,94	381	34,83	7,71			

*** P <0, 01**

Tablo 12. Anne PARI Puanlarının Anne Eğitim Durumu ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	ANNE EĞİTİM DURUMU	KIRSAL			KENT			TOPLAM			ANOVA TESTİ		
		N	X	S	N	X	S	N	X	S	Anne Eğitim	Yerleşim Birimi	A.E x Y.B
TOPLAM	İlkokul	91	117,05	14,09	87	114,69	12,34	178	115,90	13,28			
	Ortaokul	11	108,73	16,53	26	106,69	15,77	37	107,30	15,80			
	Lise	8	114,63	16,69	94	103,77	14,74	102	104,62	15,10	F(3;372)=8,43	F(1;372)=5,75	F(3;372)=0,94
	Üniversite	7	107,00	19,29	56	99,27	14,73	63	100,13	15,31	P=0,000*	P=0,017*	P=0,420
	TOPLAM	117	115,50	14,98	263	106,71	15,25	380	109,42	15,68			
Aşırı Koruyuculuk boyutu	İlkokul	91	50,24	6,98	87	48,76	6,85	178	49,52	6,94			
	Ortaokul	11	45,27	10,58	26	45,00	8,98	37	45,08	9,34			
	Lise	8	48,13	8,51	94	42,34	8,68	102	42,79	8,77	F(3;372)=8,08	F(1;372)=4,98	F(3;372)=0,91
	Üniversite	7	45,00	10,46	56	40,59	8,58	63	41,08	8,83	P=0,000*	P=0,026*	P=0,432
	TOPLAM	117	49,32	7,81	263	44,35	8,73	380	45,88	8,75			
Demokratik/ eşitlik boyutu	İlkokul	91	27,70	3,46	88	28,17	3,58	179	27,93	3,52			
	Ortaokul	11	29,82	3,19	26	27,23	3,65	37	28,00	3,67			
	Lise	8	31,75	3,01	94	29,26	3,20	102	29,45	3,24	F(3;373)=5,38	F(1;373)=3,65	F(3;373)=2,98
	Üniversite	7	29,14	2,41	56	29,39	3,45	63	29,37	3,33	P=0,001*	P=0,057	P=0,031*
	TOPLAM	117	28,26	3,52	264	28,72	3,48	381	28,58	3,50			
Katı/sert disiplin boyutu	İlkokul	91	39,11	7,66	88	37,95	6,84	179	38,54	7,27			
	Ortaokul	11	33,64	6,47	26	34,46	7,27	37	34,22	6,96			
	Lise	8	34,75	9,21	94	32,17	6,45	102	32,37	6,69	F(3;373)=13,56	F(1;373)=1,93	F(3;373)=0,54
	Üniversite	7	32,86	8,90	56	29,29	6,15	63	29,68	6,52	P=0,000*	P=0,166	P=0,649
	TOPLAM	117	37,92	7,96	264	33,71	7,37	381	35,01	7,79			

***P<0,05**

Tablo 11 incelendiğinde, babaların PARI puanları ile babaların yaşları arasında ve baba yaşı ile yerleşim biriminin ortak etkisine göre anlamlı bir fark yoktur (P>0.05). Yani, baba tutumları babaların yaşından etkilenmemektedir. Baba yaşı ve PARI'nın her üç alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki fark anlamsızdır (P>0,05), babanın aşırı koruyuculuk, demokratik/eşitlik ve katı/sert tutumlarının baba yaşından etkilenmediği görülmektedir.

Bu durumun, Tablo 2'de görüldüğü gibi örneklem olarak alınan babaların %54,6 gibi bir çoğunluğunun 30-38 yaş grubunda olması, daha küçük ve büyük yaş grubu babaların az olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir

Tablo 12'ye göre, annelerin PARI toplam puanları ile annelerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır { F(3;372)=8,43, P<0,001 }. Annelerin PARI toplam puanlarının yerleşim birimi ve annenin eğitim düzeyi faktörlerinin ortak etkisine göre anlamlı bir fark görülmemektedir (P>0,05). Demokratik/eşitlik alt boyutunda yerleşim birimi ve annenin eğitim düzeyinin ortak etkisinin anlamlı olduğu { F(3;373)=2,98, P<0,05 }, katı/sert disiplin boyutunda yerleşim biriminin anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir (P>0,05) .

PARI'nın her üç alt boyutunda da annelerin PARI puanı ile eğitim düzeyi arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (P<0,001). Scheffe Testi sonucuna göre; üniversite mezunu annelerin demokratik/eşitlik alt boyut puanları ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki annelerden daha yüksek, ilkokul mezunu annelerin aşırı koruyuculuk ve sert/katı disiplin boyutları puanları diğer eğitim düzeyindeki annelerden yüksektir. Bu durum, eğitim düzeyi yükseldikçe annelerin çocuklarına karşı demokratik tutumlarının arttığını, aşırı koruyuculuk ve sert/katı disiplin tutumlarının azaldığını göstermektedir.

Mızrakçı (1994) çalışmasında, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörleri ve bu faktörlerin hangi tutumlar üzerinde daha etkili olduğunu incelemiştir. Örneklem olarak 3-6 yaş çocuğa sahip 145 anne alınmış ve veri toplamada anket formu kullanılmıştır. Sonuçta, annelerin çocuk yetiştirme tutumu üzerinde en etkili faktörün annelerin eğitim düzeyi olduğunu belirlenmiştir.

Annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe demokratik yaklaşıma olan eğilimleri artmakta, geleneksel yaklaşım biçimi olarak kabul edilen otoriter tutum eğilimlerinin azalmakta olduğu gözlenmiştir (Mızrakçı,1994).

Eğitim sayesinde, kişilerin davranışlarında olumlu değişiklikler oluşmaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça annelerin tutumlarının istendik yönde değişikliğe uğradığı ve geleneksel tutumlardan daha az etkilendikleri düşünülmektedir. Ayrıca, eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin çocukları için daha iyi olacak durumları tespit etme ve uygulamada daha istekli oldukları, yeni fikirler ve uygulamaları kolay kabul ettikleri düşünülmektedir.

Ata (1987), annelerin 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet eğitimi konusundaki bilgi ve tutumlarını incelemiştir. Ankara il merkezindeki 9 anasınıfına devam eden çocukların anneleri örneklem olarak alınmıştır. Sonuçta, orta-lise eğitimli annelerin bilgileri, ilkokul eğitimli annelere göre daha iyi bulunmuştur. Orta-lise ve yüksek eğitimli annelerin bilgileri ve tutumları arasında fark olmayıp ilkokul ve yüksek eğitimli annelerin bilgileri arasında fark bulunmuştur. Orta-lise eğitimli annelerin, yüksek eğitimli annelerin cinsiyet eğitimi konusundaki bilgi ve tutumları arasındaki ilişki anlamlı bulunmuş; ilkokul eğitimli annelerin cinsiyet eğitimi konusundaki bilgi ve tutumları arasındaki ilişki anlamlı bulunmamıştır. Tüm annelerin konuyla ilgili bilgilerinin tutumlarından daha iyi olduğu bulunmuştur (Ata,1987).

Arı ve diğerleri (1995), çalışmalarında farklı ana-baba tutumlarının çocuktaki problem durumlarına etkisini araştırmışlardır. Veriler, 11 Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi ve buna bağlı bölgelerdeki 2642 anneden anket yoluyla toplanmıştır. Sonuçta, annelerin eğitim düzeyleri yükseldikçe, otoriter tutum oranının azaldığı, serbest ve demokrat tutum düzeyinin de arttığı görülmüştür. Yapılan çalışma bulguları, anne eğitiminin çocuk yetiştirme tutumu üzerinde ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur (Arı ve diğ., 1995).

Bu bulguların, araştırma bulgularını desteklediği görülmektedir.

Tablo 13. Baba PARI Puanlarının Eğitim Durumu ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	BABA EĞİTİM DURUMU	KIRSAL			KENT			TOPLAM			ANOVA TESTİ		
		N	X	S	N	X	S	N	X	S	Baba Eğitim	Yerleşim Birimi	B.E x Y.B
TOPLAM	İlkokul	46	119,78	15,46	32	118,47	12,85	78	119,24	14,37			
	Ortaokul	21	113,14	11,48	30	109,20	12,84	51	110,82	12,34			
	Lise	40	111,97	15,68	96	106,67	12,61	136	108,23	13,74	F(3,373)=20,57	F(1;373)=0,27	F(3;373)=1,81
	Üniversite	10	94,20	16,12	106	100,92	14,41	381	108,43	15,41	P=0,000*	P=0,601	P=0,143
	TOPLAM	117	113,70	16,33	264	106,08	14,41	381	108,43	15,41			
Aşırı Koruyuculuk	İlkokul	46	51,15	7,52	32	50,66	6,31	78	50,95	7,01			
	Ortaokul	21	49,14	5,31	30	45,73	7,00	51	47,14	6,53			
	Lise	10	47,62	8,54	96	45,23	6,80	136	45,93	7,40	F(3;373)=20,55	F(1;373)=0,34	F(3;373)=2,20
	Üniversite	40	37,30	8,26	106	41,32	7,97	116	40,97	8,04	P=0,000*	P=0,559	P=0,088
	TOPLAM	117	48,40	8,40	264	44,37	7,83	381	45,61	8,21			
Demokratik/ eşitlik boyutu	İlkokul	46	27,30	3,69	32	27,63	2,91	78	27,40	3,37			
	Ortaokul	21	27,67	3,73	30	28,03	3,61	51	27,88	3,63			
	Lise	40	28,10	3,33	96	28,42	3,74	136	28,32	3,62	F(3;373)=0,94	F(1;373)=0,16	F(3;373)=0,05
	Üniversite	10	28,20	3,94	106	28,02	3,05	116	28,03	3,11	P=0,420	P=0,688	P=0,983
	TOPLAM	117	27,72	3,57	264	28,11	3,36	381	27,99	3,43			
Katı/sert disiplin boyutu	İlkokul	46	41,33	8,60	32	40,28	8,51	78	40,90	8,52			
	Ortaokul	21	36,33	6,94	30	35,43	5,50	51	35,80	6,08			
	Lise	40	36,25	8,03	96	33,02	5,78	136	33,97	6,66	F(3;373)=22,39	F(1;373)=0,39	F(3;373)=1,87
	Üniversite	10	28,70	5,91	106	31,58	6,46	116	31,34	6,44	P=0,000*	P=0,531	P=0,134
	TOPLAM	117	37,62	8,64	264	33,60	6,94	381	34,83	7,72			

***P<0,001**

Tablo 13' göre; baba PARI toplam puanları ve alt boyut puanları ile yerleşim birimi arasındaki farkın anlamsız olduğu görülmektedir (P>0,05). Baba toplam PARI puanları ile babaların eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır {F(3;373)=20,57, P<0,001 }. Alt boyut puanlarına bakıldığında, babanın eğitim düzeyinin PARI'nın aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin boyutlarındaki etkisi anlamlı bulunmuş (P<0,001), demokratik/eşitlik boyutundaki etkisi ise anlamsız bulunmuştur (P>0,05). Yani, babaların eğitim düzeyi aşırı koruyucu ve katı disiplin tutumlarını etkilerken, demokratik tutumlarının eğitim düzeyinden bağımsız olduğu görülmektedir.

Sceheffe Testi'ne göre; kırsalda ve kentte, ilkokul mezunu babaların PARI puanlarının aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin boyutlarında, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olanlara göre daha yüksek, lise ve üniversite mezunu babaların PARI puanlarının demokratik/eşitlik boyutunda ilkokul ve ortaokul mezunu babalara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani, babaların eğitim düzeyi yükseldikçe koruyucu ve katı disiplin tutumları azalmakta ve demokratik tutumları artmaktadır.

Babaların demokratik tutumlarının eğitim düzeyinden anlamlı düzeyde etkilenmemesi, toplumdaki geleneksek aile yapısında babanın otorite olarak görülmesi ve babalarda tutumların daha güç değişiyor olmasını düşündürmektedir.

İnceoğlu, Erkman ve Aytar (1986), çalışmalarında yurt dışından kesin dönüş yapan ana-babaların aile yaşamı ve çocuk yetiştirme tutumu açısından Türkiye'deki ana-babalarla karşılaştırmışlardır. Sonuç olarak, Türkiye'de yaşayan eğitim düzeyi yüksek olan ana-babaların yurtdışında yaşamış ve Türkiye'ye yerleşmiş, eğitim düzeyi düşük ana-babalardan daha fazla demokratik tutumu, daha az baskıcı tutumu benimsemiş oldukları bulunmuştur (Akt.: Özeri,1995:65).

Özcan (1996) , çalışmasında ilkokul beşinci sınıf öğrencilerinin özgüvenleri, akademik başarıları ve anne-baba tutumları arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlamıştır. 426 öğrenci örneklem olarak alınmıştır. Özgüveni ölçmek için Piers Haris WİFAM ölçeği, anne baba tutumlarını belirlemek için PARI kullanılmıştır. Akademik başarı, özgüven ve anne-baba tutumları temel sürekli değişkenler,

demografik özellikler ise süreksiz değişkenler olarak alınmıştır. Anne ve baba öğrenim düzeyi arttıkça çocukta akademik başarının arttığı, aşırı koruyuculuk, ev kadınlığını reddetme, karı-koca geçimsizliği, baskı disipline dayalı anne-baba tutumlarının azaldığı gözlenmiştir. Eğitim seviyesi yüksek olan annelerin çocuklarını daha az korumakta olduğu, çocuklara daha az baskı-disiplin uyguladığı bulunmuştur. Demokratik davranmaya yönelik anne-baba tutumlarının ise, anne eğitim düzeyi ile ilişkisi anlamlı bulunmamıştır. Babanın öğrenim düzeyi arttıkça mutluluk-doyuma ilişkin özgüven puanlarında artış gözlenmiştir (Özcan,1996).

Er Gazeloğlu (2000), 300 ilkokul 4. sınıf öğrencisini örneklem aldığı çalışmasında, çocukların psiko-sosyal gelişimlerine anne-baba tutumlarının etkisini incelemiştir. Veri toplama aracı olarak Başaran tarafından geliştirilen "Psiko-sosyal Gelişim Ölçeği" ve Polat tarafından geliştirilen "Ana-Baba Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Anne-babanın eğitim düzeyi yükseldikçe demokratik tutum uygulama oranlarının arttığı bulunmuştur. Anne-babanın eğitim düzeyi arttıkça çocukların psiko-sosyal gelişim ölçeğinde başarılı olma oranlarının da arttığı bulunmuştur (Er Gazeloğlu, 2000).

Şendoğdu (2000), anaokuluna devam eden 5-6 yaş çocuklarının anne-babalarını algılamaları ile anne-babaların kendi tutumlarını algılamaları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 80 kız, 70 erkek olmak üzere 150 çocuk örneklem olarak alınmıştır. Örneklem alt, orta ve üste sosyo ekonomik düzeydeki üç okuldan 50'şer çocuk olarak seçilmiştir. Veri toplamada, bir bilgi formu, aile tutumları testi (Family Attitudes Test) ve bir tutum ölçeği (PARI) kullanılmıştır. Anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça aşırı koruyuculuk düzeyinde azalma olduğu saptanmıştır. Aşırı koruyucu annelik boyutu ile babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişki önemli bulunmuştur. Anne ve babaların eğitim düzeyi düştükçe daha fazla baskı-disiplin boyutunu benimsemekte oldukları görülmüştür (Şendoğdu,2000).

Bu bulguların, eğitim düzeyi arttıkça anne-babaların demokratik tutumunun arttığı, aşırı koruyucu ve sert/katı disiplin tutumunun azaldığı şeklindeki araştırma bulgularını desteklediği görülmektedir.

Tablo 14. Kentte Yaşayan Annelerin Meslekleriyle PARI Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları

PARI	ANNE MESLEĞİ	N	X	S	ANOVA TESTİ Gruplar Arası
TOPLAM	Ev Hanımı	201	108,36	15,06	F(3;249)=3,76 P= 0,011*
	Serbest	16	104,00	15,09	
	Memur	10	99,80	13,71	
	Profesyonel m.	26	99,54	12,60	
	TOPLAM	253	106,84	15,03	
Aşırı Kor. boyutu	Ev Hanımı	201	45,34	8,57	F(3;349)=4,05 P= 0,008*
	Serbest	16	41,25	8,58	
	Memur	10	40,00	7,37	
	Profesyonel m.	26	40,77	8,01	
	TOPLAM	253	44,40	8,63	
Demokrat./ eşitlik boyutu	Ev Hanımı	202	28,44	3,49	F(3;250)=2,79 P=0,041*
	Serbest	16	30,00	3,50	
	Memur	10	28,70	3,43	
	Profesyonel m.	26	30,23	3,27	
	TOPLAM	254	28,73	3,51	
Katı/sert disiplin boyutu	Ev Hanımı	202	34,67	7,25	F(3;250)=6,39 P=0,000*
	Serbest	16	32,75	7,62	
	Memur	10	31,10	5,93	
	Profesyonel m.	26	28,54	5,62	
	TOPLAM	254	33,78	7,31	

*P<0,05

Tablo 14'e bakıldığında, kentte yaşayan annelerin PARI toplam puanları anne mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir {F(3;249)=3,76, P<0,05 }. Ev hanımı olan annelerin PARI toplam puanları (X= 108,36) profesyonel bir meslekte (öğretmen, dr. vb) çalışan annelere göre (X=99,54) daha yüksektir.

Kentte yaşayan annelerin çocuklarına karşı tutumları PARI'nın her üç alt boyutunda da annelerin mesleklerine bağlı olarak anlamlı bir fark göstermektedir (P <0,05). Scheffe Testi'ne göre; profesyonel meslekte çalışan annelerin ev hanımı olanlardan daha fazla demokratik tutuma sahip oldukları, ev hanımı olan annelerin ise profesyonel bir işte çalışanlardan daha fazla katı/sert disiplin ve aşırı koruyuculuk tutumuna sahip oldukları bulunmuştur.

Bu sonuçlar, öğretmen, doktor vb. profesyonel bir işte çalışan annelerin aynı zamanda eğitim düzeylerinin de yüksek olması, çeşitli nitelikteki insanlarla sosyal

etkileşimde bulunmalarının tutumlarının değişmesinde etkili olabileceğini, çocuklarının bakımıyla başka kişiler ya da kurumların ilgilenmiyor olması ve çocuklarıyla geçirdikleri kısa sürede daha uyumlu ilişkiler içinde olma çabalarının artmasından kaynaklandığını düşündürmektedir.

Aydın ve Tuncer (1978), anneleri sürekli çalışan ilkokul çağındaki çocuklar ile anneleri ev kadını olan aynı yaş ve sınıftan çocuk arasında davranışsal ve duygusal sorunların görülmesi durumlarını incelemişlerdir. 63 ilkokul 3. sınıf öğrencisi örneklem alınmış ve 63 öğrenci ise kontrol grubunu oluşturmuştur. Veriler anne ve öğretmenden elde edilmiştir. Araştırma sonucunda çalışan ve çalışmayan annelerin çocuklarında davranışsal ve duygusal problemler açısından bazı farklılıklar görülmesine rağmen bu farklılıklar çok belirgin bulunmamıştır (Akt.:Öğretir,1999).

Ömeroğlu (1996), yaptığı çalışma sonucunda, ev hanımı olan annelerin meslek sahibi olan annelere göre daha koruyucu ve baskıcı tutuma sahip olduklarını belirlemiştir. Ev işlerinden arta kalan zamanda çocuğu ile meşgul olan annelerin, meşgul olmayan annelere göre daha demokratik tutuma sahip oldukları, çocuğu ile meşgul olma süresine göre anne tutumlarının farklılaştığı, çocukla meşgul olma sürecinin demokratik tutumla doğru ve diğer tutumlarla ters orantı olduğu bulunmuştur (Ömeroğlu, 1996).

Şendoğdu(2000), çalışmasında aşırı koruyucu annelik boyutu ile annenin mesleği arasındaki ilişkinin önemli olduğunu belirlemiştir. Aşırı koruyucu annelik boyutunda ilk sırada işçi ve memur olan anneler, ikinci sırada ise emekli ve ev hanımı olan annelerin yer aldığı belirlenmiştir. Baskı – disiplin boyutunu benimseyen anneler arasında ilk sırada işçi ve memur olan anneler, ikinci sırada emekli olanların yer aldığı görülmüştür (Şendoğdu,2000). Yapılan çalışmaların, araştırma bulgularını desteklediği görülmektedir.

Kırsalda yaşayan annelerin %95,7'sinin ev hanımı olması nedeniyle meslekleriyle tutumları arasındaki ilişki analizi yapılmamıştır (Tablo 4).

Tablo 15. Kentte Yaşayan Babaların Meslekleriyle PARI Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları

PARI	BABA MESLEĞİ	N	X	S	ANOVA TESTİ Gruplar Arası
TOPLAM	Serbest	102	109,91	14,53	F(3;260)=8,95 P=0,000*
	Memur	39	106,85	15,05	
	Profesyonel	67	98,84	12,98	
	İşçi	56	107,23	12,37	
	TOPLAM	264	106,08	14,40	
Aşırı Koruyuculuk Boyutu	Serbest	102	46,26	7,39	F(3;260)=8,78 P=0,000*
	Memur	39	45,41	7,76	
	Profesyonel	67	40,40	7,74	
	İşçi	56	44,96	7,20	
	TOPLAM	264	44,36	7,82	
Demokratik/ eşitlik boyutu	Serbest	102	28,40	3,60	F(3;260)=0,62 P=0,603
	Memur	39	27,59	3,40	
	Profesyonel	67	28,10	3,12	
	İşçi	56	27,93	3,16	
	TOPLAM	264	28,11	3,36	
Katı/sert disiplin Boyutu	Serbest	102	35,25	7,46	F(3,260)=7,63 P=0,000*
	Memur	39	33,85	7,35	
	Profesyonel	67	30,33	5,67	
	İşçi	56	34,34	5,77	
	TOPLAM	264	33,60	6,94	

***P<0,001**

Tablo 15'e göre, kentte yaşayan babaların PARI toplam puanları babanın mesleğine göre anlamlı bir fark göstermektedir {F(3;260)=8,95 , P<0,001}. Serbest meslekte çalışan babaların PARI toplam puanları (X=109,91) profesyonel bir meslekte çalışan babalara göre (X=98,84) daha yüksektir. PARI alt boyut puanlarına bakıldığında, kentte yaşayan babaların mesleklerine bağlı olarak aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin boyutu puanları arasındaki farkın anlamlı (P<0,001), demokratik/eşitlik boyutu puanları arasındaki farkın anlamsız olduğu görülmektedir (P>0,05). Scheffe Testi'ne göre; profesyonel bir meslekte çalışan babaların tutumlarının diğer meslek gruplarına göre daha az koruyucu ve daha az katı/sert disiplinli olduğu görülmektedir.

Bu sonuç, avukat, öğretmen, doktor vb. profesyonel meslek grubunda olan babaların eğitim düzeylerinin de yüksek olması, sosyal etkileşimlerinin daha fazla olmasından kaynaklandığını düşündürmektedir.

Tablo 16. Kırsalda Yaşayan Babaların Meslekleriyle PARI Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları

PARI	BABA MESLEĞİ	N	X	S	ANOVA TESTİ
					Gruplar Arası
TOPLAM	Serbest	45	114,20	16,61	F(3;113)=4,07 P=0,009*
	Memur	15	102,13	15,85	
	İşçi	48	115,04	14,39	
	Çiftçi	9	123,78	17,80	
	TOPLAM	117	113,74	16,33	
Aşırı Koruyucul uk boyutu	Serbest	45	48,27	8,77	F(3;113)=4,03 P=0,009*
	Memur	15	42,27	7,58	
	İşçi	48	49,69	7,65	
	Çiftçi	9	52,44	7,50	
	TOPLAM	117	48,40	8,40	
Demokrati k/ eşitlik boyutu	Serbest	45	27,33	3,41	F(3;113)=1,70 P=0,171
	Memur	15	29,27	3,93	
	İşçi	48	27,88	3,60	
	Çiftçi	9	26,22	3,11	
	TOPLAM	117	27,72	3,57	
Katı/sert disiplin boyutu	Serbest	45	38,60	8,30	F(3,113)=6,58 P=0,000*
	Memur	15	30,60	7,23	
	İşçi	48	37,48	7,80	
	Çiftçi	9	45,11	9,62	
	TOPLAM	117	37,62	8,63	

*P<0, 01

Tablo 16'ya göre; kırsalda yaşayan babaların PARI toplam puanları babaların mesleğine göre anlamlı bir fark göstermektedir {F(3;113)=4,07 , P<0, 01}. Çiftçi olan babaların PARI toplam puanları (X=123,78), memur olan babaların aynı puanından (X=102,13) daha yüksektir. Kırsalda yaşayan babaların meslekleriyle aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin tutumları arasındaki fark anlamlı (P<0, 01), demokratik/eşitlik boyutu arasındaki fark anlamsızdır (P>0, 01). Yani kırsaldaki babaların demokratik tutumları mesleklerinden etkilenmemektedir. Scheffe Testi'ne göre; çiftçilikle uğraşan babaların çocuklarına karşı tutumlarının memur olan babalara göre daha koruyucu, daha az demokratik olduğu; serbest meslekte çalışan babaların diğer meslek grubundaki babalara göre daha katı/sert disiplinli olduğu görülmektedir.

Bu sonucun, çiftçilikle uğraşan babaların diğer meslek veya işlerde çalışan babalara göre eğitim düzeylerinin daha düşük olabileceği, çalışma koşullarının daha yorucu olması nedeniyle çocuklarıyla iletişimlerinin daha az olması ve ailede geleneksel yapının geçerliliğini koruyor olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 17. Anne PARI Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	CİNSİYET	KIRSAL			KENT			TOPLAM			ANOVA TESTİ		
		N	X	S	N	X	S	N	X	S	Cinsiyet	Yerleşim Birimi	C x Y.B
TOPLAM	Erkek	59	115,29	16,11	131	107,11	14,78	190	109,65	15,63			
	Kız	58	115,72	13,86	132	106,32	15,74	190	109,19	15,72	F(1;376)=0,01	F(1;376)=27,10	F(1;376)=0,13
	TOPLAM	117	115,50	14,98	263	106,71	15,25	380	109,42	15,68	P=0,717	P=0,000*	P=0,717
Aşırı Koruyucu Tutum	Erkek	59	48,97	8,56	131	44,70	8,74	190	46,03	8,88			
	Kız	58	49,67	7,02	132	44,01	8,75	190	45,74	8,65	F(1;376)=0,00	F(1;376)=27,78	F(1;376)=0,55
	TOPLAM	117	49,32	7,81	263	44,35	8,73	380	45,88	8,75	P=0,995	P=0,000*	P=0,457
Demokratik/ Eşitlik Boyutu	Erkek	59	28,90	3,28	132	28,63	3,22	191	28,71	3,23			
	Kız	58	27,62	3,66	132	28,82	3,74	190	28,45	3,75	F(1;377)=1,97	F(1;377)=1,43	F(1;377)=3,59
	TOPLAM	117	28,26	3,52	264	28,72	3,48	381	28,58	3,50	P=0,161	P=0,231	P=0,059
Katı/Sert Disiplin Boyutu	Erkek	59	37,42	8,13	132	33,93	7,15	191	35,01	7,62			
	Kız	58	38,43	7,83	132	33,49	7,59	190	35,00	7,98	F(1;377)=0,11	F(1;377)=25,15	F(1;377)=0,74
	TOPLAM	117	37,92	7,96	264	33,71	7,39	381	35,01	7,79	P=0,736	P=0,000*	P=0,371

***P<0,001**

Tablo 17'de annelerin yerleşim birimi ve çocuğun cinsiyetine göre varyans analizi sonuçları verilmiştir. Annelerin PARI toplam puanı ve alt boyut puanları arasında çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark yoktur (P>0.05). Bu durum anne tutumlarının çocuğun cinsiyetinden etkilenmediğini göstermektedir.

Bu bulgu, annelerin çocuklarının cinsiyeti ne olursa olsun tutarlı bir tutum sergilediklerini ve çocukları arasında cinsiyet ayırımı yapmadıklarını düşündürmektedir.

Fincham ve arkadaşları (1998), çalışmalarında, ebeveyn-çocuk ilişkilerinde çocukların özelliklerinin ebeveyn davranışlarına etkilerini incelemişlerdir. Örneklem grubuna alınan 10-12 yaşlarındaki 116 kız ve 116 erkek çocuk verilen anketi doldurmuş ve ebeveynleri ile etkileşimleri esnasında gözlenmişlerdir. Araştırma sonucunda, çocuğun özelliklerinin ebeveyn davranışı ve çocuk-ebeveyn uyuşmazlığına etkileri rapor edilmiştir. Özellikle çocuğun cinsiyetinin ebeveyn-çocuk ilişkisini etkilediği, depresyon durumlarının etkili olduğu ve çocukların aile süreçlerini algılamalarının önemli olduğu vurgulanmıştır (Fincham ve diğ.,1998481-493).

Kılıçaslan (2001), araştırmasında aile fonksiyonlarının ve algılanan farklılaşmış ebeveyn yaklaşımlarının kardeş ilişkileri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Veri toplamada Kardeş İlişkileri Anketi, Farklı Deneyimlere Dayanan Kardeş İlişkileri Envanteri, Aile Değerlendirme Ölçeği, Kişisel Bilgi Formu ve Tarama Anketi kullanılmıştır. Örneklem olarak 127 öğrenci ve büyük kardeşleri ile anneleri olarak belirlenmiştir. Anneler tarafından Aile Değerlendirme Ölçeğinin boyutlarının algılanmasında kardeşlerin cinsiyetlerine göre farklılığa rastlanmıştır. Küçük çocuğu kız olan annelerin, küçük çocuğu erkek olan annelere göre aile içinde iletişim, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme boyutlarını daha sağlıksız buldukları belirlenmiştir (Kılıçaslan,2001).

Bu sonuçlar, araştırma bulgularına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 18. Baba PARI Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	CİNSİYET	KIRSAL			KENT			TOPLAM			ANOVA TESTİ		
		N	X	S	N	X	S	N	X	S	Cinsiyet	Yerleşim Birimi	C x Y.B
TOPLAM	Erkek	59	112,68	18,55	132	106,30	14,11	191	108,27	15,84			
	Kız	58	114,81	13,80	132	105,86	14,75	190	108,59	15,01	F(1;377)=0,25	F(1,377)=21,02	F(1;377)=0,58
	TOPLAM	117	113,74	16,33	264	106,08	14,41	381	108,43	15,41	P=0,611	P=0,000*	P=0,444
Aşırı Koruyucu Tutum	Erkek	59	47,51	9,64	132	44,55	7,40	191	45,47	8,25			
	Kız	58	49,31	6,88	132	44,20	8,25	190	45,76	8,19	F(1;377)=0,66	F(1;377)=20,56	F(1;377)=1,47
	TOPLAM	117	48,40	8,40	264	44,37	7,83	381	45,61	8,21	P=0,417	P=0,000*	P=0,226
Demokratik/ Eşitlik Boyutu	Erkek	59	28,37	3,57	132	27,98	3,41	191	28,10	3,46			
	Kız	58	27,05	3,48	132	28,23	3,31	190	27,87	3,40	F(1;377)=1,96	F(1,377)=1,07	F(1;377)=4,33
	TOPLAM	117	27,72	3,57	264	28,11	3,36	381	27,99	3,43	P=0,162	P=0,300	P=0,038*
Katı/Sert Disiplin Boyutu	Erkek	59	36,80	8,90	132	33,77	6,91	191	34,70	7,68			
	Kız	58	38,45	8,36	132	33,43	7,00	190	34,96	7,77	F(1;377)=0,62	F(1;377)=23,29	F(1;377)=1,41
	TOPLAM	117	37,62	8,64	264	33,60	6,94	381	34,83	7,72	P=0,430	P=0,000*	P=0,235

*P<0,001

Tablo 18'e göre; babaların PARI toplam puanları arasında çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark yoktur (P>0.05). Babaların PARI toplam puanlarının yerleşim birimi ve çocuğun cinsiyet faktörlerinin ortak etkisine göre de anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (P>0.05). Yalnızca demokratik/eşitlik alt boyutunda yerleşim birimi ve çocuğun cinsiyeti ortak etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur {F(1;377)=4,33, P<0,05}. Bu durum, baba tutumlarının çocuğun cinsiyetinden anlamlı ölçüde etkilenmediğini göstermektedir. Fakat, babaların erkek çocuklarına kız çocuklarından daha demokratik tutum sergiledikleri, bu durumun kırsaldaki babalarda daha belirgin olduğu görülmektedir.

Bu sonuç, babaların çocuklarına karşı özellikle demokratik/eşitlik tutumunda kendi cinsiyetinden olan çocuğun lehine davrandıklarını göstermektedir. Bu durum, toplumda erkek çocuğa verilen değerin babaların anlayışına da yansıdığını düşündürebilir.

İldeş (1990), 3-6 yaş çocukların anne-babalarının cinsellik ve cinsel eğitim konusundaki inanış ve uygulamaları ile çocukların cinselliğe ilişkin meraklarına karşı genel tutum, davranış ve tepkilerini incelemiştir. 330 anne ve babaya anket formu uygulanmış ve sonuçta, anne ve babaların kız çocuklarına oranla erkek çocuklarına cinsel eğitim verilmesinin gereğine daha çok inandıkları saptanmıştır. Çocukların cinsiyetlerinin anne ve babaların cevaplarını etkilediği görülmüştür. Kız çocuklarının erkek çocuklardan daha fazla anne baba yatağında yatma alışkanlığı olduğu, bu durumda anne babaların gösterdikleri tepkinin çocukların cinsiyetlerine göre farklılaştığı saptanmıştır. Annelerin gösterdikleri tepki ve tutumlarla babaların gösterdikleri arasında farklılıkların olduğu saptanan araştırmada, çocuğun cinsiyetinin de ana-babaların tepki ve tutumlarını etkilediği ancak, annelerin tepkilerinin her iki cins çocuk için de daha esnek olduğu belirlenmiştir (İldeş,1990).

Argun (1995), çalışmasında anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının ortaokul öğrencilerinin denetim odağı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Örneklem olarak ortaokul 2. sınıfa giden 250 öğrenci ve onların anne-babaları alınmıştır. Anne-baba tutumları ile çocukların cinsiyetleri ve yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı gözlenmiştir. Araştırma bulguları, anne-babaları

tarafından şefkat gören, davranışları ödüllendirilen, memnun edilen, bağımsız davranışları desteklenen ve tutarlı disiplin uygulanan çocukların diğerlerine göre daha çok içsel denetimli olduklarını göstermiştir. Babanın aşırı annelik boyutunu algılayışı ve annenin aşırı annelik boyutu ile çocuklarının cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Demokratik tutum ve eşitlik tanıma boyutu, baskı ve disiplin boyutu ile çocukların cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı, kız çocuğu olan annelerin erkek çocuğu olan annelere göre demokratik tutumu daha çok benimsedikleri ve erkek çocuk annelerine göre çocuklarına daha fazla baskı ve disiplin uyguladıkları görülmüştür. Erkek çocuğu olan babaların kız çocuğu olan babalara göre daha çok demokratik davrandıkları, daha çok baskıcı ve katı disiplin yanlısı oldukları görülmüştür. Çocuklarına daha az baskı uygulayan ve onları daha az cezalandıran babaların çocuklarının daha çok içsel denetimli oldukları bulunmuştur. (Argun,1995).

Bu bulguların araştırma bulgusunu desteklediği görülmektedir.

Tablo 19. Anne PARI Puanlarının Çocuğun Doğuş Sırası ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	DOĞUŞ SIRASI	KIRSAL			KENT			TOPLAM			ANOVA TESİT		
		N	X	S	N	X	S	N	X	S	Doğuş Sırası	Yerleşim Birimi	D.S x Y. B
TOPLAM	1	62	114,02	14,46	148	106,05	14,78	210	108,40	15,10	F(2;374)=3,88 P=0,021*	F(1;374)=14,49 P=0,000*	F(2;374)=0,14 P=0,868
	2	27	114,70	14,80	93	106,10	15,40	120	108,03	15,63			
	3 ve üstü	28	119,57	16,04	22	113,77	16,58	50	117,02	16,37			
	TOPLAM	117	115,50	14,98	263	106,71	15,25	380	109,42	15,68			
Aşırı Koruyuculuk boyutu	1	62	48,60	7,86	148	43,64	8,75	210	45,10	8,78	F(2;374)3,75 P=0,024*	F(1;374)=14,36 P=0,000*	F(2;374)=0,20 P=0,818
	2	27	48,70	7,20	93	44,60	8,42	120	45,53	8,31			
	3 ve üstü	28	51,50	8,11	22	48,14	9,29	50	50,02	8,72			
	TOPLAM	117	49,32	7,81	263	44,35	8,73	380	45,88	8,75			
Demokratik/ eşitlik boyutu	1	62	28,76	3,45	148	28,91	3,42	210	28,87	3,42	F2;375)=1,61 P=0,200	F(1;375)=1,69 P=0,192	F(2;375)=0,31 P=0,729
	2	27	27,78	3,14	93	28,46	3,71	120	28,31	3,59			
	3 ve üstü	28	27,64	3,96	23	28,57	3,01	51	28,06	3,56			
	TOPLAM	117	28,26	3,52	264	28,72	3,48	381	28,58	3,50			
Katı/sert disiplin boyutu	1	62	36,66	7,38	148	33,50	7,18	210	34,43	7,37	F2;375)=5,82 P=0,003*	F(1;375)=14,35 P=0,000*	F(2;375)=0,66 P=0,516
	2	27	38,22	7,77	93	33,03	7,20	120	34,20	7,62			
	3 ve üstü	28	40,43	9,00	23	37,83	8,21	51	39,25	8,66			
	TOPLAM	117	37,92	7,96	264	33,71	7,37	381	35,01	7,79			

***P<0,05**

Tablo 19'da görüldüğü gibi, 5-6 yaş grubu çocuğu 3. ve daha sonraki sırada olan annelerin PARI toplam puanları (X=117,02), 1. sırada (X=108,40) ve 2. sırada (X=108,03) olan annelerin aynı puanından daha yüksektir. Annelerin PARI toplam puanları ile çocuğun doğuş sırası arasındaki fark anlamlı bulunmuştur {F(2;374)=3,88, P<0.05}. Yani, anne tutumları çocuğun doğuş sırasından etkilenmektedir.

Annelerin demokratik tutumunun çocuğun doğuş sırasına göre değişmediği, aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin boyutlarından aldıkları puanların anlamlı olduğu görülmektedir (P<0,05). Scheffe Testi'ne göre; 3. ve daha sonraki sırada doğan çocuklara karşı annelerin tutumlarının 1. ve 2. sırada doğan çocuklara göre daha koruyucu ve daha katı/sert disiplinli olduğu görülmektedir.

Annelerin yaşı, bilgi ve tecrübelerinin artması, 3. çocuğun son çocuk olarak görülmesi ve bu nedenle çocuğa gösterilen ilgi ve beklentilerin farklı olabileceği, bu beklentilerin gerçekleşmesi için ise daha katı/sert tutumlara neden olabileceği, genel olarak ilk çocuklara olan ilginin diğerlerine göre farklılık göstermesi olarak düşünülmektedir. 3. veya daha sonraki sırada doğan çocuğun son çocuk ve evin küçük çocuğu olarak düşünülmesi koruyuculuk tutumunu artırırken, çocuk sayısının da artmasıyla birlikte annenin sabır düzeyinin azalması katı/sert tutumun nedeni olarak izah edilebilir.

Mangır ve arkadaşları (1995), ilkokul 5. sınıfa devam eden 10-11 yaşları arasındaki fiziksel yönden istismar edilen ve edilmeyen çocukların ana-baba tutumlarını algılayış şekillerini incelemişlerdir. Örneklem olarak alt ve üst sosyo ekonomik düzeyden 715 çocuk alınmış, deneklere Brofensrenner Ana-Baba Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Sonuç olarak, çocuğu doğuş sırası ile fiziksel istismar edilme durumları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemişlerdir. İlk çocukların fiziksel istismara daha fazla maruz kaldıkları, en az istismara u ğrayan çocukların ise ortanca çocuklar olduğu gözlenmiştir (Mangır ve diğ.,1995:81-98). Bu bulgu araştırma bulgusuna göre farklılık göstermektedir.

Tablo 20. Baba PARI Puanlarının Çocuğun Doğuş Sırası ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	DOĞUŞ SIRASI	KIRSAL			KENT			TOPLAM			ANOVA TESTİ		
		N	X	S	N	X	S	N	X	S	Doğuş Sırası	Yerleşim Birimi	D.S. x Y.B
TOPLAM	1	62	110,81	16,09	148	105,80	13,60	210	107,28	14,52			
	2	27	114,37	15,59	93	105,66	14,32	120	107,62	15,00	F2;375)=3,50	F(1;375)=16,81	F(2;375)=0,77
	3 ve üstü	28	119,61	16,47	23	109,61	19,36	51	115,10	18,35	P=0,031*	P=0,000*	P=0,462
	TOPLAM	117	113,74	16,33	264	106,08	14,41	381	108,43	15,41			
kor. Aşırı boyutu	1	62	47,02	8,72	148	44,07	7,56	210	44,94	8,01			
	2	27	48,78	7,88	93	44,44	7,85	120	45,42	8,03	F(2;375)=2,94	F(1;375)=15,86	F(2;375)=0,43
	3 ve üstü	28	51,11	7,72	23	46,09	9,43	51	48,84	8,81	P=0,054	P=0,000*	P=0,649
	TOPLAM	117	48,40	8,40	264	44,37	7,83	381	45,61	8,21			
Demokratik/ eşitlik boyutu	1	62	28,19	3,27	148	28,29	3,37	210	28,26	3,33			
	2	27	27,30	3,58	93	28,13	3,35	110	27,94	3,40	F(2;375)=2,95	F(1;375)=0,26	F(2;375)=0,48
	3 ve üstü	28	27,07	4,15	23	26,83	3,23	51	26,96	3,73	P=0,053	P=0,605	P=0,619
	TOPLAM	117	27,72	3,57	264	28,11	3,36	381	27,99	3,43			
Katı/sert disiplin boyutu	1	62	35,50	8,01	148	33,44	6,55	210	34,08	7,06			
	2	27	36,30	8,20	93	33,09	7,01	120	34,26	7,58	F(2;375)=7,44	F(1;375)=17,95	F(2;375)=1,45
	3 ve üstü	28	41,43	9,28	23	36,70	8,52	51	39,29	9,17	P=0,001*	P=0,000*	P=0,235
	TOPLAM	117	37,62	8,64	264	33,60	6,94	381	34,83	7,72			

***P<0,05**

Tablo 20'ye göre 5-6 yaş grubu çocuğu 3. ve daha sonraki sırada olan babaların PARI toplam puanları (X=115,10), 1. sırada (X=107,28) ve 2. sırada (X=107,62) olan babaların aynı puanından daha yüksektir. Baba PARI toplam puanları ile çocuğun doğuş sırası arasındaki fark anlamlı bulunmuştur {F(2;375)=3,50, P<0,05}. Yani, baba tutumları çocuğun doğuş sırasından etkilenmektedir.

Kırsal ya da kentte yaşayan babaların PARI'nın demokratik/eşitlik ve aşırı koruyuculuk alt boyut puanları ile çocuğun doğuş sırası arasındaki ilişkinin anlamsız olduğu (P>0.05}, katı/sert disiplin boyutu puanları ile çocuğun doğuş sırası arasındaki ilişki anlamlı olduğu görülmektedir {F (2;375)=7,44 , P<0,001 }. Scheffe Testi'ne göre; baba tutumlarının 3. ve daha sonraki sırada doğan çocuklara karşı 1. ve 2. sırada doğan çocuklara göre daha katı/sert disiplinli olduğu bulunmuştur.

Babaların yaşı, bilgi ve tecrübelerinin artmış olması ve ilk çocuklara karşı beklentilerin daha sonraki çocuklarda farklılıklar göstermesi söz konusu olabilir. Ayrıca, çocuk sayısının artması, önceki çocuklarda sergilenen tutumları sonucu istenmeyen davranış gözlenmesi ve aynı durumun 3. ve daha sonraki sırada doğan ve evin küçüğü olan çocukta da gözlenmemesi düşüncesiyle katı/sert disiplin uygulamalarının arttığı düşünülebilir.

Er Gazeloğlu (2000), çalışmasında üçten fazla kardeşe sahip olan çocukların anne-babalarının otoriter tutum uygulama oranlarının arttığı bulunmuştur. Ayrıca ortanca çocukların ilk ve son çocuklara göre anne ve babalarını daha fazla otoriter olarak algıladıkları bulunmuştur. Bir veya iki kardeşi olan çocuklar ve ilk çocuklar psiko-sosyal gelişim ölçeğinde daha başarılı olmuşlardır (Er Gazeloğlu,2000).

Kılıçaslan (2001), algılanan ebeveyn yaklaşımlarının kardeş ilişkileri üzerindeki etkilerini incelediği araştırmasında, küçük kardeşlerin annelerinin kendileri üzerinde daha yoğun bir baskı ve disiplin uyguladıklarını ifade ettiklerini belirlemiştir. Ailenin sosyo-ekonomik statüsünün, kardeş ilişkileri ve aile fonksiyonlarını algılamada etkili bir diğer faktör olduğu görülmüştür (Kılıçaslan,2001). Bu bulgunun araştırma bulgularını desteklediği görülmektedir.

Tablo 21. Anne PARI Puanlarının Çocuğun Kardeş Sayısı ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	KARDEŞ SAYISI	KIRSAL			KENT			TOPLAM			ANOVA TESTİ		
		N	X	S	N	X	S	N	X	S	Kardeş Sayısı	Yerleşim Birimi	K.S. x Y.B
TOPLAM	1	21	114,52	12,61	78	105,17	13,90	99	107,15	14,11	F(2;374)=2,93 P=0,055	F(1;374)=18,40 P=0,000*	F(2;374)=0,10 P=0,899
	2	60	114,03	15,61	148	106,34	15,34	208	108,56	15,77			
	3 ve üstü	36	118,53	15,08	37	111,43	16,97	73	114,93	16,35			
	TOPLAM	117	115,50	14,97	263	106,71	15,24	380	109,42	15,67			
Aşırı Koruyuculuk	1	21	50,05	7,71	78	42,96	8,40	99	44,46	8,72	F(2;374)=3,05 P=0,049*	F(1;374)=22,58 P=0,000*	F(2;374)=1,10 P=0,334
	2	60	47,93	7,94	148	44,45	8,71	208	45,46	8,62			
	3 ve üstü	36	51,19	7,37	37	46,89	9,11	73	49,01	8,52			
	TOPLAM	117	49,32	7,80	263	44,35	8,73	380	45,88	8,75			
Demokratik/ eşitlik boyutu	1	21	28,33	2,89	78	29,22	3,09	99	29,03	3,08	F(2;375)=2,55 P=0,079	F(1;375)=0,68 P=0,407	F(2;375)=0,33 P=0,714
	2	60	28,63	3,55	148	28,72	3,55	208	28,70	3,54			
	3 ve üstü	36	27,61	3,73	38	27,71	3,79	74	27,66	3,74			
	TOPLAM	117	28,26	3,51	264	28,72	3,48	381	28,58	3,49			
Katı/sert disiplin boyutu	1	21	36,14	5,23	78	32,99	6,24	99	33,66	6,15	F(2;375)=6,14 P=0,002*	F(1;375)=12,67 P=0,000*	F(2;375)=0,45 P=0,636
	2	60	37,47	8,36	148	33,17	7,43	208	34,41	7,93			
	3 ve üstü	36	39,72	8,42	38	37,32	8,34	74	38,49	8,41			
	TOPLAM	117	37,92	7,96	264	33,71	7,36	381	35,01	7,79			

*P<0,05

Tablo 21'e göre; annelerin toplam PARI puanı ile çocuğun kardeş sayısı arasındaki fark anlamsızdır (P>0.05}. Yani, anne tutumları çocuğun kardeş sayısından anlamlı ölçüde etkilenmemektedir. Alt boyut puanlarına bakıldığında; annelerin PARI aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin boyutu puanları ile çocuğun kardeş sayısı arasındaki farkın anlamlı olduğu (P<0,05), demokratik/eşitlik boyutu arasındaki farkın anlamsız olduğu (P>0,05) görülmektedir. Çocuk sayısı 3 ve daha fazla olan annelerin PARI toplam puanları (X=114,93), tek çocuğu olan (X=107,15) ve 2 çocuğu olan (X=108,56) annelerin aynı puanından daha yüksektir. Buna göre, 3 ve daha fazla çocuğu sahip annelerin tutumlarının 1 ve 2 çocuğu olanlara göre daha koruyucu ve daha katı/sert disiplinli olduğu, çocuğun kardeş sayısı arttıkça annelerin demokratik tutumlarının azaldığı söylenebilir.

Bu durum annelerin çocuk sayısının artmasıyla, çocuk bakımıyla ilgili sorumluluklarının artması ve bunun sonucunda çocukların her birine ayırdıkları zamanın azalması, sevgi ve ilgilerinde bölünme olması ve çocuklarına tahammüllerinin azalıyor olmasını düşündürmektedir.

Güneysu (1982), çalışmasında çocuk sayısı arttıkça çocuğa karşı sevgi göstermenin azaldığı, cezalandırmanın arttığını bulmuştur (Güneysu,1982).

Karadeniz (1994), demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarıyla çeşitli mesleki değerler arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışmada tarama modeli kullanılmış ve demografik değişkenlerin konuyla ilgisi araştırılmıştır. Lise son sınıfa devam eden 123 kız, 129 erkek öğrenci örneklem alınmıştır. Ailelerin çocuk sayısının fazla ve orta sosyo-ekonomik düzeyde oldukları gözlenmiştir. Anne-babanın demokratik tavırlarının çocuğun yeteneğini kullanma, yaratıcılık, yarışma, işbirliği, değişiklik ve liderlik gibi mesleki değerlerin gelişimiyle ilişkili olduğu saptanmıştır. Anne-babanın eğitim seviyeleri yükseldikçe daha çok demokratik tavır sergiledikleri ortaya konmuştur. Ayrıca az çocuklu ailelerin de demokratik tutum sergilemeye daha yatkın oldukları bulunmuştur (Karadeniz,1994).

Bu sonuçların, araştırma bulgularını desteklediği görülmektedir.

Tablo 22. Baba PARI Puanlarının Çocuğun Kardeş Sayısı ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	KARDEŞ SAYISI	KIRSAL			KENT			TOPLAM			ANOVA TESTİ		
		N	X	S	N	X	S	N	X	S	Kardeş Sayısı	Yerleşim Birimi	K.S. x Y.B.
TOPLAM	1	21	107,95	18,10	78	106,53	12,57	99	106,83	13,83	F(2;375)=3,07 P=0,047*	F(1;375)=11,37 P=0,001*	F(2;375)=1,46 P=0,232
	2	60	113,28	15,64	148	105,18	14,58	208	107,52	15,31			
	3 ve üstü	36	117,86	15,69	38	108,66	17,04	74	113,14	16,93			
	TOPLAM	117	113,74	16,33	264	106,08	14,40	381	108,43	15,41			
Aşırı Kor. boyutu	1	21	46,62	10,65	78	44,64	7,01	99	45,06	7,90	F(2;375)=2,10 P=0,123	F(1;375)=13,32 P=0,000*	F(2;375)=0,65 P=0,521
	2	60	47,77	8,04	148	43,96	8,04	208	45,06	8,20			
	3 ve üstü	36	50,50	7,26	38	45,45	8,59	74	47,91	8,31			
	TOPLAM	117	48,40	8,40	264	44,37	7,82	381	45,61	8,20			
Demokratik/ eşitlik boyutu	1	21	27,81	2,65	78	28,60	3,13	99	28,43	3,04	F(2;375)=2,01 P=0,135	F(1;375)=1,33 P=0,249	F(2;375)=1,31 P=0,269
	2	60	28,28	3,46	148	27,94	3,44	208	28,04	3,44			
	3 ve üstü	36	26,72	4,05	38	27,74	3,43	74	27,24	3,75			
	TOPLAM	117	27,72	3,57	264	28,11	3,36	381	27,99	3,42			
Katı/sert disiplin b.	1	21	33,52	7,42	78	33,28	5,76	99	33,33	6,11	F(2;375)=7,17 P=0,001*	F(1;375)=11,61 P=0,001*	F(2;375)=2,15 P=0,117
	2	60	37,23	8,30	148	33,28	7,02	208	34,42	7,61			
	3 ve üstü	36	40,64	8,94	38	35,47	8,53	74	37,99	9,05			
	TOPLAM	117	37,62	8,63	264	33,60	6,94	381	34,83	7,71			

***P<0,05**

Tablo 22'de görüldüğü gibi; babaların PARI toplam puanı ile çocuğun kardeş sayısı arasındaki fark anlamlıdır {F(2;375)=3,07, P<0,05}. Çocuk sayısı 3 ve daha fazla olan babaların PARI toplam puanları (X=113,14), tek çocuğu olan (X=106,83) ve 2 çocuğu olan (X=107,52) babaların aynı puanından daha yüksektir. Yani, baba tutumları çocuk sayısından etkilenmektedir. Alt boyut puanlarına bakıldığında, babaların PARI'nın katı/sert disiplin boyutu ile çocuğun kardeş sayısı arasındaki farkın anlamı olduğu {F(2;375)=7,17, P<0,001}; aşırı koruyuculuk boyutu ve demokratik/eşitlik boyutu puanları ile çocuğun kardeş sayısı arasındaki farkın anlamsız olduğu görülmektedir (P>0.05). Scheffe Testi'ne göre; 3 ve daha fazla kardeşe sahip çocukların babalarının tutumunun 1 ve 2 kardeşi olan çocukların babalarına göre daha katı/sert disiplinli olduğu ve çocuğun kardeş sayısı arttıkça babaların katı/sert disiplin tutumlarının arttığı görülmektedir.

Bu bulgu, babaların kendi yaşları ilerledikçe ve çocuk sayısı arttıkça tahammüllerinin azaldığı, istendik davranışları benimsetmede çocuklarına karşı daha sert tutum sergilediklerini düşündürmektedir. İlk çocuğun aile beklentisi doğrultusunda olması ve daha hoşgörülü davranılması, sonraki çocuklara ise ilgi ve sevgi gösterme oranlarının daha az olması şeklinde açıklanabilir.

Özcan (1996), çalışmasında ailedeki çocuk sayısı özelliğine göre akademik başarı ve anne-baba tutumlarının farklılıklar gösterdiğini bulmuştur. Çocuk sayısı arttıkça akademik başarının düşmekte ve anne-babaların daha fazla koruyucu tutum göstermekte oldukları bulunmuştur. Aynı durum baskı disipline dayalı anne-baba tutumlarında da gözlenmiş, ancak demokratik anne-baba tutumlarının ailedeki çocuk sayısına göre farklılaştığı dikkat çekmiştir (Özcan,1996).

Tablo 23. Anne PARI Puanlarının Ailedeki Diğer Bireyler ve Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	AİLEDE BAŞKA BİREY	KIRSAL			KENT			TOPLAM			ANOVA TESTİ		
		N	X	S	N	X	S	N	X	S	Diğer Bireyler	Yerleşim Birimi	D.B. x Y.B.
TOPLAM	Var	36	120,00	12,73	57	110,18	13,43	93	113,98	13,95			
	Yok	81	113,51	15,53	206	105,75	15,60	287	107,94	15,94	F(1;376)=8,43	F(1;376)=21,86	F(1;376)=0,30
	TOPLAM	117	115,50	14,98	263	106,71	15,25	380	109,42	15,68	P=0,004*	P=0,000*	P=0,582
Aşırı Kor. boyutu	Var	36	51,69	6,18	57	45,84	8,41	93	48,11	8,11			
	Yok	81	48,26	8,25	206	43,94	8,80	287	45,16	8,85	F(1;376)=6,43	F(1;376)=23,38	F(1;376)=0,53
	TOPLAM	117	49,32	7,81	263	44,35	8,73	380	45,88	8,75	P=0,001*	P=0,000*	P=0,486
Demokrat. / eşitlik b.	Var	36	27,94	3,26	57	28,96	3,11	93	28,57	3,19			
	Yok	81	28,41	3,64	207	28,66	3,59	288	28,59	3,60	F(1;377)=0,03	F(1;377)=2,10	F(1;377)=0,77
	TOPLAM	117	28,26	3,52	264	28,72	3,48	381	28,58	3,50	P=0,859	P=0,148	P=0,379
Katı/sert disiplin b.	Var	36	40,36	6,72	57	35,37	6,52	93	37,30	7,00			
	Yok	81	36,84	8,27	207	33,26	7,53	288	34,26	7,90	F(1;377)=9,06	F(1;377)=21,00	F(1;377)=0,56
	TOPLAM	117	37,92	7,96	264	33,71	7,37	381	35,01	7,79	P=0,003*	P=0,000*	P=0,452

*P<0, 01

Tablo 23'te görüldüğü gibi; annelerin PARI toplam puanları ile ailedeki diğer bireylerin varlığı arasında anlamlı bir fark vardır {F(1;376)=8,43, P<0, 01}. Ailede birlikte yaşanılan başka bireylerin olduğu annelerin toplam PARI puanları (X=113,98), ailede başka bireylerin bulunmadığı annelerin aynı puanından (X=107,94) daha yüksektir. Alt boyut puanlarına bakıldığında, demokratik/eşitlik boyutu ile annelerin aldıkları puanlar arası fark anlamsız (P>0,05), ailede başka bireylerin varlığı ile annelerin aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin boyutları puanları arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur (P<0, 01). Diğer bir deyişle, ailede başka bireylerin varlığı durumunda annelerin aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin tutumlarının arttığı görülmektedir.

Bu bulgu, ailede birlikte yaşanılan diğer bireylerin çocuğun bakımında rol almaları ve çocuğun bakımı ve eğitimi konularında anne tutumlarını etkilediklerini düşündürmektedir. Özellikle ailedeki büyükanne ve büyükbabaların çocuklara aşırı hoşgörülü tutumlarının neden olduğu olumsuz davranışların önlenmesinde annenin katı/sert tutumu benimsemiş olduğu, ayrıca annenin ailedeki diğer kişiye karşı olumsuz tepkilerin çocuğa yansıtılmakta olduğu düşünülebilir.

Aktaş (1995), çalışan annelerin karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla 163 anneyi örneklem aldığı ve anket formu kullandığı çalışmada, annenin işte olduğu saatlerde çocukların bakıcı, büyükanne veya bir okulöncesi eğitim kurumuna bırakıldığı göz önünde bulundurmuştur. Çalışan annelerce, çocuğun ilgi ve sevgi ihtiyacının karşılanması açısından büyükanneye bırakılması uygun bir çözüm yolu olarak görülmekle birlikte, büyükannelerin geleneksel çocuk bakım ve yetiştirme yöntemleri ile anne-babanın çocuk eğitimi ve dolayısıyla disiplini konusundaki farklı tutumları nedeniyle aynı görüşü paylaşmamaları sonucunda bazı problemlerin ortaya çıktığı vurgulanmıştır (Aktaş,1995).

Tablo 24. Baba PARI Puanlarının Yerleşim Birimi ve Ailedeki Diğer Bireylere Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	AİLEDE BAŞKA BİREY	KIRSAL			KENT			TOPLAM			ANOVA TESTİ		
		N	X	S	N	X	S	N	X	S	Diğer Bireyler	Yerleşim Birimi	D.B. x Y. B.
TOPLAM	Var	36	118,36	13,78	57	108,49	14,51	93	112,31	14,96			
	Yok	81	11,68	17,02	207	105,42	14,34	288	107,18	15,37	F(1;377)=6,83	F(1;377)=18,69	F(1;377)=0,93
	TOPLAM	117	113,74	16,33	264	106,08	14,41	381	108,43	15,41	P=0,009*	P=0,000*	P=0,334
Aşırı Kor. boyutu	Var	36	51,39	6,52	57	45,58	8,28	93	47,83	8,12			
	Yok	81	47,07	8,83	207	44,04	7,68	288	77,90	8,12	F(1;377)=8,70	F(1;377)=19,87	F(1;377)=1,96
	TOPLAM	117	48,40	8,40	264	44,37	7,83	381	45,61	8,21	P=0,003*	P=0,000*	P=0,162
Demokratik / eşitlik b.	Var	36	26,81	3,29	57	28,56	3,68	93	27,88	3,62			
	Yok	81	28,12	3,63	207	27,98	3,26	288	28,02	3,37	F(1;377)=0,74	F(1;377)=3,57	F(1;377)=4,95
	TOPLAM	117	27,72	3,57	264	28,11	3,36	381	27,99	3,43	P=0,388	P=0,059	P=0,027*
Katı/sert disiplin b.	Var	36	40,17	7,59	57	34,35	6,66	93	36,60	7,55			
	Yok	81	36,48	8,88	207	33,39	7,02	288	34,26	7,70	F(1;377)=6,21	F(1;377)=22,83	F(1;377)=2,13
	TOPLAM	117	37,62	8,64	264	33,60	6,94	381	34,83	7,72	P=0,013*	P=0,000*	P=0,144

***P<0,05**

Tablo 24'te babaların PARI puanları ile ailedeki diğer bireylerin varlığına göre varyans analizi sonuçları verilmiştir. Babaların PARI toplam puanları ile ailedeki diğer bireylerin varlığı arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir {F(1;377)=6,83, P<0, 01}. Birlikte yaşanılan başka bireylerin olduğu ailelerdeki babaların toplam PARI puanları (X=112,31), başka bireylerin bulunmadığı ailelerdeki babaların aynı puanından (X=107,18) daha yüksektir. Alt boyut puanlarına bakıldığında, babaların demokratik/eşitlik boyutu puanları ile ailede yaşayan diğer bireylerin varlığı arasındaki farkın anlamsız olduğu (P>0.05), ailede başka bireylerin varlığı ile babaların aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin boyutu puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir (P<0.05). Diğer bir deyişle, ailede başka bireylerin varlığı durumunda babaların aşırı koruyuculuk ve katı/disiplin tutumlarının arttığı görülmektedir.

Bu durum, ailedeki diğer bireylerin varlığının babanın çocuğuna karşı olan tutumunu olumsuz etkilediğini düşündürmektedir. Geleneksel aile yapısının bir özelliği olarak büyüklerin yanında çocukların sevilip şımartılmaması geleneğinin ve babanın aile içinde otorite olarak görülmesinin, özellikle katı/sert baba tutumlarına neden olabileceği düşünülmektedir.

9. SONUÇLAR

Bu araştırmada; kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların çocuklarına karşı tutumlarını, yaşanılan yerleşim birimi ve demografik özelliklerine göre incelemek amaçlanmıştır. Araştırma evrenini Karabük İli şehir merkezleri ve köylerde yaşayan, 5-6 yaş çocuğa sahip anne-babaların oluşturduğu çalışmada, yüzde oranına göre, tesadüfi olarak belirlenen üç şehir merkezi ve bu merkezlere bağlı köyler ele alınmış, kent merkezinde yaşayan 264, kırsalda yaşayan 117 olmak üzere 381 çocuğun ebeveyni örneklemi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak; çocuk ve anne-babaya ait demografik özelliklerin sorgulandığı bir Aile Bilgi Formu (anket) ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) kullanılmıştır.

Araştırma bulgularında şu sonuçlar elde edilmiştir:

--Araştırmaya katılan kırsaldaki annelerin %70,9 ve kentteki annelerin %71,2'nin 27-35 yaş grubunda olduğu; kırsaldaki babaların %51,3 ve kentteki babaların %56,1'nin 30-38 yaş grubunda oldukları belirlenmiştir.

-Eğitim düzeylerine bakıldığında; kırsalda yaşayan anne ve babaların eğitim düzeyinin kentte yaşayanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Kırsalda yaşayan annelerin %39,3 ilkokul mezunu olduğu, kentte yaşayan annelerin %35,6 lise mezunu olduğu; kırsalda yaşayan babaların %39,3 ilkokul mezunu, kentte yaşayan babaların %40,2 ile en yüksek oranda üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir.

-Ailede çalışan kişinin baba olduğu, kırsalda yaşayan annelerin %95,7'sinin ev hanımı olduğu, kentteki annelerin %79,5'inin ev hanımı ve %10,2'sinin profesyonel (öğretmen, doktor vb.) bir mesleğe sahip olduğu görülmüştür. Kırsalda babaların ilk sırada işçi, ikinci sırada serbest meslek; kentte ise ilk sırada serbest meslek ve ikinci sırada profesyonel meslek grubunda çalıştıkları görülmüştür.

-Araştırmada dikkate alınan 5-6 yaş grubu çocukların kırsalda ve kentte birinci sırada ilk çocuk oldukları; kentte üçüncü sırada olma oranının kırsaldaki çocuklardan daha düşük olduğu görülmüştür. Çocukların kentte %39,5'inin ailenin

tek çocuğu olduğu, kırsalda üç veya daha fazla kardeşe sahip olma oranının kentte yaşayan ailelerden daha fazla olduğu belirlenmiştir.

- Kırsalda ailede birlikte yaşanılan diğer bireylerin kentteki ailelerden daha yüksek oranda olduğu belirlenmiştir (kırsalda %30,8, kentte %21,6).

- Anne ve baba PARI toplam puanlarına göre, anne ve babaların çocuklarına yönelik tutumlarının yerleşim biriminden etkilendiği görülmüştür ($P<0,01$). Aşırı koruyuculuk ve katı/sert tutumların yerleşim biriminin kent veya kırsal olmasından anlamlı ölçüde etkilendiği, demokratik/eşitlik tutumlarının ise anlamlı ölçüde etkilenmediği görülmüştür. Kırsalda yaşayan anne ve babaların kentte yaşayan anne ve babalara göre daha koruyucu ve daha katı/sert tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Anne ve babaların demokratik/eşitlik boyutu puanları dikkate alındığında, kentte yaşayan anne ve babaların kırsalda yaşayan anne ve babalardan daha fazla demokratik tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Yine, her iki yerleşim biriminde de annelerin babalara göre daha koruyucu, daha demokratik ve daha katı/sert tutuma sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo 9).

- Anne ve babaların PARI puanları ile yaşları arasında anlamlı bir fark olmadığı, anne ve baba tutumlarının yaşlarından etkilenmediği görülmüştür (Tablo 10 ve Tablo 11).

- Annelerin PARI toplam puanları ile annelerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu, anne tutumlarının eğitim durumlarından etkilendiği belirlenmiştir. Üniversite mezunu annelerin demokratik/eşitlik alt boyut puanlarının ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki annelerden daha yüksek; ilkokul mezunu annelerin aşırı koruyuculuk ve sert/katı disiplin boyutu puanlarının diğer eğitim düzeyindeki annelerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Babaların eğitim düzeyi aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin tutumlarını etkilerken, demokratik tutumlarının eğitim düzeyinden bağımsız olduğu görülmüştür. Kırsalda ve kentte, ilkokul mezunu babaların ortaokul, lise ve üniversite mezunu olanlara göre daha koruyucu ve katı/sert disiplin tutumuna sahip oldukları, lise ve üniversite mezunu babaların PARI puanlarının demokratik/eşitlik boyutunda ilkokul ve ortaokul mezunu babalara göre

daha yüksek olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyi yükseldikçe anne ve babaların çocuklarına karşı demokratik tutumlarının arttığı, aşırı koruyuculuk ve sert/katı disiplin tutumlarının azaldığı belirlenmiştir (Tablo 12 ve Tablo 13).

- Kentte yaşayan annelerin çocuklarına karşı tutumlarının PARI'nın her üç alt boyutunda da annelerin mesleklerine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterdiği; profesyonel meslekte çalışan annelerin ev hanımı olanlardan daha fazla demokratik tutuma sahip oldukları, ev hanımı olan annelerin ise profesyonel bir işte çalışanlardan daha fazla katı/sert disiplin ve aşırı koruyuculuk tutumuna sahip oldukları gözlenmiştir. Kırsalda ve kentte yaşayan babaların meslekleriyle aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin tutumları arasındaki farkın anlamlı, demokratik/eşitlik boyutu arasındaki farkın anlamsız olduğu, babaların demokratik tutumlarının mesleklerinden etkilenmediği görülmüştür. PARI puanları dikkate alındığında kırsalda, çiftçilikle uğraşan babaların çocuklarına karşı tutumlarının memur olan babalara göre daha koruyucu, daha az demokratik olduğu, serbest mesleği olan, memur ve işçi babalara göre daha katı/sert disiplinli olduğu görülmüştür. Kentte, profesyonel bir meslekte çalışan babaların tutumlarının diğer meslek gruplarına göre daha az koruyucu ve daha az katı/sert disiplinli olduğu belirlenmiştir (Tablo 14 - Tablo 16).

- Kırsalda ve kentte, anne ve babaların çocuklarına yönelik tutumlarının çocuğun cinsiyetine göre değişmediği belirlenmiştir (Tablo 17 ve 18).

- Annelerin demokratik tutumlarının çocuğun doğuş sırasından etkilenmediği, aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin boyutlarından aldıkları puanların anlamlı olduğu görülmüştür. Anne tutumlarının 3. ve daha sonraki sırada doğan çocuklara karşı 1. ve 2. sırada doğan çocuklara göre daha koruyucu ve daha katı/sert disiplinli olduğu görülmüştür. Babaların ise yalnızca katı/sert disiplin boyutu puanları ile çocuğun doğuş sırası arasındaki farkın anlamlı olduğu, babaların 3. ve daha sonraki sırada doğan çocuklara karşı 1. ve 2. sırada doğan çocuklara göre daha katı/sert disiplinli olduğu belirlenmiştir (Tablo 19 ve 20).

- Annelerin aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin boyutu puanları ile çocuğun kardeş sayısı arasındaki farkın anlamlı, demokratik/eşitlik boyutu arasındaki farkın anlamsız olduğu görülmüştür. 3 ve daha fazla çocuğu sahip annelerin tutumlarının 1 ve 2 çocuğu olanlara göre daha koruyucu ve daha katı/sert disiplinli olduğu, çocuğun kardeş sayısı arttıkça annelerin demokratik tutumlarının azaldığı görülmüştür. Babaların ise yalnızca katı/sert disiplin tutumları ile çocuğun kardeş sayısı arasındaki farkın anlamı olduğu; 3 ve daha fazla kardeşe sahip çocukların babalarının tutumunun 1 ve 2 kardeşi olan çocukların babalarına göre daha katı/sert disiplinli olduğu ve çocuğun kardeş sayısı arttıkça babaların katı/sert disiplin tutumlarının arttığı görülmüştür (Tablo 21 ve 22).

- Ailede başka bireylerin varlığı durumunda anne ve babaların aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin tutumlarının arttığı, demokratik tutumlarının ise etkilenmediği belirlenmiştir (Tablo 23 ve Tablo 24).

10. ÖNERİLER

Çocuk bakımı ve yetiştirilmesinde, çocuğun yaşamının kritik bir dönemi olan okulöncesi dönemde ilk ve sıklıkla iletişimde bulunduğu aile ortamı ve anne babaların çocuklarına karşı tutumları oldukça önemlidir. Anne babaların tutumları ise çeşitli nedenlere bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Önemli olan aile bireylerinin olumsuz yaşam şartlarından en az etkilenerek çocuğa karşı olumlu tutumlar geliştirmeleridir. Anne babalar çocuklarına karşı özellikle demokratik tutum olmak üzere ilgisiz, hoşgörülü ve otoriter tutumu kullanabilirler. Fakat bu tutumların ne zaman ve ne ölçüde kullanılacağı önemlidir. Aşırı koruyucu, aşırı baskıcı tutumların çocuğa, yaşanılan toplumun bir ferdi olmasından dolayı da topluma olan zararları unutulmamalıdır.

Bu araştırmada, kırsalda ve kentte yaşayan 5-6 yaş çocuğa sahip anne babalarla çalışılmıştır. Fakat, bölge insanının gelirinin tarımdan çok tekstil ve demir-çelik gibi sanayi alanlarında istihdamının sağlanıyor olması, kırsal kesimin alışılagelmiş tarım veya hayvancılığa bağlı kırsal yaşamdan farklı özellikler gösterdiği görülmüştür. Bu nedenle, benzeri bir araştırmada kırsal ve kentsel kesim özelliklerini tam olarak sergileyebilecek yerleşim birimlerinin seçilerek çalışılması önerilebilir.

Araştırmada, aile bireylerinden yalnızca anne ve babaların tutumları değerlendirmeye alınmıştır. Daha sonra yapılacak çalışmalarda ailede yaşayan diğer bireylerin tutumları ve çocukların anne babalarının tutumlarını nasıl algıladıkları da değerlendirilebilir. Veri toplamada ise, görüşme ve çeşitli ortamlarda gözlemleme yöntemlerinin kullanılmasının araştırmanın geçerliliğini artıracağı düşünülmektedir.

Ailelerin başta eğitim olmak üzere çeşitli gereksinimlerinin karşılanması, kırsalda yaşayan ailelere ulaşmanın öncelikli olarak ele alınması gerekmektedir. Günümüz koşullarında, çeşitli iletişim araçlarından yararlanarak, örgün ve yaygın eğitim kurumları aracılığıyla en uzak yerleşim birimlerine ulaşılarak ailelerin ihtiyaçlarının belirlenmesi, bu ihtiyaçların giderilmesi için bireysel veya grupları kapsayan çalışmaların planlanıp uygulamaya geçilmesi, bu uygulamaların yurt

geneline yaygınlaştırılması gerekmektedir. Kırsal kesimde dikiş, nakış gibi el sanatları kursları yanında çocuk gelişimi ve bakımına yönelik kursların da açılması, en azından diğer kurs öğretmenlerinin bu konuda hizmet içi eğitim almaları sağlanarak, bu kurslara devam eden genç kız ve anneleri aile sağlığı konularında eğitim etkinliklerine yer verilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca, okulöncesi çocukların bir okulöncesi eğitim kurumundan faydalanma olanağının artırılması, anne-babaların ihtiyaç duydukları bilgi edinme ve olumlu değişim çabalarına katkıda bulunacaktır.

Bireylerin, henüz anne-baba adayı olmadan, okul yıllarında müfredata konulacak derslerle aile, çocuk yetiştirme ve eğitimi konularında eğitim almaları gerekmektedir. Çünkü, tutumlar bir birikim sonucu oluşmakta ve eğitimle değiştirilebilmektedir. Özellikle anne babalara yönelik kursların yaygınlaştırılması, başta her eve girmiş olan televizyon olmak üzere kitle iletişim araçlarıyla yapılacak ilgi çekici ve uygun zamanlarda yayınlanacak programlara yer verilmesi faydalı olabilecektir. Ayrıca, çalışan anne ve babalar için işverenin finanse edebileceği ve belirli aralıklarla uygulanabilecek eğitim etkinlikleri düzenlenmesi önerilebilir.

Anne ve baba adaylarının, çocuk sahibi olma, çocuk bakımı ve eğitimini rastlantılara bırakmayıp kendilerini hazırlamaları, bu konuda bireysel çaba göstermeleri gerekmektedir. Ailelerin gelir düzeyi, çocuğa sağlanabilecek yaşam şartlarını düşünerek iyi bir aile planlaması yapmaları gerekmektedir. Ebeveyn olarak çocuklarında istenmedik davranışlar gözlemlediklerinde kendi tutumlarını değerlendirmeleri, davranış sorununun çözümünü okul yıllarına ve öğretmen sorumluluğuna bırakmamaları gerekmektedir. Çocuklarına bir birey olarak değer vermeli, gerektiğinde sorumluluklar vermeli, onları sevme ile aşırı koruyuculuk ve aşırı hoşgörü tutumlarını ayırt edebilmeleri gerekmektedir. Çocuklarına sağlıklı bir aile içi iletişim örneği sunmalı, anne baba olarak tutarlı davranışlar sergilemelidirler. Aile içinde demokratik bir ortam oluşturulmalı, demokratik davranış anlayışı küçük yaşlarda çocuğa kazandırılmalıdır.

Anne babalar hiçbir zaman, çocuklarını yetiştirirken, yalnızca kendi çocuklarını değil toplumun bir ferdini de yetiştiriyor olma sorumluluğunda olduklarını unutmamalıdırlar.

Sonuç olarak, insanların tutumları çok çeşitli faktörlerin ortak etkisiyle oluşmaktadır. Fakat, bu faktörlerden hangisinin daha etkili olabileceğinin belirlenerek bu konuda yapılacak çalışmalarda öncelik verilmesi gerekmektedir.

Sağlıklı bireyler sağlıklı ilişkilere sahip ailelerin birer ürünüdürler. Sağlıklı aileler, sağlıklı ve güçlü toplum anlamını taşımaktadır. Geleceğin sahibi ve teminatı olan çocuklar için yaşamlarının en kritik döneminde ihtiyacı olan en sağlıklı desteği vermek oldukça önemlidir . Bunun için de başta anne-babalar olmak üzere diğer aile bireyleri, öğretmenler ve çocuğun yaşamında karşılaşabileceği yetişkin bireylerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

AİLE ARAŞTIRMA KURUMU .(1995). **Ailede Çocuk Eğitimi,** http://www.aile.gov.tr/Arastirma9.html.

AMBERT, A.M. (1992). **The Effect Of Children on Parents**, New York:Haworth Press İnc.

AKAN, Asena ve C. ŞİMŞEK.(2003). *Çalışan Annelerin, Çocuklarının Eğitiminde Karşılaştıkları Güçlükler,* **Yaşadıkça Eğitim, 78**,16-20.

AKBABA, Sırrı. (1988). **Ana-Baba Tutumlarının Bazı Kişilik Özellikleri Üzerine Etkisi**, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

AKGÜN, Ebru .(2000). **Predictors of Adolescent Sexual Attitudes and Behavior: The Role of Parents and Best Friends,** Ankara: A Thesis Submitted To The Graduate School of Social Sciences of The Middle East Tecnical University,(Master of Science in The Department of Psychology).

AKTAŞ, Yaşare.(1995). *Çalışan Annelerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Okulöncesi Eğitim Kurumlarının Önemi,* **10. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri,** İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama San. Tic. A.Ş. 139-148.

AKYIL, Yudum.(2000). **Perceived Parental Child-Rearing Practices and Social Anxiety in Turkish Adolescents**, İstanbul: Boğaziçi Üniversity, (Master of Arts in Clinical Psychology).

AKYOL, K.,Aysel. (2003). *Anne-Baba-Çocuk İlişkisi,* **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, 36**, 14.

ALİSİNAOĞLU, Fatma, İ. ULUTAŞ.(2000). *Çocuklarda Kaygı ve Bunu Etkileyen Etmenler,* **Milli Eğitim Dergisi, 145,** 15-19.

ALTAY, Özlem. (2002). *Olumlu Davranış Kazandırma Yolları,* **Çocuk ve Aile Dergisi, 46**, 47,48.

ARGUN, Yasemin .(1995). **Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Denetim Odağı Üzerine Etkileri**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ARI, Meziyet, P. BAYHAN, İ.ARTAN. (1995). ,*Farklı Ana-Baba Tutumlarının 4-11 Yaş Grubu Çocuklarında Görülen Problem Durumlarına Etkisinin Araştırılması,* **10. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**, İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama San. Tic. A.Ş. .23-38.

ARICAK, Tolga. (1997). *Anne-Babalar Eğitim Hatalarından Ne Kadar Sorumlu?,* **Yaşadıkça Eğitim, 55**, 20-23.

ATA, Eser . (1987). **Farklı Eğitim Düzeyindeki Annelerin 5-6 Yaş Çocuğun Cinsiyet Eğitimi Konularına İlişkin Bilgi ve Tutumları** Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

BELLAMY, Carol. (1999). **Dünya Çocuklarının Durumu 1999,** Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, UNICEF.

BELSKY, J.(1984). *The Family,* **Child Development,** Allyn and Bacon, Boston-London-Toronto-Sydney-Tokyo-Singapore:563.

BERBER, Şakir. (1990). **Sosyo-Ekonomik Faktörlerin ve Ana-Baba Tutumlarının Okul Başarısına Etkisi,** Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

BİLAL, Gülden . (1984). **Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocukların Uyum Düzeylerine Etkisi**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

BRODY, Gene. H., İ.ARİAS, F.D.FİNCHAM. (1996). *Linking Marital and Child Attributions to Family Processes and Parent-Child Relationship,* **Journal of Family Psychology, 10** (4), 408-421.

BULDUK, Sıdıka, S. KÜÇÜKKÖMÜRLE?, M.YAMAN ve diğ. (1992). *Okulöncesi Kurumlarına Devam Etmekte Olan 6 Yaş Grubu Çocuklarının Antropometrik Ölçümleri Üzerine Bir Araştırma,* **8. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri,** İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

BUZ, Serap.(1987). **Ebeveynlerin 5-6 Yaş Çocuklarını Ödüllendirme ve Cezalandırma Yöntemleri,** Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener. (2003). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**, 3.Baskı, Ankara: Pegem A Yayınları.

CASPİ, Avshalom, H. L. HARRİNGTON, B. MİLNE, J. W. AMELL, R. F. THEODORE, T. E. MOFFİTT. (2003). *Children's Behavioral Styles at Age 3 Are Linked to Their Adult Personality Traits at Age 26,* **Journal of Personality, 71,** (4), 495-513.

CONNOLY, İrene ve M. O'MOORE. (2003). *Personality and Family Relations of Children Who Bully,* **Personality And İndividual Differenses, 35** (3), 559-567.

ÇAĞLAYAN ATİLLA, Fatma.(1989). **Üç-Altı Yaş Grubundaki Çocukların, Baba Yoksunluğunda ve Yokluğunda Gösterdikleri Davranış Bozukluklarının İncelenmesi,** Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi).

ÇAKIR, Sakine Gülfem .(2001). **The Relationships Of İdentity Status With Parental Attitudes, Family Type And Parental Education Level in Adolescents**, Ankara: The Graduate School of Social Sciences of Middle Technical University, (Master of Science in The Department of Educational Sciences).

ÇAKMAKLI, Kemal.(1991). **Aileler İçin Sosyal Hizmet,** Eğitim Serisi-3, İstanbul: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

ÇİVİTÇİ, Asım .(1998). **Lise Öğrencilerinin Çocukluk Dönemlerine İlişkin Algıladıkları Anne-Baba Davranışları İle Kendini Kabul Düzeyleri Arasındaki İlişki,** Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÇIKRIKÇI, Semra.(1999). **Ankara il Merkezindeki Resmi Banka Anaokullarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Okul Olgunluğu İle Aile Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,** Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

DAGGETT, Julie, M. O'BRİEN, K. ZANOLLİ, V.PEYTON.(2000). *Parents' Attitudes About Children: Associations With Parental Life Histories and Child-Rearing Quality*, **Journal of Family Psychology, 14** (2), 187-199.

DE FRUYT, Filip ve M.VOLLRATH. (2003). *İnter-parent Agreement on Higher and Lower Level Traits in Two Countries: Effects of Parent and Child Gender,* **Peronality And İndividual Differences, 35** (2), 289.

DEMİRAL, Özgör.(1989). *Ülkemizde Okulöncesi Çağdaki Çocukların Eğitimlerinin Gereği ve Yaygınlaştırılmasına Yönelik Çözüm Önerileri,* **Ya-Pa 6. Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri,** İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

DEMİRİZ, Serap. (1997). **9-12 Yaş Çocukların Benlik Kavramı İle Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi,** Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

DİNÇER, Didem .(1993). **Anaokuluna Devam Eden Beş Yaş Grubu Çocukların Anne-Baba Tutumlarının Yaratıcı Düşünmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,** İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

DODSON, Fitzhugh.(1991). **Baba Gibi Yar Olmaz,** (Çev.:Seçkin SELVİ), İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

DOĞAN, İsmail.(1990). *Bilgi Toplumu ve Ailenin Çocuk Üzerindeki Değişen İşlevi,* **Milli Eğitim, 98-99-100,** 26-30.

EBERLEİN, Tamara.(1996). İyi Anne-Baba Olmanın 8 Altın Kuralı, **Yaşadıkça Eğitim,** İstanbul: Ya/Ba AŞ., (45), 2-7.

EİSENBERG, Nancy, Q, ZHOU, S.H.LOSOYA, R.A. FABES, S.A. SHEPARD, B.C.MURPHY, M. REİSER, I.K. GUTHRİE, A.CUMBERLAND. (2003). *The Relations of Parenting, Effortful Control and Ego Control to Children's Emotional Expresivity,* **Child Development, 74,** (3), 875-895.

EKŞİ, Aysel. (1990). **Çocuk, Genç, Ana Babalar,** İstanbul: Bilgi Yayınevi

ER GAZELOĞLU, Canan.(2000). **İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Psiko-Sosyal Gelişimine Ana-Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi,** Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi).

ERSOY, Özlem. (1999). 6 Yaş Grubunda Kız Ve Erkek Çocuğu Olan Anne Babaların "Cinsel Eğitim" Hakkındaki Görüş Ve Tutumları, **Mesleki Eğitim Dergisi 1** (1), 19-29.

EVANS,Cressida. (1997). **Turkish Fathers'Attitudes to and İnvolvement in Their Fathering Role: A Low Socio-economic Sample** , İstanbul: Boğaziçi University, (Master of Arts in Educational Sciences).

FINDIKÇI, İlhami.(1988). *Çocuk Yetiştirmede Aşırı Hoşgörülü ve Koruyucu Tutumlar,* **Yaşadıkça Eğitim, 4** (Temmuz,Ağustos,Eylül), 21-23.

FİNCHAM, D. Frank, S.R.H.BEACH, İ.ARİAS, G.BRODY. (1998). Children's Attributions in the Family: The Children's Relationship Attribution Measure, **Journal of Family Psychology, 12** (4), 481-493.

FREEMAN, K. Nancy. (1998). *Look to The East to Gain a New Perspective, Understand Cultural Differenses, and Appreciate Cultural Diversity,* **Early Childhood Education Journal, 26** (2), 79-82.

GİTMEZ, Ali Sadi. (1989). **0-5 Yaşlarında Zihinsel Gelişme,** (Ankara: 190-191'den) Akt:Z.Nezahat Özeri, **Okulöncesi Dönemde Ahlak Gelişimi ve Eğitimi,** İstanbul: 1994, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

GÖKÇEDAĞ, Sevda . (2001). **Lise Öğrencilerinin Okul Başarısı ve Kaygı Düzeyi Üzerinde Anne-Baba Tutumlarının Etkilerinin Belirlenip Karşılaştırılması,** İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

GÜNEYSU, Sibel .(1982). **Ana-Babaların Çocuklarına Karşı Tutumları ve Çocuktaki Davranış Problemleri**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi).

GÜNGÖR, Abide.(2000). *Okulöncesi Dönem ve Aile,* **Öğretmen Dünyası, 246,** 7,8.

GÜNGÖRMÜŞ, Oya .(1986). **Baba Yoksunluğunun Benlik Kavramına Etkisi ve Babasız Öğrencilerin Problemlerinin Hangi Alanlarda Yoğunlaştığının Saptanması,** İstanbul: İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

GÜNGÖRMÜŞ, Oya .(1989). *Okulöncesi Dönemde Baba Çocuk İlişkisinin Çocuğun Gelişimine Etkisi,* **6. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri,** İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama San. Tic. A.Ş.,118-120.

GÜNGÖRMÜŞ, Oya .(1992). **Babanın Çocuğun Zekası, Akademik Başarısı ve Benlik Kavramı Üzerine Etkisinin Araştırılması,** İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

HAKTANIR, Gelengül ve Y. AKTAŞ. (1995). *3-4 Yaş Çocuklarının Motor Gelişim Özelliklerinin İncelenmesi,* **10. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri,** İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama San. Tic. A.Ş.,139-148.

HATUNOĞLU, Arzu.(1994). **Ana-Baba Tutumları İle Saldırganlık Arasındaki İlişkiler**, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

İLDEŞ, Nihal.(1990). **Okulöncesi Dönemdeki (3-6 Yaş) Çocukların Anne-Babalarının Cinsellik ve Cinsel Eğitim Konusundaki İnanış ve Uygulamaları İle Çocukların Cinselliğe İlişkin Meraklarına Karşı Genel Tutum, Davranış ve Tepkilerinin İncelenmesi**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi).

İNMAN-AMOS, Jill, S.S. HENDRİCK, C. HENDRİCK. (1994). *Love Attitudes : Similarities Between Parents and Between Parents and Children,* **Family Relations, 43,** (4), 456-461.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, D.SUNAR, S. BEKMAN.(2001). *Long-Term Effects of Early İntervention: Turkish Low-İncome Mothers and Children,* **Applied Developmental Psychology, 22,** 333-361.

KARADENİZ, Aynur .(1994). **Lise Son Sınıf Öğrencileri Üzerinde Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarıyla Çeşitli Mesleki Değerler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,** Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

KAYA, Özcan.(1994). **Annelere Verilen Eğitimin Çocuklarına Karşı İstenmedik Tutumlarına Etkisi**, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

KEHALE, Dilara.(2002). **Okulöncesi Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Davranışları, Kendilik Algısı ve Empatik Beceri Düzeyleri ve Bunlar Arasındaki İlişki**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

KESER,Necati.(2000). *Anne-Baba ve Çocuk*, **http ://yayim. meb.gov.tr/yayimlar/ eylul/ 20.htm.**

KHALEQUE, Abdul. (2003). *Perceived Parental Control in Childhood and Sexual Preferences of Adult Offspring,* **Psychological Report, 92** (3), 755,756.

KILIÇASLAN, Ayşegül .(2001). **Aile Fonksiyonlarının ve Algılanan Farklılaşmış Anne-Baba Yaklaşımının Kardeş İlişkileri Üzerindeki Etkisi**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

KIRKINCIOĞLU, Meliha.(1995). **Çocuk Ruh Sağlığı**, İstanbul: Esin Yayınevi.

KOCHANSKA, Grazyna. (1997). *Mutually Responsive Orientation Between Mothers and Their Young Children: Implications for Early Socialization,* **Child Development,** (Feb.), 94-112.

LEVİNE COLEY, Rebekah.(2003). *Daughter-Father Relationships and Adolescent Psychosocial Functioning in Low-Income African-Amerikan Families*, **Journal of Mariage and Family, 65** (Nov.),867-875.

LİYANAGE, Kumari Chandani, M.J.PRİNCE, S.SCOTT. (2003). *Mother-Child Joint Activity and Behaviour Problems of Pre-School Children,* **Journal of Child Psychology and Psychiatry, 44,** (7), 1037-1048.

LOPEZ TURLEY, N. Ruth.(2003). *Are Children of Young Mothers Disadvantaged Because of Their Mother's Age or Family Background?,* **Child Development, 74** (2), 465-474.

MANGIR, Mine, N.ARAL, G.HAKTANIR, G.BARAN, F.BAŞAR, A.KÖKSAL. (1995). *Fiziksel Yönden İstismar Edilen ve Edilmeyen Çocukların Ana-Baba Tutumlarının Algılayış Şekillerinin İncelenmesi,* **10. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri,** İstanbul:Ya-Pa Yayın Paz. San. Tic. A.Ş.,81-98.

MIZRAKÇI, Şule. (1994). **Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları,** İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

, Ayşe Dilek .). **Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 6 aş Çocuklarının Sosyal Oyun Davranışlarıyla Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,** Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÖMEROĞLU, Esra, A. TURLA.(2001). *Okulöncesi Dönemde Yaratıcılık Eğitimi ve Desteklenmesi,* **Milli Eğitim Dergisi, 151,** 49-53

ÖMEROĞLU, Fatma.(1996). **Okulöncesi Dönemde Çocuğun Terbiyesinde Annenin Rolü ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları (Anne Tutumlarının Demografik Bilgilere Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bir Araştırma).** İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

ÖNER,Necla . (1996). **Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler, Bir Başvuru Kaynağı,** İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

ÖZCAN, Handan . (1996). **İlkokul Öğrencilerinin Özgüvenleri, Akademik Başarıları ve Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÖZDEMİR, Ayşe.(1991). **A Study On The Effectiveness Of Mother Training On Mothers**, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÖZDİNÇ, Bişeng ve B.SPOCK. (2000). *Çocuk Bakımı ve Eğitimi,* **Çocuk ve Aile Dergisi**, http://www.superanne.com/aile/disiplin.shtml.

ÖZENÇ, Semiha.(1998). **Algılanan Anne-Baba Tutumlarının Durumluk Mizah Tepki Düzeyine Etkisi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÖZERİ, Zeynep Nezahat .(1994). **Okulöncesi Dönemde Ahlak Gelişimi ve Eğitimi (Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Beş Yaş Çocuğunun Adalet Gelişimine Etkisinin Araştırılması)**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÖZMEN, Berrin .(1989). **Annesiz veya Babasız Büyüyen Beş-Sekiz Yaş Çocuklarının Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi).

PETERSON, Jennifer ve D.R. HAWLEY. (1998). *Effects of Stressors on Parenting and Family Functioning in a Primary Prevention Program,* **Family Relations, 47** (3), 221-227.

RİTCHİE, Jane.(1982). *Child-Rearing Practices and Attitudes of Working and Full-Time Mothers,* **Women's Studies İnc.Forum, 5** (5), 419-425.

RODRİGUEZ, M.Chiristina.(2003). *Parental Discipline and Abuse Potential Affects on Child Depression, Anxiety and Attiributions,* **Journal of Mariage and Family, 65,** (Nov.):809-817.

SARPER, Nilgün .(2001). **Yetiştirme Yurdunda Yetişen Çocuklar İle Ana-Baba Yanında Yetişen Çocukların Denetim Odaklarının Karşılaştırılması,** İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

SAVRAN, Canan ve diğ. (1995). *Ana-Babaların Kişilik Özellikleri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler,* **10. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**, İstanbul: Ya-Pa Yayın Paz. San. Tic. A.Ş.,171-180.

SAVRAN, Canan, İ. KUŞİN.(1995). *Ana-babalar İle Onların Ana-Babaları Arasındaki Çocuk Yetiştirmeye Yönelik Tutum İlişkileri,* **10. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri,** İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama San. Tic. A.Ş.,181-196.

SCHNEİDER, Barry H. (1993). **Children's Social Competence in Context, The Contributions of Family, School and Culture,** Pergamon Pres, Britain: BPCC Wheatons Ltd.Exeter.

SENEMOĞLU, Nuray . (2002). *İlk Çocukluk Döneminde Gelişim,* **Çocuk Gelişimi ve Psikolojisi 1,** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

STEDE, Kevin.(1998). **Anne Babaların En Çok Yaptıkları 10 Hata**, (Çev.: Rahime DEMİR), İstanbul: Hayat Yayıncılık, İletişim, Eğitim Hizm. ve Tic. Ltd.Şti.

STEİNBERG, Laurence, S.D.LAMBORN, S.M.DORNBUSCH, N. DARLİNG. (1992). *İmpact of Parenting Practices on Adolescent Achievement: Authoritative Parenting, School İnvolvement, and Encouragement to Succeed,* **Child Development, 63**, 1266-1281.

ŞENDOĞDU, M.Canan. (2000). **Anaokuluna Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Anne-Babalarını Algılamaları İle Anne Babaların Kendi Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişki,** Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ŞINGIR, Hatice .(1996). **Anne ve Babanın Çocuğa Karşı Uyguladığı Ceza İle Çocuğun Anne ve Babaya Karşı Sevgisi Arasındaki İlişki**, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.(2000). Genel Nüfus Sayımı, Karabük.

TINAZ, Dilek.(1997). *Aile Yapısı ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki,* **I. Ulusal Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi-2 (Uluslar arası Katılımlı)** , Yay.Haz.: M.E.B. Okulöncesi Eğt.Gen.Md., Hacettepe Üni. Çoc. Gel. ve Eğt. Bölümü, Unicef Türkiye Temsilciliği, Ankara: 28-29-30 Mayıs, Hacettepe Üni. Merkez kampusü, M-R-S Salonları.

TOKOL, Oylum .(1996). **Okulöncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden ve Etmeyen 3-6 Yaş Çocuklarının Gelişim Özellikleri ve Anne-Baba Tutumlarının Karşılaştırılması**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

TUZGÖL, Meliha.(1998). **Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi,** Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÜLGEN, Gülten, E.FİDAN. (1991). **Çocuk Gelişimi,** 7. Baskı, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

ÜSTÜN (KÖSE), Elif .(1989). **Okulöncesi Eğitim Alan 5-6 Yaş ve İlkokula Devam Eden 7-8, 9-10, 11 Yaş Grubu Çocukların Anne-Babalarının Otoritesini Algılama Farklarının Karşılaştırılması**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi).

VOLLİNG, Brenda L. ve J. ELİNS. (1998). Family Relationships and Children's Emotional Adjustment as Correlates of Maternal and Paternal Differantial Treatment: A Replication with Toddler and Preschool Siblings, **Child Development, 69** (6), 1640-1656.

YALÇINKAYA (DULKADİROĞLU), Hülya ve N. ŞANLI. (2003). ***İlköğretim Okulu 11-16 Yaş Öğrencilerinin Ailede Karar Vermeye Katılımı Konusundaki Görüşleri*, Milli Eğitim Dergisi, 157.** yayımlar.meb.gov.tr.

YALKIN, Sibel (1994). **Parental Expectancies of Developmental Time-Tables, Child-Rearing Attitudes and Actual Child Development** , İstanbul: Boğaziçi Üniversity, (Master of Arts in Educational Sciensces).

YAVUZER, Haluk. (1992). **Çocuk Psikolojisi**, 7. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

YAVUZER, Haluk. (2001). *Yaygın Ana-Baba Tutumları,* **Ana-Baba Okulu**, 9. Basım, Ankara: Remzi Kitabevi.

YEŞİLYAPRAK, Binnur . (1989). *Anne Baba Tutumlarının Kişilik Gelişimi Üzerindeki Etkisine İlişkin Bir Araştırma,* **Ya-Pa 6. Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri,** İstanbul: Ya-Pa Yayın Paz. San. Tic. A.Ş. , 105-117.

YILMAZ, Ayşen.(2000). Eşler **Arasındaki Uyum ve Çocuğun Algıladığı Anne-Baba Tutumu İle Çocukların, Ergenlerin ve Gençlerin Akademik Başarıları ve Benlik Algıları Arasındaki İlişkiler**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

YILMAZ, Nahide.(1999). **Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kitabı,** Rehber Kitaplar Dizisi, 3. Baskı, İstanbul: Ya-Pa Yayın Paz. San. Ve Tic.A.Ş.

YÖRÜKOĞLU, Atalay. (1995). **Çocuk Ruh Sağlığı**, İstanbul: Esin Yayınevi.

YÖRÜKOĞLU, Atalay. (2000). **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

YÜCEDAĞ, Şebnem.(1994). **Ergenlik Dönemi Problemleri İle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

WECHSELBERG, Klaus ve U. PUYN .(1993). **Anne ve Çocuk**, (Çev.: Erdoğan KINALIBAY), İstanbul: Remzi Kitabevi.

WEİSS, J. Sandra, P. GOEBEL, A. PAGE, P. WİLSON, M. WARDA . (1999). *The İmpact of Cultural and Familial Context on Behavioral and Emotional Problems of Preschool Latino Children,* **Child Psychiatry and Human Development, 29** (4), 287-301.

ZEMBAT, Rengin ve Ö.P. UNUTKAN. (2001). **Okulöncesi Dönemde Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Yeri,** İstanbul : Ya-Pa Yayın Pazarlama San.Tic. A.Ş.

AİLE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUM ÖLÇEĞİ (PARI)
MADDE ANALİZİ SONUÇLARI

EK I

Faktör	Madde no	Madde	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyonu	
			Anne	Baba
AŞIRI ANNELİK/ AŞIRI KORUYUCULUK	1	Çocuk yorucu veya zor işlerden korunmalıdır	.378	.312
	3	Çocuk boşa giden dakikaların bir daha hiç geri gelmeyeceğini ne kadar çabuk öğrenirse, kendisi için o kadar iyi olur.	.399	.377
	4	Bir anne çocuğunun düş kırıklığına uğramaması için elinden geleni yapmalıdır.	.294	.276
	6	Çocuğun hayatta öğrenmesi gereken o kadar çok şey vardır ki zamanını boşa geçirmesi affedilmez.	.391	.395
	8	Bir anne çocuğunun mutluluğu için kendi mutluluğunu feda etmesini bilmelidir.	.524	.458
	9	Daima koşuşturan, hareketli bir çocuk büyük bir olasılıkla mutlu bir kişi olacaktır.	.354	.312
	11	Çocuğun en gizli düşüncelerini bilmek, bir annenin görevidir.	.561	.474
	18	Bir annenin çocuğunun hayatı hakkında her şeyi bilmesi hakkıdır. Çünkü çocuğu onun bir parçasıdır.	.553	.499
	19	Uyanık bir anne baba çocuğunun tüm düşüncelerini öğrenmeye çalışmalıdır.	.482	.509
	20	Çocuklar anne-babalarının kendileri için neler feda ettiklerini düşünmelidirler.	.510	.421
	23	Anneler çocukları için hemen bütün eğlencelerini feda ederler.	.529	.452
	24	İyi bir anne çocuğunu ufak tefek güçlüklerden korumalıdır.	.438	.386
	26	Çocuk hiçbir zaman ailesinden sır saklamamalıdır.	.407	.337
	32	Anneleri kendileri yüzünden zorluk çektiği için çocuklar onlara karşı daha anlayışlı olmalıdırlar.	.513	.437
	35	Anne babalar çocuklarını hayatta ilerleyebilmeleri için hep bir şeyler yapmaları, boşa zaman geçirmemeleri gerekt.öğretmelidir.	.485	.450
	38	Anne babalar çocukların kendi kendilerine oluşturdukları güveni sarsabilecek bütün güç işlerden sakınmalıdırlar.	.406	.405
Cronbach Alfa			.837	.806

EK II

Faktör	Madde no	Madde	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyonu	
			Anne	Baba
DEMOKRATİK/EŞİTLİK	2	Anne babalar, çocuklarını dertlerini anlatmaya teşvik ederler. Fakat bazen çocukların dertlerinin hiç açılmaması gerektiğini anlayamazlar.	-.061	.033
	10	Büyükler çocukların şakalarına güler, onlara eğlendirici öyküler anlatırsa, evdeki düzen daha düzgün, daha akıcı olur.	.173	.168
	13	Anne babalar her zaman çocuklarının kendilerine uymasını beklememeli, biraz da kendileri çocuklarına uymalıdır.	.317	.253
	15	Eğer çocuklar ailedeki kuralları uygun bulmuyorlarsa, bunu anne babalarına söylemeleri hoş karşılanmalıdır.	.337	.304
	21	Eğer çocukların dertlerini söylemelerine izin verilirse büsbütün şikayetçi olurlar.	.122	.127
	27	Çocuklardan sık sık ödün vermelerini, anne babaya uymalarını istemek doğru değildir.	.192	.083
	30	Çocukların sorunlarına eğilirseniz sizi oyalamak için birçok masal uydururlar.	.056	.023
	31	Eğer anne babalar çocukları ile şakalaşıp beraber eğlenirlerse, çocuklar onların öğütlerini dinlemeye daha çok yönelirler.	.260	.211
	40	Çocukların toplantılarıyla, kız-erkek arkadaşlıklarıyla ve eğlenceleriyle ilgilenen anne-babalar onların iyi yetişmelerini sağlarlar.	.258	.248
Cronbach Alfa			.412	.378

EK III

Faktör	Madde no	Madde	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyonu	
			Anne	Baba
SERT / KATI DİSİPLİN	5	Çocuk ne kadar erken yürümeyi öğrenirse o kadar iyi terbiye edilebilir.	.398	.450
	7	Sıkı kurallarla yetiştirilen çocuklardan en iyi yetişkinler çıkar.	.520	.568
	12	Anne babalar çocuklarına, sorgusuz sualsiz kendilerine sadık kalmalarını öğretmelidirler	.530	.486
	14	Bir çocuğa ne olursa olsun dövüşmekten kaçınması gerektiği öğretilmelidir.	.353	.296
	16	Çocuğu sıkı terbiye ederseniz sonra size teşekkür eder.	.504	.455
	17	Küçük bir çocuk cinsiyet konusunda uyarılmalıdır.	.338	.269
	22	Sert terbiye sağlam ve iyi karakter geliştirir.	.438	.510
	25	Bir çocuğa anne ve babasını herkesten üstün görmesi öğretilmelidir.	.503	.498
	28	Bir çocuğa başı derde girdiğinde dövüşmek yerine büyüklere başvurması öğretilmelidir.	.254	.186
	29	Oğlan ve kız çocuklarının birbirlerini soyunurken görmeleri gerekir.	.030	.160
	33	Bir çocuk eninde sonunda anne babasınınkinden daha üstün bir akıla sahip olamayacağını öğrenir.	.384	.351
	34	Bir çocuğun diğer bir çocuğa vurması hiçbir şekilde hoşgörüyle karşılanamaz.	.114	.072
	36	Evde olup bitenleri sadece anne bildiği için ev hayatını onun planlaması lazımdır.	.467	.412
	37	Eğer anne kollarını sıvar, bütün yükü sırtına alırsa tüm aile rahat eder.	.403	.456
	39	Çocuklar aslında sıkı disiplin içinde mutlu olurlar.	.485	.474
	41	Anne ve babaya sadakat her şeyden önce gelir.	.455	.380
Cronbach Alfa			.789	.851